

Научно-издательский центр «Социосфера»
Гилянский государственный университет

**АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ТЕОРИИ
И ПРАКТИКИ
ЛИНГВОСТРАНОВЕДЧЕСКОЙ
ЛЕКСИКОГРАФИИ**

Материалы II международной научно-практической
конференции 5–6 декабря 2013 года

Прага
2013

Актуальные вопросы теории и практики лингвострановедческой лексикографии: материалы II международной научно-практической конференции 5–6 декабря 2013 года. – Прага : Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ», 2013 – 108 с.

Редакционная коллегия:

Голандам Араш Карим, преподаватель Гилянского государственного университета (Иран).

Шахназ Мамед-заде Ягчи, заведующая кафедрой русского языка Гилянского государственного университета (Иран).

Данный сборник объединяет в себе материалы конференции – научные статьи и тезисные сообщения научных работников и преподавателей. Рассматриваются вопросы лексикографии и лингвострановедения. В некоторых статьях освещаются проблемы лингвокультурографии, компьютерной лексикографии и машинного перевода. Ряд публикаций посвящен вопросам сопоставительного лингвострановедения и переводоведения.

УДК 81'374

ISBN 978-80-87786-85-7

© Vědecko vydavatelské centrum
«Sociosféra-CZ», 2013.
© Коллектив авторов, 2013

СОДЕРЖАНИЕ

I. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ ЛЕКСИКОГРАФИИ И ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЯ

Завгородний В. А., Киселева А. И.

О ключевом методическом понятии «глагольная модель»
в учебном словаре русских глаголов 5

Озтюрк Л. И.

Национальный словарный репертуар XVIII века в аспекте
современной русистики 6

Лановая Т. В.

О концепции лингвострановедческого словаря украинского
национального варианта русского языка 10

Humbatova A. A.

On the origin and source of English and Azerbaijani phraseological
units and composite verbs 14

Цэдэндоржийн Э.

К вопросу о создании национально ориентированного
двухязычного словаря эпонимов 17

Сухорукова А. В.

Некоторые проблемы перевода терминов при составления
персидско-русского лингвистического словаря 22

محمدزاده شهناز- بهمن بلوک نجیری

ترجمه قرآن کریم در روسیه و چالش های پیش رو مترجمان 28

II. ЛИНГВОСТРАНОВЕДЕНИЕ И ЛИНГВОКУЛЬТУРОВЕДЕНИЕ

Афинская З. Н., Воробьева Е. Ю.

Лингвострановедение как отражение картины мира 40

دکتر حسن کهن‌سال واجارگاه- مازیار ابراهیمی

بررسی تحولات سیاسی لاھیجان در دوره قاجار 45

دکتر عباس پناهی

مراسم سنتی ازدواج و آداب و رسوم باستانی آن نزد مردمان اشکور گیلان 53

دکتر مریم شاد محمدی

مراسم سنتی زایمان و آداب و رسوم آن در اشکور گیلان 63

آرش گل اندام
بررسی تشابهات فرهنگی بین جشن های ایران و روسیه بر اساس نوروز و جشن ماسلنیتسا 69

Сухоруков А. Н.

Западные инициальные аббревиатуры в персидском языке в контексте борьбы за очищение языка 77

Хачмафова З. Р., Дерюгина Е. В.

Репрезентация зооморфной номинации собака в диахронном пространстве русской лингвокультуры 82

Халилова А. Г.

Составные глаголы в «дивану лугат-ит-турк»
М. Кашкарского 87

Титова М. А., Сорокина Ж. А., Поспелова Н. В.

Роман «Rage of angels» С. Шелдона:
лингвокультурологическая интерпретация 90

План международных конференций,
проводимых вузами России, Азербайджана, Армении, Болгарии,
Белоруссии, Ирана, Казахстана, Польши, Узбекистана, Украины
и Чехии на базе НИЦ «Социосфера» в 2014 году 94

Информация о журнале «Социосфера» 102

Издательские услуги НИЦ «Социосфера» 107

I. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ ЛЕКСИКОГРАФИИ И ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЯ

О КЛЮЧЕВОМ МЕТОДИЧЕСКОМ ПОНЯТИИ «ГЛАГОЛЬНАЯ МОДЕЛЬ» В УЧЕБНОМ СЛОВАРЕ РУССКИХ ГЛАГОЛОВ

В. А. Завгородний, А. И. Киселева

Сумський державний університет, м. Суми, Україна

Summary. The article describes the principles of grammar rendering in the Learner's dictionary of Russian verbs «Verbal Notebook», established in the Department of Language Training of Sumy State University (Ukraine). The methodical notion «verb pattern» underlines the classification. «Verb pattern» is a type of verb formation with constant inflectional elements.

Key words: the grammar dictionary; inflectional verb pattern; verb paradigm.

Учебный словарь-справочник, созданный коллективом преподавателей кафедры языковой подготовки Сумского государственного университета, является руководством к правильному образованию глагольных форм и употреблению глаголов в речи. В нём обобщён богатый практический и теоретический опыт ведущих методических школ, а по своему содержанию и принципам подачи материала Словарь не имеет аналогов. Он включает более 2 000 лексем, составляющих обязательный словарный минимум для студентов, прошедших предвузовское обучение русскому языку.

Основная задача Словаря – указать модель изменения глагола в настоящем/простом будущем времени, чтобы студент, мог самостоятельно освоить новый глагол, не обращаясь к другим справочным источникам. Для успешного решения этой задачи нужно изучить и принять классификацию глаголов по словоизменительным моделям. Методическое понятие «модель глагола» – тип образования глагольных форм с постоянными словоизменительными элементами – является в пособии ключевым. Глаголы объединяются в пять словоизменительных моделей по четырём закономерностям образования форм настоящего/простого будущего времени и императива: способ образования основы настоящего/простого будущего времени; спряжение глагола; способ образования формы повелительного наклонения; наличие и характер чередований в глагольной основе.

Этими закономерностями обусловлены особенности грамматического словаря. Словарная статья состоит из пяти граф, в которых

даётся разносторонняя характеристика глагола: глагол в форме инфинитива, словоизменительная модель глагола в настоящем/простом будущем времени, спряжение, вид, видовая пара, модели синтаксической сочетаемости, перевод на английский или арабский язык.

Пять представленных моделей охватывают абсолютное большинство глаголов русского языка. Кроме того, с пометой НГ (неправильные глаголы) в словарь включены и глаголы, имеющие особую парадигму.

Модели изменения глагола по лицам и числам в настоящем/простом будущем времени, подробно описываются в справочнике, который прилагается к Словарю. Здесь же находятся содержащие необходимую лингвистическую информацию таблицы, схемы и алгоритмы с краткими комментариями на русском, английском и арабском языках.

Учебный грамматический словарь русских глаголов может быть полезен для иностранцев, изучающих русский язык, как на начальном, так и на продвинутом этапе. Предлагаемая унифицированная система записи парадигмы глагола в процессе презентации обеспечивает быстрое запоминание новой информации. Размещение грамматического материала в единообразных таблицах делает работу со Словарем простой и удобной, существенно экономит учебное время.

Библиографический список

1. Волкова О. Н. и др. Глагольная тетрадь : учебное пособие для студентов, изучающих русский язык как иностранный. – Сумы : Изд-во СумГУ, 2007. – 151 с.

НАЦИОНАЛЬНЫЙ СЛОВАРНЫЙ РЕПЕРТУАР XVIII ВЕКА В АСПЕКТЕ СОВРЕМЕННОЙ РУСИСТИКИ

Л. И. Озтюрк

**Институт экономики, управления и права, г. Казань,
Республика Татарстан, Россия**

Summary. Dictionaries are not only a reflection of linguistic processes, but they also reflect a social life of a specific age. The inventory of 18th century dictionaries and the creation of a polyfunctional and multifold network resource on this basis will preserve national dictionary domain, reveal fully its information capacity and will contribute to the lexical culture formation of native Russian speakers.

Key words: 18th century dictionaries; linguography; dictionary funds; modern Russian studies; network resources.

Лексикографическая ситуация в XXI веке характеризуется небывалым расцветом: количество, качество и пестрота словарных продуктов способны удовлетворить любые запросы и предоставить

предельно полную информацию о языковых единицах всех уровней в контексте той или иной исторической эпохи, отразить различные фрагменты языковой картины мира и многочисленные аспекты научного знания. Сложившаяся обстановка, при которой объектами лексикографического описания могут быть не только слова, но и другие элементы языковой системы, обусловила появление ещё в конце прошлого столетия термина «лингвография», получившего широкое распространение в современной русистике. Под лингвографией понимается совокупность языковых справочников (словарей), теория и практика их составления [2, с. 8]. На базе данного термина в трудах отечественных исследователей активно используются производные, в частности, лингвографический, лингвографирование и т. д.

Спектр научных поисков и практических разработок в современной лингвографии довольно обширен. Однако до сих пор не нашла своего разрешения проблема создания информационно насыщенной и достоверной базы данных о существующих словарях – своеобразной инвентаризирующей сокровищницы сведений о лексикографических продуктах, созданных за всю историю словарного дела в России. Она могла бы выполнять несколько функций – раскрывать интеллектуальный потенциал рукописных и напечатанных словарей, снабжать информацией об их библиографических параметрах, систематизировать и позволять сравнивать различные фрагменты словарной информации, аккумулировать данные об объектах лингвографирования и предоставлять возможность манипулирования этими данными в соответствии с пользовательскими запросами и др. Компьютерная версия инвентаризирующего фонда лингвографической продукции увеличит его информативные возможности и будет способствовать постоянному пополнению информационных зон, комфортной навигации в поиске необходимых сведений и их непрерывному редактированию в связи с появлением новых словарей, а также позволит максимально расширить географию пользователей.

В настоящее время не исследованным в полной мере остаётся информационный потенциал словарей, изданных в XVII веке: до сих пор не произведена качественная и количественная экспертиза словарных единиц, которыми характеризуется данная эпоха, не уточнён список лексикографических источников. Представляется проблематичным и отсутствие электронных копий некоторых из них, притом, что часть словарей – это редкие или единичные экземпляры. В частности, уникальный словарь Я. В. Брюса «Книга лексикон или Собрание речей по Алфавиту с Российского на Голландский язык» (1717), один из двух печатных словарей того времени, связанных с голландским языком, к постепенному уменьшению роли которого в XVIII веке привела ограниченность сфер

распространения. Работа над Лексиконом была непростой: в то время знающих голландский язык насчитывались единицы, и некоторым словам Брюс не сразу нашел перевод, о чём и докладывал в письмах самому Петру I. Очевидно, книга была издана небольшим тиражом. Исследователь XIX века П. П. Пекарский указывает на наличие всего 3-х известных ему экземпляров Лексикона [6, с. 384], а в настоящее время он имеется только в фондах БАН.

Инвентаризация словарной продукции XVIII века осложняется и тем, что библиографические труды «издавались и продолжают сегодня издаваться мизерными тиражами... Хронический недостаток библиографических пособий сказывается на состоянии учёта и изученности фондов старопечатных книг многих российских библиотек, а выпускаемые каталоги собраний содержат порой ряд досадных неточностей» [3, с. 7]. Так, в аннотированном указателе печатной словарной продукции XVIII века В. П. Вомперского (1986), авторитет которого признан большинством исследователей, фамилия автора «Лексикона российского и французского...» (1762), описанного под номером 56, указана с ошибкой – И. Ф. Лихтен [1, с. 35], в то время как на самом экземпляре издания и в исследованиях, ему посвящённых, – Литхен. Стоит отметить, что данный словарь – заметное лексикографическое событие XVIII века, и не случайно он, наряду с указанным выше Лексиконом Брюса, входит в список изданий, по которым отмечается словарная фиксация неологизмов и слов, уходящих в XVIII веке из употребления. В обращении к читателю Литхен пишет о том, что словарь полезен как учителю, так и учащемуся, однако его нельзя признать за совершеннейший, ибо *книги мало-помалу к совершенству приходят*. Словарь включает не только собственно слова, но и словосочетания, например: *баба старая, баба молодая, баба, которой бывают сваи*, а также целые предложения, в частности: *я признаю по твоим глазам твое намерение*. Заметим, что лексикографическая традиция XVIII в. воспринимала сочетания не дифференцированно от слов, тем большую ценность для исследований приобретают сведения, которые можно почерпнуть из словарей обозначенной эпохи.

К редким словарям следует отнести «Лексикон Сиречь словесник славенский Имеющ в себе, Словеса первее Славенския, Азбучныя, посемже Полския...» (Супрасль, 1722), изданный для облегчения чтения и изучения церковных книг. В справочнике В. П. Вомперского есть указание на наличие Лексикона в ГПЛ (ныне РГБ), однако автору данной статьи обнаружить его не удалось: о нём нет сведений в каталоге библиотеки. Это убеждает в необходимости тщательной инвентаризации библиотечных фондов, устранения библиографических ошибок и создания

корректного, достоверного регистрирующего свода старопечатной книжной продукции.

Как известно, словари являются не только продуктом словарного дела, отражающим специфику лексикографических процессов времени, но и лингвистическим портретом эпохи. Лексикографические издания всегда служили надёжным источником для исследования словарного состава языка и направлений его развития в историческом контексте. При этом посредством словаря, в частности, представленных в нём языковых единиц, можно воссоздать и экстралингвистическую ситуацию исследуемой эпохи, получить полное представление о социальной жизни и культуре во всём её многообразии. Словарь выступает одной из форм описания, изучения и познания культуры, так как всё, «не пропущенное через словарь, оказывается не полностью понятным, не всесторонне осмысленным... только он обеспечивает обозримость, комплексность и системность рассмотрения языковых фактов» [4, с. 16]. Это предполагает пересмотр устоявшихся, «однобоких» подходов к словарям только как к справочно-информационным источникам, как к неким техническим приспособлениям, которые «принято использовать, но не обсуждать» [7, с. 261], и требует их признания в качестве фактов национальной культуры и источников информации об исследуемой эпохе.

Таким образом, словарь квалифицируется сегодня как «основа языкового здоровья и исторической памяти нации», является национальным достоянием, способным «цементировать языковое информационное пространство» [5, с. 153–157], что подтверждается увеличением количества новых лингвографических трудов и всё нарастающим к ним интересом. В силу этих обстоятельств не подлежит сомнению, что инвентаризирующие языковые справочники, создаваемые на основе различных параметрических подходов, имеют обширный информативный диапазон, а перспектива их использования в различных лингвистических областях придаёт им особую научную ценность и практическую значимость. Возможность оперативного внесения дополнений и объединение с сетевыми ресурсами, глобальная обобществлённость материалов словарей и удобная навигация – безусловные «плюсы» электронного формата подобного ресурса. Работа по многоаспектному и полифункциональному описанию словарей русского языка, опубликованных в XVIII веке, внесёт существенный вклад в развитие отечественной лингвографии и русистики в целом и позволит прогнозировать развитие словарного дела в условиях массивного информационного потока, которым характеризуется современная эпоха.

Библиографический список

1. Вомперский В. П. Словари XVIII века. – М. : Наука. 1986. – 135 с.
2. Галиуллин К. Р. Компьютерная лингвография / науч. ред. Н. К. Замов, К. Р. Галиуллин. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1995. – 119 с.
3. Гусева А. А. Свод русских книг кирилловской печати XVIII века типографий Москвы и Санкт-Петербурга и универсальная методика их идентификации. – М. : ИНДРИК, 2010. – 1252 с.
4. Девкин В. Д. Очерки по лексикографии. – М. : Прометей, 2000. – 395 с.
5. Малкова О. В., Мальцева В. М. Хроникальные заметки // Вопросы языкоznания. – 1996. – № 3. – С. 153–157.
6. Пекарский П. П. Наука и литература в России при Петре Великом. – Т. II. (Описание славяно-русских книг и типографий). – СПб. : Общественная польза, 1862. – 724 с.
7. Рей А., Делесаль С. Проблемы и антиномии лексикографии // Новое в зарубежной лингвистике: проблемы и методы лексикографии. – Вып. 14. – 1983. – С. 261–300.

О КОНЦЕПЦИИ ЛИНГВОСТРАНОВЕДЧЕСКОГО СЛОВАРЯ УКРАИНСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ВАРИАНТА РУССКОГО ЯЗЫКА

Т. В. Лановая

**Крымский республиканский институт последипломного
педагогического образования, г. Симферополь, Украина**

Summary. The article describes the necessity (need) of creating the Encyclopedic Dictionary of Ukrainian national version of the Russian language.

Key words: the variability of language; lexicography; the Encyclopedic Dictionary.

Цель данной статьи – описать концепцию создания лингвострановедческого словаря украинского национального варианта русского языка.

Задачи:

- осветить понятие «концепция словаря»;
- обосновать термин «украинский национальный вариант русского языка»;
- описать необходимость создания лингвострановедческого словаря украинского национального варианта русского языка.

Каждая исследовательская работа подчинена той или иной концепции, в рамки которой заключён автор. Лексикографическая работа не исключение, т. е. каждый словарь воплощает определённую систему взглядов своих авторов на назначение и объём словаря, принципы отбора единиц и различные их аспекты, требующие лексикографической интерпретации.

Концепция словаря находится в прямой зависимости от концепции языка, от того, как понимает лексикограф природу языка и его важнейшие функции [1, с. 4]. Словарь создаётся с учётом новых потребностей, нового адресата, актуальных лингвистических воззрений. Именно этим объясняется необходимость создания лингвострановедческого словаря украинского национального языка. Цель такого словаря – показать отражение в языке особенностей восприятия действительности.

Неоспоримым является утверждение о зависимости языковых изменений от переменчивых исторических условий, в которых он функционирует. В данной работе мы говорим об изменениях в русском языке Украины после распада Советского Союза на ряд независимых государств. Мы считаем, что с этого события можно вести отсчёт начала языкового строительства в каждом из образовавшихся государств.

Постепенно у русского языка Украины стали формироваться специфические черты, отличающие его от русского языка Российской Федерации. Необходимо внести ясность: в советский период отличительные черты были в языке каждой республики, т. к. даже теоретически язык не может быть на всей территории распространения идентичным, но у языка ставшего самостоятельным государства появились дополнительные функции, выполнение которых и влечёт дополнительные изменения. В современной лингвистике учёные из стран, входивших в состав СССР, говорят о формировании национального варианта русского языка своей страны. Например, З. К. Ахметжанова, Л. К. Жаналина, Е. А. Журавлёва и др. исследуют казахстанский вариант русского языка; Ю. В. Дорофеев, Р. В. Забашта, И. Н. Кошман, Л. С. Москаленко, А. Н. Рудяков и др. – вариант русского языка в Украине. На территории всего постсоветского пространства лингвистами ведётся изучение особенностей функционирования русского языка в новых geopolитических условиях (см. работы Н. Ю. Авиной, Л. М. Бурениной, А. Б. Лихачевой (Литва); Л. И. Васильченко, С. Б. Евстратовой (Эстония); С. В. Шикуновой (Беларусь); И. Д. Стрельцовой, А. Я. Хачикян (Армения), Э. Х. Сувановой (Узбекистан), Л. Г. Павловской (Латвия), И. А. Ионовой, В. И. Тудосе (Молдавия) и др.).

А. Н. Рудяков стал основоположником идей о взаимодействии языковых миров, в частности русского и украинского, и формирования «украинского русского» на периферии этого взаимодействия [5].

Подчеркнём, что возникшие отличия, о которых мы говорим, не регионализмы и диалектизмы, которые присущи даже единому государственному языку страны, мы говорим о самостоятельном национальном варианте языка, который формировался в границах другого государства.

Мы не можем говорить о нормативном словаре украинского варианта русского языка, только о дескриптивном, т. к. описанный вариант находится на стадии развития и стремится к собственным нормам. Фонетические, лексические и грамматические различия между русским языком РФ и Украиной описаны в работах Л. С. Москаленко [4].

На сегодняшний день существует множество разработанных типологий словарей (В. В. Виноградов, В. Г. Гак, П. П. Денисов, Л. Л. Новиков, С. И. Ожегов, Л. П. Ступив, А. М. Цывин, Л. В. Щерба и др.), но мы остановились на лингвострановедческом словаре как на наиболее адекватно отражающем связь языка и культуры конкретного общества.

Основа концепции лингвострановедческого словаря заложена в работах Е. М. Верещагина, В. Г. Костомарова, В. В. Морковкина, Н. Г. Николау, Г. Д. Томахина, Ю. Е. Прохорова, А. Р. Рума, Г. В. Чернова и др.

Практика составления словарей, пособий, энциклопедий и другой литературы, отражающей территориальные различия языков, настолько богата, что уже в 80-х гг. Е. М. Верещагиным и В. Г. Костомаровым определены цели и задачи лингвострановедения. Учёные считают, что лингвострановедением следует называть работу преподавателя по ознакомлению с современной действительностью иностранцев посредством русского языка и в процессе его изучения [2, с. 5]. Действительно, большинство работ по лингвострановедению в советское время написаны учёными, работающими с иностранцами, т. к. в процессе обучения становятся явными отличия в презентации, идентификации языковых личностей, языковой картине мира, в способах восприятия и передачи информации и в используемых языковых средствах. Сегодня тематика подобных исследований значительно расширяется. Существуют работы, по-прежнему ориентированные на изучение русского как иностранного и на тех, для кого русский – родной язык и с помощью него они знакомятся с английским, немецким, французским и другими языками (Л. Ф. Гаврилова, Н. П. Полякова, Е. П. Некрасова).

В советское время было издано несколько лингвострановедческих словарей под редакцией Е. М. Верещагина и В. Г. Костомарова, облегчающих изучение русского языка иностранными студентами. Материалом для словника послужили русские фразеологизмы и художественная культура. Известны словари, направленные на раскрытие особенностей культуры и быта Великобритании (А. Р. Рум), США (Г. Д. Томахин), Германии (Д. Г. Мальцева, Л. Г. Маркина), Франции (Л. Г. Веденина), Австралии, Новой Зеландии Северной Ирландии, Греции, России (Ю. Е. Прохоров).

Назовём отличительные особенности лингвострановедческого словаря (до сих пор отсутствуют чёткие критерии): наличие иллюстраций; тематика от государственного устройства до прибауток; содержит

элементы толкового, этимологического, синонимического и этимологического словарей; широкий круг справочной, энциклопедической, исторической информации; значительную часть словаря составляют имена собственные; ориентированы на широкий круг пользователей.

Перед составителями лингвострановедческого словаря украинского национального варианта русского языка стоят следующие задачи:

- составление словарника, отражающего концепцию словаря и охватывающего все стороны общественной жизни;
- составление словарной статьи (соотнесение лингвистической и страноведческой информации);
- нахождение заголовочного слова, удобного для его поиска (учитывалась вариативность/синонимичность лексемы).

Мы не говорим о таких требованиях к словарю, как достоверность, краткость, доступность и др., считая их общими и обязательными при составлении любого издания.

Изучение лингвострановедческих словарей даёт возможность для исследования не только современной лексикографии, но и теории взаимодействия языковых миров и становления национальных вариантов языков. На примере различных словарей мы можем анализировать дифференциацию английского и немецкого языков, которые в ряде государств получили статус национального (нам на это указывается уточнением страны в названии словаря, например, немецкий Германии и Австрии, английский США, Великобритании, Северной Ирландии, Австралии и Новой Зеландии).

Вывод. Сегодня нет лингвострановедческих словарей на русском языке, демонстрирующих его неоднородность, поэтому мы считаем необходимым проанализировать и зафиксировать в словаре языковые особенности языковой картины мира русскоговорящих жителей Украины.

Библиографический список

1. Будагов Р. А. Толковые словари в национальной культуре народов. – М. : Изд-во МГУ, 1989. – 151 с.
2. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Лингвострановедческая теория слова. – М., 1980. – 320 с.
3. Дорофеев Ю. В. Национальные варианты русского языка // Лингводидактика. Социолингвистика. Языки мира. К 90-летию со дня рождения академика И. Ф. Протченко / Учреждение Российской академии наук, Институт языкоznания РАН. – М. : Сов. писатель, 2008. – С. 101–115.
4. Москаленко Л. С. Украинский вариант русского языка: фонетические особенности // Функциональная лингвистика : сб. науч. работ / Крымский республиканский институт последипломного педагогического образования; науч. ред. А. Н. Рудяков. Т.2. – Симферополь, 2012. – № 4. – С. 62–65.
5. Рудяков А. Н. Георусистика – русистика XXI века // Георусистика. Первое приближение. – Симферополь, 2010. – С. 8–21.

ON THE ORIGIN AND SOURCE OF ENGLISH AND AZERBAIJANI PHRASEOLOGICAL UNITS AND COMPOSITE VERBS

A. A. Humbatova

Azerbaijan Languages University, Baku, Azerbaijan

Summary. It is well known that phraseological units and compound verbs are the brainchild of the people, since their formation in the language is influenced by various circumstances of life and activity of people. This article highlights the national origin of verbs that form the basis of language. However, sometimes there frazeologizmov of loanwords . These borrowed word being part frazeologizov usually formed from other parts of speech except for verbs.

Keywords: phraseological units; compound verbs; idioms.

The classification of the phraseological units and composite verbs can be constructed by several ways. But now, it should be mentioned that the very classification might be helpful in finding the right way of the aim and position put aside.

Both the Azerbaijani and English languages are very ancient languages. One of the proofs of it is the majority of phraseological and composite verbs used in their language system. Usually, ancient languages possess so many phraseological units and composite verbs as Azerbaijani and English have.

In the Azerbaijani language some phraseological units and composite verbs come from the epos «Kitabi Dede Korkud» (XIII century). This epos gives a vast, complete and accurate state of the Azerbaijani language during that period. With the help of this epic sample, the richness of this language can also be proved. As the language of this epos is very valuable for the studying and researching the history of phraseological units and composite verbs.Though this epos is historical, we can come across a great many phraseological units and composite verbs used in the epos even now in modern Azerbaijani, too. For example: *and içmək* (*to swear, to promise*), *aciğı tutmaq* (*to get angry*), *qəni qaynamaq* (*to get used*), etc [4, p. 37–39].

The most talented writers always have been trying to use phraseological units and composite verbs in their master works. Some of these writers even create most of phraseological units and composite verbs and give life to them in their works. It is true that one of the most important sources of English phraseological fund is related with Shakespeare's name. But researches show that the writers living before Shakespeare created phraseological units, idioms and composite verbs in their work, too. It also should be mentioned that the phraseological units and composite verbs existed before Shakespeare managed to gain popularity only after him.

Some linguists consider that the number of phraseological units and composite verbs created by Shakespeare are five hundred, but some consider that they are more than one thousand [2, p. 92].

Such special phraseological units and composite verbs are available both in English and Azerbaijani and they are enriching the phraseological fund of a language. During years and centuries phraseological units and composite verbs which are created by the writers take a place in literary language and live how long the language exists.

Not only in English, but also in Azerbaijani composite verbs are some part of phraseological units. As in both languages these verbs are formed with exact parts of speech, such as, in English they are formed by verb + adverb (or preposition): *to keep on*, *to sit down*; but in Azerbaijani they are formed by several ways: with the help of the auxiliary verbs – «olmaq (to be), etmək, eləmək (to do): *əlindən gələni etmək* (*to do one's best*), *köməketmək* (*to help*); with the help of the formation second word from the first word: *su sulamaq* (*to water*), *ütüütüləmək* (*to iron*) – in this case the first element is mainly a noun; with the help of the participle and the second is just a base verb: *oturubdurmaq* (*to join (figurative meaning)*); *to sit and stand up*) and by special phrasal verbs (here the second element, i.e., the verb is somehow lose its base lexical meaning): *yaziğigəlmək* (*to feel sorry*), *qulaqasmaq* (*to listen to*).

Despite all these facts, English and composite verbs most often can't be translated into Azerbaijani as composite verbs or otherwise. For example: In Azerbaijani the composite verb «*gedər gəlməzə getmək*» is translated into English as a phraseological unit (first used in the English language by Shakespeare) – «*from whose bourn(e) no travelers returns*» or In English the phraseological unit «*go to the (demnition) bow-wows*» translated into Azerbaijani as composite verbs «*məhv olmaq, iflas etmək*».

The main reason of such difference in translation is explained by the genealogical variety of the languages and their structural system. As we already know, English and Azerbaijani are quite different languages from genealogical and typological point of views.

Except the writers creation of phraseological units and composite verbs, the main formation of them in their creation in folklore and in colloquial speech. For example: In English composite verbs are usually used in colloquial speech and they sometimes obtain figurative meaning. But in Azerbaijani they are usually used in literature and they also can be come across in oral speech. For example: In Azerbaijani *yuxuya dalmaq* (*to settle down to sleep*), *Məcnunadönmək* (*to love like crazy*) or in English *freeze out* (to prevent someone from taking part in something) [6, p. 598], *to camp up* (*camp it up*) (to behave in a way that is deliberately artificial, especially in order to make people laugh at traditional ideas about how men and women should behave) [6, p. 207].

There are also phraseological units and borrowed from other languages in both languages. But these units are not composite verbs, as we know, verbs are the main source of languages and they most often can't be borrowed from other languages.

A. V. Kunin divides phraseological units into three groups:

1. The original English phraseological units;
2. The phraseological units borrowed from other languages;
3. The American version of phraseological units [5, p. 22].

Phraseological units and composite verbs in English, as well as, in Azerbaijani are the primary carrier of ethnic code. They are quite a lot in the language and are closely connected with the various historical events, professions and the life of the people. So every nation has its own special units. These phraseological units and composite verbs have been created by nation in various times of the history. In English the authors of most of them are unknown.

It should also be noted that borrowed phraseological units take the prominent place in the English language and it usually explained with the influence of other languages during invasions took place in the history of England. But Kunin considers that the majority of borrowed phraseological units are Latin and Greek origin [5, p. 23].

In the English language there are also a lot of phraseological units borrowed from American English. We come across a great many American idioms used in British English. All these phraseological units borrowed from American English aren't translated, as they used in British English how they are formed in American English. The reason is usually related with the hegemony of the USA in many areas of economy, with the influence of American films and American literature.

So these figurative, idiomatic expressions and composite verbs are created by people and are closely connected with the daily activity and interests of ordinary people. New words, idiomatic expressions and composite verbs are, as a rule, result of language activity of illiterate people; most of the phraseological units, idioms, composite verbs, the most beautiful expressions are created usually in hotels, workshops, cuisines and fields. Though this idea is just used about the English phraseology, but it is equally true for the Azerbaijani language. Thus, tales, legends, epos, the products of folklore are rich with phraseological units, idioms, composite verbs and they are often used in every day speech.

Bibliography

1. Abdullayev N. Müasir Azərbaycan dilinin morfolojiyası (The modern Azerbaijan language morphology. – Baku, 1993. – 85 p.)
2. Aliyeva E. Ingilis dilinin lüğət tərkibinin zənginləşməsində Şekspirin rolü // Azərbaycan Dillər Universitetinin Elmi Xəbərləri (Shakespeare's role in the enrichment of the vocabulary of the English language // Research papers of the Azerbaijan Languages University). – 2003. – № 3. – P. 91–95.
3. Смит Л. П. Фразеология английского языка (Phraseology of the English language). – M., 1959. – 208 p.

4. Hacıyeva Ə. İngilis dilində «Foot» somatizmi ilə işlənən frazeologizmlərin tematik qrupları və onların Azərbaycan dilində oxşar cəhətləri // Azərbaycan Dillər Universitetinin Elmi Xəbərləri (The thematic groups of phraseological units used with the word «Foot» in English and their similarities in the Azerbaijani language // Research papers of the Azerbaijan Languages University). – 2005. – № 3. – P. 6–8.
5. Кунин А. В. Фразеология современного английского языка (Phraseology of the modern English language). – М. : Международные Отношения, 1972. – 288 p.
6. Macmillan. English dictionary for advanced learners. New edition. – London, United Kingdom, 2011. – 1748 p.
7. Mirzeyev H. Azərbaycan dilində fel (The verb in the Azerbaijani language). – Baku, 1986. – 318 p.
8. Егорова Т. А. К истории так называемых составных глаголов в английском языке (On the history of the so-called composite verbs in English). – Ленинград, 1958. – 113 p.

К ВОПРОСУ О СОЗДАНИИ НАЦИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОГО ДВУЯЗЫЧНОГО СЛОВАРЯ ЭПОНИМОВ

Э. Цэдэндоржийн

Университет гуманитарных наук, г. Улан-Батор, Монголия

Summary. The article assesses lexicographic problems in creating educational and ideographical dictionaries. It is about creating dictionary of eponym. As an instance of order, the similar dictionary appears not less important than the encyclopedia, a museum, a library catalog or scientific classification. Eponym dictionary solves educational problems: it makes students speech brighter and animated. Eponym is a resource of figurative speech of the modern formed person. Possession of a figurative language enriches perception of oratory.

Key words: practical lexicography; dictionaries; terms; eponymical terms; monolexim eponyms; polylexim eponyms; quasi-eponyms; principles; the educational dictionary; the dictionary eponyms and cultural epoch.

Начало 21 века ознаменовалось необычайным подъемом лексикографической деятельности и выпуском большого количества словарей. Это явилось следствием сильного изменения общественно-политической, экономической, культурной жизни общества, расширения международных связей, внедрения компьютерных технологий, что привело к значительным изменениям в словарном составе русского языка, появлению массы неологизмов, изменению значений существующих слов. Языковые трансформации нужно фиксировать в новых лингвистических словарях.

Осуществляя когнитивные операции, человек передает структурированное знание в виде терминов. Поэтому языковые данные обеспечивают доступный путь к когнитивным процессам. Интеллектуальную деятельность по созданию нового названия можно

определить как когнитивную модель терминообразования. В ходе исследования было выявлено, что терминологическая эпонимизация отражает эволюцию познания и играет важную роль в формировании терминосистемы. Эпонимические термины представляют собой часть системы терминообразования и обладают собственными типологическими характеристиками и моделями.

Диахроническое варьирование компонентов термина фиксирует эволюционные изменения языковых средств выражения концептуальной действительности, отражающих когнитивную картину мира. Терминообразовательный анализ позволил выявить наличие как специализированных терминоэлементов, так и словообразующих отонимических морфем и проприативов. Концептуальное содержание эпонимических терминов базируется на интеграции его составляющих. Анализ монолексемных эпонимов показал, что терминоэлементы греко-латинского происхождения (суффиксы и приставки) определяют место термина-эпонима в системе, а отонимическая морфема способствует отражению концептуальных признаков как в рамках языка медицины, так и в словообразовательной системе языка. В полилексемных эпонимах проприатив конкретизирует видовое понятие, составляющее часть концептуального основания терминоединицы.

Доминирующие признаки апеллятива отображают сущность научного концепта эпонимического термина. Разнообразные ассоциативные связи, обусловленные идеосемантикойонима, характеризуют объект и его образное восприятие, определяют мотивированность эпонима. Эпонимические термины отражают структуру знания не только за счет составляющих его словообразовательных элементов, но и за счет самой терминообразующей модели. Появление в медицинской терминологической лексике квазиэпонимов эпохи информатизации свидетельствует об устойчивости данной модели терминообразования и глубоких когнитивных процессах антропоцентрического характера, присущих всем этапам эволюционного мышления. Установлено, что синонимия эпонимических терминов, появляющаяся в результате когнитивных процессов, направленных на поиск оптимального обозначения научного понятия, обладает как положительными, так и отрицательными качествами. Определено, что положительное свойство синонимии состоит в том, что она выражает оттенки многообразия окружающего мира, отрицательное – в увеличении объема концептуальной информации, снижающем ее доступность. Благодаря наличию в термине имен собственных, которые обладают свернутым коннотативным значением, эпоним получает необходимые валентностные характеристики, обеспечивающие ему строго определенное место в синонимическом ряду. Вследствие концептуальной дифференциации определенных

аспектов профессиональной языковой картины мира происходит увеличение объема эпонимических терминов, поэтому мы считаем, что перспективы дальнейшего исследования испанских эпонимов связаны не только с анализом и корреляцией медицинской лексики, но и с другими сферами специального знания [2, с. 3–26].

Знание нуждается в умножении источников и фактов, но круг культуры не безграничен, он очерчен фигурами эпонимов, без которых не только обоснованные ими течения мысли, но и более обширные социально-идеологические образования погибнут. Однако введение новых имен в национальные пантеоны и сокровищницы духа крайне затруднено. Человек, живущий в данный конкретный момент в обществе, вынужден вращаться в узком кругу великих имен, перечитывая и переоткрывая их наследие. Создается ситуация, когда имя лица превращается в стереотип дискурса, расширяя круг референциальных употреблений. Оно входит в языковой узус, становясь эпонимом.

Наличие эпонимов в языке говорит о том, насколько язык обеспечивает сферу светского администрирования, насколько он принимает на себя функции средства для выражения власти, а также той среды, в которой реализуются властные отношения. С этой точки зрения язык не может не быть языком политическим: имя референта в мире – какой мир есть на самом деле, господствующая онтология, общепризнанная версия мироустройства, – несет кореференцию к системе распределения ролей в сфере символического обмена. И референт и кореференция организованы в языке по определенным моделям – моделям стереотипизации. Модель стереотипизации имени и превращения его в эпоним является продуктивной для разных языков культур. Как уже говорилось, источником эпонимов являются, прежде всего, имена «публичных людей»: политиков, знаменитых актеров и актрис, топ-моделей, а также героев популярных фильмов. Однако, как считает Н. Г. Брагина, «подобные эпонимы часто являются однодневками и не закрепляются в языке, не выдерживают проверку временем» [1, с. 368–369]. О закреплении эпонима в языке свидетельствует ряд собственно лингвистических факторов. К их числу относится наличие у эпонима деривационных, синтагматических и парадигматических связей. Факт появления и закрепления эпонима в языке фиксируется лексикографической практикой в культуре. Опыт создания словарей эпонимов зафиксирован в отечественной филологии.

Действительно, будучи формой саморефлексии языка, словарь эпонимов претендует на его объективное описание, но поскольку язык является артефактом культуры, подобный словарь поневоле документирует те символические процессы, которые определяют

производство и потребление данного артефакта. Если позитивное – научное – языкознание видит в языке объект, который представляется ему столь же несомненным, сколь природа несомненна для биологии, то культурная археология относится к слову – к эпониму – как к культурно-исторической вещи, а к словарю – как институции, организующей порядок внутри множества таких культурно-исторических вещей. Как всякая презентация порядка, подобный словарь оказывается не менее важной инстанцией, чем энциклопедия, музей, библиотечный каталог или научная классификация. Он становится в один ряд институций, которые призваны обеспечить сохранение и трансляцию алфавита – единиц, которые культурная эпоха рассматривает на правах констант и незыблемых ценностей. Словарь эпонимов оказывается, таким образом, не пассивным симптомом времени и не вынужденным свидетельством языка эпохи, но осознанным проектом по критическому комментированию. В этом своем качестве данный тип словаря активно воплощает в себе современные ему социальные утопии.

Необходимые к реализации лексикографические принципы можно было бы вслед за Е. М. Верещагиным и В. Г. Костомаровым сформулировать следующим образом. Лексический фон как объект семантизации. Этот принцип реализуется прежде всего в лексикографическом приеме изъяснения, который представляет собой филологическое моделирование обиходных, обыденных знаний, стоящих за эпонимом, а также их единообразное изложение в словарной статье.

Еще один принцип – ориентация на актуальное языковое сознание. В настоящее время мы располагаем прекрасным источником для понимания и оценки языкового сознания носителя русского языка, в том числе со статистических позиций. Подобного рода словари необходимы для практической ориентации на современность в отборе словарника.

Учебный словарь, как отмечал Л. В. Щерба, должен объединить все те основные слова, без знания которых нельзя делать быстрых успехов в свободном чтении текстов на данном иностранном языке. Сделать его таким нам поможет идея самого Л. В. Щербы о комбинированном словаре: «удивительным образом однако до сих пор никто не догадался, что, искусно комбинируя объяснения и переводы, можно создать хороший толковый французский словарь и на русском языке». Словарная статья такого словаря должна обладать универсальной структурой. Предпринятая нами попытка создания двуязычного учебного русско-национального словаря эпонимов основывается на комбинировании толкования и перевода данного эпонима, даются к нему лингвистическая и коммуникативная характеристики, иллюстрации. При строгом критическом анализе отбора материалов из разных источников мы столкнулись с проблемой необходимости предварительной

классификации всех слов, попадающих, по определению разных толковых словарей, под понятие лексики «эпоним».

По своему типу наш национально ориентированный двуязычный словарь эпонимов – это словарь-справочник активного типа, так как обеспечивает правильное и частотное использование эпонимов в речи.

Предполагаемый словарь включает в себя эпонимы – имена собственные, от которых произведены актуальные топонимы, профессионализмы, социально значимые имена нарицательные. В отобранных для словаря эпонимах должна определяться культурная традиция (советская и российская XX–XXI вв.) присвоения какому-либо социально значимому (политически, экономически, культурно, общественно) явлению имени собственного. Именно в этом мы видим основное значение слова «эпоним», для выведения семантики которого нами были проанализированы все дефиниции, находящиеся в больших и малых толковых и специальных словарях русского языка XIX–XX веков. В словарь включаются эпонимы, продуктивно используемые в современном русском общедо-бытовом и общественно политическом языке.

Русская словарная статья содержит толкования, грамматические сведения, всё необходимое для правильного понимания и употребления эпонимов речи, что чрезвычайно важно для формирования речевой культуры современного человека.

Словарь эпонимов решает образовательную задачу: сделать речь пользователя ярче, живее. Эпонимы – это ресурс образной речи современного образованного человека. Владение образными средствами обогащает приемы ораторского искусства, что так важно для представителей таких специальностей, как юристы, преподаватели, социологи, менеджеры и др. За счет отбора материала словарь выполняет воспитательную функцию, так как он формирует восприятие и оценку культурно-национального кругозора не только молодого поколения; словарь призван создать представление о культурно-национальной картине мира, запечатленной в эпонимах, а также об антропологических началах в современной русскоязычной языковой модели мира [3, с. 235].

Библиографический список

1. Брагина Н. Г. Социокультурные конструкты в языке : дис. ... д-ра филол. наук. – М., 2006. – 406 с.
2. Варнавская Е. В. Статус и функционирование эпонимов в медицинской терминологии испанского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Воронеж, 2011.
3. Энхтуяа Ц. Проблемы создания учебного лексикографического словаря эпонимов // Science and Education. Materials of the Research and Practice Conference (June 27–28, 2012). – Wiesbaden, Germany. – Р. 235.

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА ТЕРМИНОВ ПРИ СОСТАВЛЕНИИ ПЕРСИДСКО-РУССКОГО ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО СЛОВАРЯ

А. В. Сухорукова

**Таврический национальный
университет им. В. И. Вернадского,
г. Симферополь, Украина**

Summary. The article deals with the problem of term translation when compiling Persian-Russian dictionary of linguistics. The initial analysis revealed that translation related problems are usually linked to differences between Persian and Russian linguistic traditions. In order to support theoretical findings the author used a number of practical examples.

Key words: Persian linguistic terminology; Persian-Russian dictionary of linguistics; Persian linguistic tradition.

Среди многообразия проблем, возникающих при составлении персидско-русского словаря лингвистических терминов (ПРСЛТ) наиболее важными, по нашему мнению, являются трудности с подбором иноязычного соответствия и проблемы перевода персидских безэквивалентных терминов, что объясняется, в первую очередь, разницей персидской и русской лингвистических традиций. В отличие от периодического обращения к английским, немецким или французским лингвистическим школам, на протяжении всего периода развития языкознания в Иране ни разу иранскими учёными не делались попытки внедрения правил русского языка в иранскую лингвистику, и наоборот. Хотя в последнее время активизировалась деятельность иранских исследователей в изучении лингвистических явлений русского языка. Русскоязычные учёные, в свою очередь, добились значительных результатов в изучении грамматики персидского языка.

Наше исследование показало, что в современных персидско-русских словарях нередко эквиваленты для персидских лингвистических терминов бывают подобраны не вполне корректно, либо отсутствуют второстепенные значения терминов. В качестве примера можно привести термин *بَدَل* badal, который в «Персидско-русском словаре» под ред. Ю. А. Рубинчика переведён как «приложение» [9, с. 190]. Обязательное расположение данного члена предложения в постпозиции по отношению к пояснительному слову, обособление от других членов предложения и невозможность связи с пояснительным словом при помощи изафета указывает на то, что

для данного персидского термина скорее подходит русский эквивалент «обособленное приложение».

Как уже было отмечено ранее, при переводе некоторых персидских лингвистических терминов наблюдается игнорирование других значений термина. Поэтому при составлении ПРСЛТ категорически не допускается механическая выборка персидских лингвистических терминов и их эквивалентов из персидско-русских словарей общего назначения. В качестве примера можно привести известный термин فعل fe'l. В «Персидско-русском словаре» под редакцией Ю. А. Рубинчика для данного термина подобран эквивалент «глагол» [10, с. 239]. Однако изучение работ по персидской грамматике выявило, что данный термин не ограничивается одним лингвистическим значением. Изначальная тесная взаимосвязь морфологии и синтаксиса в персидской лингвистической традиции привела к тому, что некоторые термины до сих пор используются одновременно в двух разделах грамматики. Одним из этих терминов является فعل fe'l: в морфологии он имеет значение «глагол», а в синтаксисе – «сказуемое, выраженное глаголом». При синтаксическом разборе предложения иранские лингвисты используют термин فعل fe'l наряду с другими членами предложения.

В редких случаях неполный перевод некоторых персидских лингвистических терминов может привести к появлению ложной синонимии. Так, в «Персидско-русском словаре» под ред. Ю. А. Рубинчика терминам فعل fael и مسند اليه mosnadoneleih подобран эквивалент «субъект, (логическое) подлежащее» [10, с. 511, 219]. При детальном рассмотрении оказывается, что эти термины синонимами не являются. فعل fael – это подлежащее в глагольном предложении, а مسند اليه mosnadoneleih – это подлежащее в предложении с именным составным сказуемым. Таким образом, дополнительные пояснения в словарной статье играют важную роль в устранении неясностей и таких нежелательных явлений, как ложная синонимия, при составлении ПРСЛТ.

Ещё одним примером терминов, неполный перевод которых может вызвать ложную синонимию, является пара: فعل ناقص fe'l-e nāqes и فعل ناقصه fe'l-e nāqese. Некомпетентность лексикографа при подборе эквивалента для данных терминов может впоследствии ввести в заблуждение исследователей этого вопроса. В «Персидско-русском словаре» под ред. Ю. А. Рубинчика указано значение только первого термина فعل ناقص fe'l-e nāqes – «недостаточный глагол» [10, с. 615]. Однако в фундаментальных работах по персидской грамматике на персидском языке используется также термин فعل ناقصه

fe'l-e nāqese, который также может быть переведён как «недостаточный глагол». Разница между этими терминами заключается в том, что один из них является недостаточным с точки зрения семантики (fe'l-e nāqese), а второй – с точки зрения формы, т. е. ввиду отсутствия некоторых форм спряжения (nāqes fe'l-e nāqes). Поэтому в словарной статье о данных видах глагола необходимо пояснение во избежание ложной синонимии.

Определённую значимость представляет проблема перевода персидских безэквивалентных терминов. Обозначим некоторые пути решения данной проблемы: использование описательного метода; использование опыта перевода близких арабских лингвистических терминов; терминотворчество (перевод-калька и т. д.).

Разница русской лингвистической традиции и персидской нередко становится причиной отсутствия эквивалента при переводе терминов персидского на русский язык. Особенно это относится к старым и устаревшим терминам при переводе персидских терминов на русский язык. Для их перевода предпочтителен описательный метод. Приведём несколько примеров:

– *jam'aljam* **جمع الاسم** «имя существительное, дважды принявшее форму множественного числа»;

– *tabe-e mahmal* **تابع مهمل** «элемент аллитерирующего словосочетания, не имеющий отдельного лексического значения»;

– *sigheye mobāleghe* **صيغه مبالغة** «причастие настоящего времени с суффиксами "ار", "گار", "کار", "گر", "ا", "کار", "گار", "کار"», указывающее на повторяемость какого-либо действия, совершаемого подлежащим»;

– *sefat-e jāmed* **صفت جامد** «прилагательное, в образовании которого не участвовала глагольная основа»;

– *sefat-e shoqli* **صفت شغلی** «причастие настоящего времени с суффиксом "نده", передающее значение профессии»;

– *mobaddalmane* **مبدل منه** **обособленному приложению** «пояснительное слово к обособленному приложению» и т. д.

Опыт перевода арабских лингвистических терминов может в ряде случаев облегчить процесс подбора эквивалентов для некоторых персидских терминов. К примеру, в персидском синтаксисе существует термин для обозначения особого вида дополнения – *tamyiz* تمیز, который, очевидно, был заимствован из арабской грамматики. В русской лингвистической традиции нет члена предложения со схожими функциями, потому и остался вне поля зрения лексикографов. Однако арабистам данный термин знаком и переводят его как «пояснительное дополнение» [1, с. 135].

Бывают случаи, когда дефиниции для безэквивалентных терминов излишне перегружают словарную статью. В качестве выхода

из данной ситуации в случаях, когда имеется несколько похожих явлений, следует присвоить им краткие названия, а пояснения дать дополнительно. Так, в персоязычной грамматике существует несколько видов изафета, перевод которых вызывает трудности. Однако многообразие видов изафетов требует присвоения им кратких эквивалентов, используя иногда при этом дословный перевод. Приведём примеры данных терминов и подобранных нами эквивалентов:

– اضافه بنوت ezāfe-ye bonovvat «изафет родства» (изафет, использующийся для соединения имени ребёнка с именем отца, матери или деда);

– اضافه تشبیهی ezafe-ye tashbihi «изафет сравнения» (изафет, использующийся при сравнении компонентов изафетной конструкции);

– اضافه جنسی ezafe-ye jensi «изафет происхождения» (изафет, соединяющий продукт и материал, из которого он состоит).

Неустойчивость значений некоторых полисемичных и омонимичных терминов является одной из причин сложностей их перевода. ПЛТ имеет примеры таких полисемичных и омонимичных терминов, значения которых изменялись на протяжении нескольких веков. Одним из самых полисемичных в ПЛТ можно считать термин ادات adāt, значения которого менялись на протяжении 10 столетий:

- «1) слово;
- 2) суффикс;
- 3) префикс;
- 4) глагол-связка;
- 5) наречие;
- 6) дополнение;
- 7) частица;
- 8) междометие;
- 9) личное окончание [6, с. 599–600].

Некоторые значения данного термина настолько разошлись, что стали омонимами. По мнению Х. Фаршидварда причина многозначности данного термина кроется в том, что грамматики прежних времён использовали его в случаях, когда «не имели ясного представления об исследуемом ими явлении» [7, с. 600]. В книге М. Х. Эсфахани данный термин используется со значением «глагол-связка» [7, с. 599]. На современном этапе развития ПЛТ данный термин используется преимущественно со значением «адъюнкт; структурный элемент клаузы, выполняющий функции адвербальной группы» [2, с. 75]. Однако редкие случаи использования данного термина в значении «частица» [12, с. 355] мешают закреплению за данным термином статуса однозначного.

Подобная ситуация наблюдается и с термином *مشتق* moshtaq. Термин был введён в конце 19 века М. Х. Эсфахани и имел заимствованное арабское значение «производный от глагола; образованный от глагольной основы». Постепенно стали предприниматься попытки расширить значение термина. Так, в работе известного иранского грамматиста М. Дж. Шариата появляется сноска следующего характера: «Некоторые учёные полагают, что производные от основ настоящего и прошедшего времен глаголов слова являются лишь видом производных слов и любое имя существительное, образованное путём соединения префикса, суффикса, инфиксса с существительным, прилагательным или другой грамматической категорией, является производным словом» [13, с. 180]. В настоящее время ведущий иранский лингвист Х. Фаршидвард следующим образом дефинирует производные имена (существительные и прилагательные): «это имена, которые образуются при помощи деривационных аффиксов» [8, с. 193]. Подобного мнения придерживаются также В. Камъяр, М. А. Саррахи и др.

Таким образом, при существовании нескольких вариантов значений терминов (и особенно когда словарная статья требует внесения дополнительной информации) встаёт вопрос: на какой источник опираться при выборе значения слова?

Как известно, в Иране действует Академия персидского языка и литературы, которая в последнее время издала ряд словарей утверждённых терминов. Безусловно, результаты работы Академии должны быть использованы при определении эквивалентов для персидских лингвистических терминов. Благодаря деятельности Академии многие лингвистические термины приобрели статус моносемантов.

К примеру, долгое время соотношение между значениями терминов *lahje* и *گویش* guyesh имело неопределённый характер. Известный иранский лингвист Кесрави был первый, кто присвоил слову *گویش* guyesh значение «говор». Также Кесрави предлагал отличать «говор» от «диалект», для которого был создан термин *نیم زبان* nimzabān. Впоследствии значение термина *گویش* guyesh было изменено М. Мокаддамом на «диалект» (прежде для передачи значения «диалект» использовался термин *لهجه* lahje [3, с. 19]). В результате, в лингвистике термины *گویش* guyesh и *لهجه* lahje стали функционировать со следующими значениями: *لهجه* lahje «1) акцент; 2) диалект» [4, с. 156], [5, с. 374]; *گویش* guyesh «1) диалект; 2) говор» [5, с. 374], [4, с. 156]. Сравним эти значения со значениями, указанными в словаре под ред. Ю. А. Рубинчика: *گویش* guyesh «1) наречие, говор; диалект; 2) произношение, выговор»; *لهجه* lahje «1) говор; наречие; диалект; 2) произношение; акцент, выговор; 3) тон, выражение» [10, с. 410, 433].

Благодаря деятельности АПЯЛ за каждым термином было закреплено одно значение: *لهجه* – «акцент», *گویش* – «диалект» [11, с. 118–119].

Однако при всех положительных чертах использования лингвистических терминов, предложенных Академией, не следует ограничиваться только ими при составлении словаря ПРСЛТ, так как это может привести к необъективности отражения лексики в современном персоязычном языкознании. Во-первых, число одобренных Академией лингвистических терминов очень невелико. Во-вторых, целью словаря является помочь специалистам при изучении вопросов персоязычной лингвистики, поэтому отдавая предпочтение «фархангестановским терминам», следует указывать все синонимы, варианты и второстепенные значения терминов.

Таким образом, мы обозначили основные проблемы перевода персидских лингвистических терминов, которые могут возникнуть при составлении ПРЛС, и предложили пути их решения. Наше исследование – это первый опыт рассмотрения проблем перевода персидских лингвистических терминов, поэтому не претендует на исчерпывающее освещение данного вопроса.

Библиографический список

1. Рыжих В. И. Количественные числительные в арабском языке // Сходознавство : 35–36. – Киев, 2006. – С. 132–147.
2. باطنی محمد رضا. توصیف ساختمان دستوری زبان فارسی بر بنیاد یک نظریه عمومی زبان. – تهران: امیر کبیر، 1348. – 193 ص
3. ترابی محمد علی. فرهنگ زبانشناسی. – تبریز: چهر، 1357. – 74 ص
4. دوستخواه جلیل. پژوهشی روشنمند در گستره بی زبان شناختی// ایران نامه، زمستان 1376 – شماره ۶۱ – ۱۶۴-۱۵۵ ص.
5. ساغروانیان جلیل. فرهنگ اصطلاحات زبان شناسی: موضوعی – توصیفی. – مشهد: نشر میترا، 1369. – 561 ص
6. فرشیدورد خسرو. ارادت در منطق و دستور و علم بیان/ دکتر فرشیدورد// گوهر. – مهر 1356. – شماره ۵۵ – ۵۵۴ – ۵۵۰ ص.
7. فرشیدورد خسرو. ارادت در منطق و دستور و علم بیان// گوهر. نامه تحقیقی گوهر در در زبان و ادبیات هنر و تاریخ و فرهنگ. چاپ کاویان. – آبان 1356. – شماره ۵۶. – ص. 602-598
8. فرشیدورد خسرو. دستور مفصل امروز بر پایه زبانشناسی جدید: شامل پژوهش های تازه ای درباره آواشناسی و صرف و نحو فارسی معاصر و مقاسه آن با قواعد دستوری ... – تهران: سخن، 1382. – 703 ص
9. فرهنگ فارسی به روسی / بتصحیح و اهتمام یوری روبینچیک؛ [تدوین کنندگان م. عثمانوف و دیگران..]. – مشهد: جاودان خرد، 1380. – جلد یکم. – 784 ص.
10. فرهنگ فارسی به روسی / بتصحیح و اهتمام یوری روبینچیک؛ [تدوین کنندگان م. عثمانوف و دیگران..]. – مشهد: جاودان خرد، 1380. – جلد دوم. – 784 ص.
11. فرهنگستان زبان و ادب فارسی. گروه واژه های مصوب فرهنگستان: دفتر چهارم / تدوین گروه واژه گزینی فرهنگستان زبان و ادب فارسی. – تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی، (نشر آثار 1386. – 428 ص.
12. ماهوتیان شهرزاد. دستور زبان فارسی از دیدگاه رده شناسی. – تهران؛ نشر مرکز، 1378. – 366 ص
13. شریعت محمد جواد. دستور زبان فارسی. – تهران: اساطیر، 1364. – 459 ص

محمدزاده شهناز

استادیار دانشگاه گیلان

بهمن بلوک نخجیری

دانشجوی کارشناسی زبان روسی دانشگاه گیلان

TRANSLATION OF THE HOLY QURAN IN RUSSIAN

Sh. Mohamadzade

University of Guilan, Resht, Iran

Summary. Translation of religious books including «the Holy Koran» has always made translators encounter at the Source Language (SL) comparing Target Language (TL) different practical difficulties. In this regard Russian translators of Koran were no exception. Over the past three centuries more than ten translations of Koran has been published in Russia. Each of them contains special characters, reflecting the philosophy and knowledge of its translator. This article provides an analysis of three translations of the eighty first chapter of Koran «Al-Takwir» from Arabic into Russian belonging to the nineteenth, twentieth and twenty first centuries, comparing their advantages and disadvantages. In this respect, the main concerns would be on how these three translators succeeded in facing challenges at levels such lexical, syntactic, orthographical, cultural and stylistic.

Key words: Koran; translation; target language; Russian language; Arabic language.

چکیده:

مترجمین کتب مذهبی از جمله قرآن همواره عملًا ناگزیر از رویارویی با دشواری های متعددی در فرآیند انتقال متن از زبان مبدا به زبان مقصد بوده اند. مترجمین قرآن به زبان روسی نیز از این قاعده مستثنی نبوده و نیستند. در روسیه در طول سه قرن گذشته بیش از ده ترجمه از قرآن منتشر شده که هر یک از آن ها ویژگی های خاص خود را دارد. این ویژگی ها بازتاب دهنده جهان بینی و دانش هر مترجم هستند. در این مقاله به بررسی سه ترجمه از قرآن از زبان عربی به روسی در قرون نوزدهم، بیستم و بیست و یکم و مقایسه نقاط قوت و ضعف آن ها پرداخته می شود. توجه اصلی در روند مقایسه به نحوه عملکرد این سه مترجم در رویارویی با چالش های ترجمه در سطح لغوی، نحوی، نگارشی، فرهنگی و سبکی معطوف می باشد.

واژه های کلیدی: قرآن، ترجمه، زبان مقصد، زبان روسی، زبان عربی.

مقدمه

متون مذهبی و به ویژه کتب مقدس از جمله قرآن با هدف آشنازی یا رویکردهای علمی-پژوهشی، مذهبی و ادبی به زبانی دیگر ترجمه می شوند. از ویژگی هایی که ترجمه را در این موارد دشوار می سازد اشباع بودن این متون از اصطلاحات و مفاهیم ویژه (realia) مذهبی و نیز فضای روحانی حاکم بر آن هاست. مفاهیم ویژه واژه هایی هستند که با فرهنگ یک ملت پیوند تنگاتنگی دارند و برای ملل دیگر به دلیل عدم وجود مورد مشابه، بیگانه و ترجمه ناپذیر هستند. قرآن نیز مملو از چنین مفاهیمی است که مفاهیم ویژه قرآنی نامیده می شوند. به اعتقاد تی. سیوری مترجم برای ترجمه یک متن باید سه پرسش را مد نظر قرار دهد: "(1) نویسنده چه گفته است؟ (2) او با نگارش این سطور می خواسته چه مفهومی را بیان کند؟ (3) چگونه باید آن را به زبان مقصد منتقل کرد؟" در مورد ترجمه

قرآن نیز این مساله صادق است و مترجم باید به ظاهر متن اصلی، معنا و مقصود نهفته در آن و سبک و شیوه بیان کلام در ترجمه اش دقت کند.

در این میان برخی مترجمین در اثر خود تنها به پرسش نخست پاسخ می دهند که در موارد بسیاری موجب نامفهوم شدن بخش هایی از متن برای خواننده یا تحریف معنایی می گردد. چنین ترجمه هایی "تحت الفظی" خوانده می شوند.

در ترجمه برخی نیز تنها می توان پاسخ پرسش دوم را مشاهده کرد. این نوع ترجمه، ترجمه "تفسیری" یا "معنایی" نامیده می شود که در آن ترجم نقش مفسر را به خود می گیرد. در ترجمه هایی از این دست عنصر "وفداری" به چهارچوب متن اصلی کم رنگ می شود.

عده ای از مترجمین نیز با تأمل در پرسش سوم تلاش می کنند در ترجمه خود به هر دو پرسش اول و دوم پاسخ دهند و شیوه میانه را در پیش گیرند تا هم به ظاهر متن اصلی و هم معنای آن وفادار بمانند. این نوع ترجمه را ترجمه "متناسب" می نامند. گاهی برای ارایه چنین ترجمه ای فرآیند "سازگارسازی" (adaptation) رخ می دهد و برای مثال مفاهیم ویژه قرآنی را با معادل های قابل فهم جایگزین می کنند.

گروهی نیز برای پاسخ به پرسش سوم عناصر زیبایی شناختی را مد نظر قرار می دهند و ترجیح می دهند با رویکرد ادبی به ترجمه متون مذهبی (در اینجا قرآن) بپردازد. ترجمه هایی از این دست در گروه ترجمه های ادبی جای می گیرند. تمرکز مترجم برای انتقال ادبی یک متن مذهبی به زبان مقصد گاهی از دقت ترجمه وی می کاهد.

با وجود تمام این طبقه بندی ها باید خاطر نشان کرد که نمی توان ترجمه ای کاملاً دقیق همراه با انتقال کامل معنای متون مذهبی از جمله قرآن از زبان مبدا به زبان های دیگر ارایه داد. در تمام انواع ترجمه های مذکور می توان نواقصی را یافت که نوع و کمیشان تا حدود زیادی به دیدگاه و جهان بینی مترجم، محیط تربیتی و فرهنگی پیرامون وی و میزان آشناییش با منابع مختلف مذهبی و متدهای علمی گوناگون ترجمه بستگی دارد. از همین رو بسیاری از مترجمین و محققین به اصطلاح اشتباہات موجود در ترجمه قرآن به زبان های مختلف از جمله روسی پرداخته اند. برای مثال ا. کولیف در یکی از فصل های کتاب خود "جاده ای به سوی قرآن" به بررسی اشتباہات و موارد عدم دقت در ترجمه و تحریف معنایی برخی مفاهیم و طرح پرسش های فلسفی برای تعیین شیوه انتقال متن توسط مترجم پرداخته است.

نکته قابل توجه دیگری که در خصوص ترجمه متون مذهبی از جمله قرآن وجود دارد، این است که پیروان مذهب مورد نظر از یک سو ترجمه مذهبی توسط فردی مومن و عالم را ترجیح می دهند و از سویی دیگر مایل نیستند که مذهبشان متعلق به قوم یا منطقه خاصی معرفی گردد. برای مثال برخی مسلمانان بر این عقیده اند که با رجوع به بعضی ترجمه های ارایه شده از قرآن، در ذهن مخاطب این تلقی پدید می آید که کتاب آسمانی مسلمانان و مذهبشان تنها متعلق به ملت عرب است. از این رو تاکنون هیچ یک از ترجمه های قرآنی در کشورهای غیر مسلمان از جمله روسیه جامع و مورد تایید همه نبوده است. به همین علت مقایسه ترجمه های پیشین و بررسی نقاط قوت و ضعف آن ها می تواند راه را برای مترجمین آینده در ارایه ترجمه ای بهتر و جامع تر هموار سازد.

قرآن در روسیه

نخستین ترجمه از قرآن در روسیه بنا به دستور پتر اول در سال 1716 انجام شد. این ترجمه به مدت طولانی به پستیکف نسبت داده می شد. اما تحقیقات اخیر نشان داده اند که در واقع ترجمه پستیکف از قرآن در نسخه خطی بر جای مانده که تنها در یکی از آن ها نام وی آمده است و ترجمه دیگری که در سال 1716 به چاپ رسیده کیفیت بسیار پایین تری نسبت به ترجمه پستیکف دارد و نویسنده آن نامعلوم است. در روسیه ترجمه چهار تن از مترجمین قرآن محبوبیت بیشتری نزد مخاطبان دارد: کراچوفسکی، پوراخاوا، عثمانف و کولیف. در سه قرن اخیر در روسیه بیش از 10 ترجمه و تفسیر از قرآن کریم منتشر شده است.

ترجمه ها و تفاسیر قرآن

سال	نویسنده	عنوان	توضیحات
1716	نویسنده نامشخص	قرآن محمد یا قانون ترک ها	این ترجمه از روی ترجمه دیپلمات و شرق شناس فرانسوی «اندره دو ریه» انجام شد.
1790	ام.ای. ویرفکین	کتاب قرآن محمد عرب ...	
1792	آ.و. کالمکاف	قرآن محمد ...	این ترجمه از روی نسخه انگلیسی «ج. سل» انجام شد.
1852	آ.ک. کاظمیک	مفتاح کنوز القرآن	
1864	ک. نیکلایف	قرآن محمد	بر اساس ترجمه فرانسوی «آ. بیبیسترین - کازیمیرسکی».
1871	د.ان. باگوسلافسکی	قرآن	نخستین ترجمه انجام شده توسط یک شرق شناس.
1873	گ.اس. سابلوف	قرآن، کتاب فانون دین محمد	ترجمه یک شرق شناس و میسیونر. چندین بار به همراه متن عربی تجدید چاپ شد.
1963	ان.یو. کراچکوفسکی	قرآن	ترجمه «کراچکوفسکی» در روسیه به عنوان یک ترجمه آکادمیک شناخته می شود، زیرا او از اهمیت و درجه علمی بالایی برخوردار بود و به قرآن به عنوان یک اثر ادبی نگاه می کرد که در آن وضعیت اجتماعی - سیاسی اعراب در دوران محمد انعکاس می یافت. چندین بار تجدید چاپ شد.
1995	ت.آ. شوموفسکی	قرآن	نخستین ترجمه ای قرآن از عربی به روسی به صورت شعر که توسط ایگاناتیا کراچکوفسکی، «تئودور شوموفسکی» عرب شناس و دارای دکترای فلسفه و تاریخ انجام شد. ویژگی شاخص این ترجمه جایگزینی اسمی عربی شخصیت های قرآنی (ابراهیم، موسی، هارون و...) با اسمی شناخته شده در متون مسیحی و یهودی (Авраам, Моисей, Аарон, ...) است.
1995	و.ام. پوراخووا	قرآن	
1998	ام.ان.أ. عثمانف	قرآن	
2002	و.د. اوشاکف	قرآن	
2002	إ.ار. كوليف	قرآن	
2003	ب. یا شیدفر	قرآن، ترجمه ها و تفسیر	
	دانشگاه «الازهر»	المنتخب تفسیر القرآن	
	ابو عادل	قرآن-ترجمه منای آیات به همراه تفسیری کوتاه	
2011	ش.ار. علاء الدينف	قرآن کریم-معانی	ترجمه معانی قرآنی در قالب معاصر و متناسب با شرایط دوره آغازین قرن 21 و از دیدگاه افرادی که به زبان روسی صحبت و فکر می کنند. ترجمه معانی قرآن حمید، نخستین ترجمه به زبان روسی است که توسط یک عالم الهیات انجام شده است.

ویژگی های ترجمه پوراخووا، کراچکوفسکی و سابلوف

ویژگی متمایز ترجمه پوراخووا از قرآن انتقال مفاهیم قرآنی در قالب شعر است که البته مانند ترجمه های سایرین بحث هایی را بر انگیخت؛ از جمله منتقدین براین عقیده بودند که تلاش برای حفظ قالب شعری، دلیل کاهش جزئی دقت ترجمه وی از زبان عربی بوده است. با این وجود ترجمه او با

معیار های دانشگاه الازه ر مطابقت دارد و در قاهره اجازه انتشار پیدا کرده است. علاوه بر این به نوبه خود نخستین ترجمه ای محسوب می شود که به واسطه تحقیقات گسترده در آئین مسلمانان انجام شده است. اولین نسخه این ترجمه در سال 1991 منتشر شد. مشهور ترین ترجمه قرآن به زبان روسی از دوران شوروی اثر «ایگناتی کراچکوفسکی» است. ترجمه وی در دهه 20 قرن بیست به پایان رسید، اما در سال 1963 منتشر شد. کراچکوفسکی این ترجمه را برای دانشجویان رشته مطالعات عرب به منظور آموزش زبان عربی انجام داد. هدف او تبیین معنای روایات قرآن، به عنوان یک اثر ادبی متعلق به قرن 7 میلادی و تاثیر آن بر زندگی و سنن اعراب بود تا ارائه ترجمه ای قابل فهم برای مومنین مسلمان. ترجمه کراچکوفسکی از دید جامعه مسلمانان تقاضیر نا همگونی از بسیاری از نکات ارائه می دهد و به اعتقاد آنان برای آشنایی با آئین اسلام مناسب نیست. با وجود این، ترجمه وی از قرآن و تفسیری که بر آن نوشته در روسیه یک اثر آکادمیک تلقی می شودو به دلیل اهمیت علمی بالای آن به کرّات در سال های 1986 ، 1989 ، 1990 ، 1991 ، 1998 و 2004 تجدید چاپ شد.

رزوان شرق شناس و عرب شناس مشهور روسی درباره ترجمه کراچکوفسکی می گوید: "ترجمه کراچکوفسکی از لحاظ نحوه برخورد او با متن و دقت زبان شناختی نه تنها نسبت به سایر ترجمه های روسی، بلکه نسبت به بسیاری از ترجمه های اروپایی برتری دارد."

گ. س. سابلوفک (1880-1804) در یک خانواده مسیحی ارتدوکس به دنیا آمد و پروفسور دانشکده الهیات بود. ترجمه وی از قرآن نسبت به ترجمه های قبل تر از آن از لحاظ تبیین معنای قرآن مناسب تر است. علاوه بر این ترجمه های قبلی همگی از یک زبان "سوم" انجام شده بودند. اما سابلوفک برای نخستین بار قرآن را مستقیماً از زبان عربی ترجمه کرد.

ویژگی جالب و قابل توجه سابلوفک عدم وجود شاخصه های فرهنگ و زبان عربی در متن است و همین مسئله آن را برای تمام روس زبانانی که با سنت ها و اصطلاحات اسلامی آشنایی ندارند، قابل فهم می سازد. ترجمه وی برای نخستین بار در سال 1878 منتشر شد.

مقایسه ای ترجمه های پوراخوا، کراچکوفسکی و سابلوفک از سوره التکویر در اینجا به بررسی و مقایسه ای ترجمه های پوراخوا، کراچکوفسکی و سابلوفک از سوره التکویر به صورت آیه به آیه و تطابق آن با متن عربی و ترجمه روسی همراه با تفسیر دانشگاه الازه ر می پردازیم. ترجمه مذکور از کتابی به نام «الم منتخب في تفسير القرآن الكريم» چاپ دانشگاه الازه ر انتخاب شده و مطالعه آن از سوی جامعه مسلمانان برای آشنایی غیر مسلمانان با اسلام توصیه می شود.

عنوان سوره هشتاد و یکم قرآن (التكوير: در هم پیچیدگی)

پوراخوا و کراچکوفسکی معادل скручивание (به دور خود پیچیدن) و سابلوفک обвитие (به دور خود باقه و تنبید شدن) را برای واژه ای "التكوير" برگزیده اند. این واژه در عربی از فعل "کوَر" (پیچید) گرفته شده است. برای مثال عبارت "کوَر العمامه" یعنی "دستار/عمامه را (به دور سر) پیچید". از این لحاظ انتخاب این معادل ها منطقی و درست به نظر می رسد. اما دانشگاه الاظهر با توجه به تفسیر سوره، عنوان погружение во мрак (آمده از "غوطه در تاریکی") را برای آن برگزیده است. به طور کلی می توان گفت معادل هایی که مترجمین روس انتخاب کرده اند با توجه به محتوای آیات، برای خواننده روس زبان کاملاً شفاف و گویا هستند.

سابلوفک زیر عنوان سوره در توضیحی کوتاه اشاره کرده که این سوره مکی است و 29 آیه دارد. او به جای واژه آیه از معادل "стихи" (آیات) استفاده کرده، که در مورد اشعار به کار می رود و برای مخاطب روس زبان قابل فهم تر است.

مطلع سوره

پوراخوا و کراچکوفسکی عبارت "بسم الله الرحمن الرحيم" را به صورت Во имя Аллаха Милостивого!" ترجمه کرده اند که با نسخه دانشگاه الازه ر کاملاً مطابقت دارد. اما سابلوفک آن را به صورت

Во имя Бога милостивого, милосердного" ترجمه خود از واژه "Бог" استقاده کرده که برای مخاطب روس زبان ملموس تر است. از دیگر نکات قابل توجه در ترجمه وی عدم به کار گیری علامت تعجب در پایان عبارت و نوشتن حرف اول صفات "Бог" با حروف کوچک است. نوشتن این صفات با حروف بزرگ بدان معناست که هر کدام از آن ها به تنهایی قادرند مفهوم "الله" را به ذهن انسان متبار کنند. کاربرد علامت تعجب نیز حالت دعایی عبارت را برجسته تر می کند و مطابق با آئین نگارش زبان روسی است.

آیه 1 :

کراچوفسکی این آیه را با استفاده از صفت فعلی مجھول کوتاه به صورت آینده ی مجھول ترجمه کرده است. سابلوفک از فعل **обвить** به صورت مجھول استقاده کرده و برخلاف متن عربی به عامل یا نایب فاعل جمله (Tariyki) نیز اشاره کرده است. پوراخووا با استفاده از آرایه سبکی قلب (inversion) و فعل **свернуться** (در هم پیچیدن) این آیه را ترجمه کرده و البته در پرانتر برای توضیح بیشتر فعل **погаснуть** (خاموش شدن) را به کار برده است. نسخه الازهر ترکیبی از ترجمه های کراچوفسکی و پوراخووا است، با این تفاوت که کلمات در آن ترتیب طبیعی خود را (فاعل، فعل و...) حفظ کرده اند. در هر سه نسخه مانند نسخه ی الازهر، ترجمه ی آیه 1 با یک ویرگول به پایان می رسد.

آیه 2 :

کراچوفسکی فعل «إنكدرت» را که در باب "انفعال" صرف شده و علاوه بر معنای "کدر و تاریک شدن" معنای "منفعل شدن" را نیز در خود دارد، با فعل **облетеТЬ** ترجمه کرده که به معنای "به اطراف پرواز کردن و همه جا پراکنده شدن" است.

سابلوفک فعل **померкнуть** را ترجیح داده که به معنای "تاریک شدن" است.

پوراخووا فعل **распасться** (از هم فرو پاشیدن، فروافتادن) را برای ستارگان به کار برده و برای توضیح در داخل پرانتر با استفاده از قید فعلی **меряя** اشاره کرده که این وضعیت با از دست دادن درخشش ستارگان همراه است. هم در عبارت داخل پرانتر و هم در کل ترجمه آیه ، آرایه سبکی قلب دیده می شود. نسخه الازهر تنها به از دست رفتن درخشش ستارگان (потерять блеск) اشاره می کند و از این لحاظ بیشتر شبیه به ترجمه ی سابلوفک است.

کراچوفسکی در پایان این آیه از نقطه ، سابلوفک از نقطه ویرگول ، و پوراخووا مانند نسخه الازهر از ویرگول استفاده کرده اند. استفاده از نقطه ویرگول و ویرگول خواننده را وا می داردتا مکث و تأمل کند . اما استفاده از نقطه در حالی که جمله از لحاظ معنا و ساختار مرکب و ناکامل به نظر می رسد، چنان صحیح نمی نماید.

آیه 3 :

کراچوفسکی و سابلوفک هر دو از فعل **сдвинуться** (حرکت کردن) و کلمات یکسان استقاده کرده اند، با این تفاوت که در ترجمه سابلوفک آرایه سبکی قلب (с мест своих : از جای خود) به کار گرفته شده است. تنها تفاوت نسخه الازهر استفاده از فرم کوتاه صفت فعلی مجھول فعل **сдвинуть** در زمان آینده است.

پوراخووا در ترجمه خود از عبارت **придут в движение** (به حرکت در می آیند) استقاده کرده و به این وسیله بر نا متعارف بودن این پدیده تاکید می کند. او همچنین فعل (ناپدید شدن) را برای رساندن بهتر مفهوم آیه به کار برده و به علاوه کل این فرآیند را در داخل پرانتر به سراب تشییه کرده است، که خود به حرکت در می آید و ناپدید می شود. پوراخوا در این آیه نیز از تشییه و آرایه قلب استفاده کرده است. به جز کراچوفسکی که در پایان آیه از نقطه استفاده کرده، باقی مترجمین مانند نسخه الازهر ، علامت ویرگول را در پایان آیه به کار برده اند.

آیه 4 :

در ترجمه کراچکوفسکی مانند نسخه الازهر به طور دقیق به عدد 10 اشاره شده ، اما سابلوفک به جای آن عدد 9 را به کار برده است. به طور کلی دوران بارداری شتر بین 11 تا 13 ماه است و

پوراخووا با علم به این موضوع تنها اشاره می کند که منظور شترهایی هستند که در آخرین ماه بارداری خود به سر می بردند و از ذکر عدد خودداری می ورزد. کراچکوفسکی، سابلوقف و پوراخووا بر ای بیان بارداری شترها به ترتیب از عبارات وصفی "10 ماهه آبستن"، "با جنین 9ماهه" و "در 6 – آخرین ماه حمل (جنین) در زهدان" استفاده کرده اند. کراچکوفسکی و پوراخووا از عبارت "به عنوان گزاره استفاده کرده اند، در حالی **быть** بدون سرپرستی و مراقبت" و فعل **присмотра** را به عنوان گزاره به **оказаться** – بیهوده، عاطل" و فعل "**праздный**" که سابلوقف صفت «**кар** برد» است، که از لحاظ لغوی به فعل "**затыкать**" نزدیک تر است. در نسخه الازهР فعل "نادیده گرفتن، غفلت کردن" به کار رفته و در داخل پرانتز اشاره شده که "пренеберечь" شترهای آبستن از اهمیت بسیار زیادی بر ای اعراب برخوردار بوده اند و رها کردن آن ها در این وضعیت امری کاملاً نامتعارف محسوب می شده است. در ترجمه پوراخووا با به کارگیری صفت فعلی "در "زهدان" به اهمیت این موضوع **во чреве**" برای شترها و ذکر عبارت "**несущие**" تاکید بیشتری می شود، بدون آنکه مستقیماً به اهمیت شتر آبستن برای اعراب اشاره ای شود. سابلوقف با نقطه-ویرگول و کراچکوفسکی و پوراخووا با ویرگول این آیه را به پایان رسانده اند.

آیه 5

در ترجمه های پوراخووا و سابلوقف از معادل "زвери" – **животные** و در ترجمه کراچکوفسکی از معادل "حيوانات" برای کلمه عربی "وحش" استفاده شده است. نسخه الازهР عبارت "**дикие звери**" – **животные** را پیشنهاد می دهد و اشاره می کند که آن ها با وحشت بسیار از لانه و آشیانه خود بیرون می آیند و به دور هم ازدحام می کنند. در ترجمه پوراخووا به این نکته اشاره می شود که **животные** را ایجاد می کند که در روز موعود تمام حیوانات از جمله حشراتی مانند مورچه و زنبور عسل گرد هم جمع می شوند. کلمه "**зверь**" در زبان روسی موجوداتی مانند حشرات را در برنامی گیرد. پوراخووا، سابلوقف و کراچکوفسکی به ترتیب از فعل های "сбиться" – از جای خود بیرون آمدن، "столпиться" – ازدحام کردن" و "-собраться" - گرد هم جمع شدن" به عنوان معادلی برای فعل عربی "حشرت" استفاده کرده اند. نسخه الازهР با مورد آخر مطابقت دارد. پوراخووا در این آیه نیز از آرایه سبکی قلب استفاده کرده است. کراچکوفسکی با نقطه و سابلوقف و پوراخووا با ویرگول این آیه را به پایان رسانده اند.

آیه 6

سابلوقف در ترجمه این آیه از فعل "закипеть" – به جوشش درآمدن" ، کراچکوفسکی از فعل "перелиться" – طغیان کردن" و پوراخووا از دو فعل "набухнуть" – متورم شدن، بالا آمدن" و "пролиться" – سرازیر شدن" به عنوان معادلی برای "سُجّرت" استفاده کرده اند. در زبان عربی این عبارات گویای معانی فعل مذکور هستند: "سَجَرَ التَّتُور" - تتوتر را پر از هیزم و مواد سوختنی کرد و آن را گرم ساخت" ، "سَجَرَ الْبَحْر" - دریا طوفانی شد". نسخه الازهР عامل این جوشش و طغیان دریاها را آتش معرفی می کند. در ترجمه پوراخووا با کلمه "**все**" تاکید می شود منظور تمام دریاها هستند. او در این آیه نیز آرایه سبکی قلب را به کار برد است. سابلوقف با نقطه-ویرگول و کراچکوفسکی و پوراخووا با ویرگول این آیه را به پایان رسانده اند.

آیه 7

کراچکوفسکی، سابلوقف و پوراخووا کلمه "نفس" را به صورت "душی" – ارواح" و فعل مجھول "زوجت" را به ترتیب به صورت "соединиться" – متحد/یکی شدن" ، "распределиться" – مزدوج شدن" و "сопрягаться" – اختصاص یافتن/تخصیص داده شدن، توزیع شدن" ترجمه کرده اند. از این لحاظ ترجمه کراچکوفسکی به نسخه الازهР نزدیک تر است، با این تفاوت که در نسخه مذکور اشاره شده که در این روز ارواح تمام مردگان با جسمشان یکی

می شود. پوراخووا در داخل پرانتز اشاره می کند که این ارواح براساس استحقاق و شایستگی (افراد) به هر جسم تخصیص داده می شوند. او در ترجمه این آیه نیز از آرایه سبکی قلب سود جسته است. هر سه مترجم این آیه را با ویرگول به پایان رسانده اند.

آیه 8

کلمه "موؤَّدة" در عربی به معنای دختری است که زنده به گور شده. سابلوفک در ترجمه خود از صفت "похороненная" و کراچکوفسکی به جای آن صفت "зарытая" را به کار برده است. در نسخه الاز هر نیز تنها صفت "зарытая" به کار گرفته شده است، اما در ترجمه پوراخووا برای صفت "зарытая" از موصوف "младенца-девочка" - دختر بچه، نوزاد دختر استفاده شده تا مفهوم این آیه برای مخاطب شفاف تر گردد. کراچکوفسکی از آرایه سبکی حذف (nounellipsis) استفاده کرده و ترجمه وی از این لحاظ به متن اصلی نزدیک تر است. انتخاب صفت "зарытая" توسط او و پوراخووا موجب شده که بار منفی این عمل در ذهن مخاطب بیشتر نمود پیدا کند. کراچکوفسکی و سابلوفک هر دو از شکل کوتاه صفت فعلی مجھول فعل "спросить" در زمان آینده برای ترجمه این آیه استفاده کرده اند. اما پوراخووا ترجیح داده فعل "воспросить" را در شکل سوم شخص جمع (به صورت عمومی) به کار برد.

پوراخووا و کراچکوفسکی این آیه را با ویرگول و سابلوفک با دونقطه به پایان برده اند. انتخاب دونقطه در اینجا به نظر صحیح تر است، زیرا آیه های 8 و 9 به یکدیگر وابسته اند و در نسخه الاز هر نیز این دو آیه با هم ترکیب شده اند.

آیه 9

سابلوفک برای ترجمه فعل "قتلت" شکل کوتاه صفت فعلی مجھول فعل *убить* را برگزیده است. کراچکوفسکی نیز همین گزینه را انتخاب کرده با این تفاوت که صفت فعلی مجھول *убита* را با فعل *быть* در زمان گذشته به کار برده است. با توجه به این که در ترجمه سابلوفک در پایان آیه قبل دونقطه آمده، به نظر می رسد که قصد وی نقل قول مستقیم بوده باشد و به همین علت در پایان آیه از علامت سوال استفاده کرده است. اما مخاطب پرسش وی فرد قربانی نیست و ار او به عنوان سوم شخص یاد می شود و این مسئله با عالیم نگارشی که وی بکار برده است در تناقض است. او آیه بعدی را نیز در داخل گیوه نیاورده است. کراچکوفسکی ترجمه آیه را با ویرگول به پایان برده و آن را به صورت نقل قول غیر مستقیم بیان کرده است. از آنجا که ترتیب کلمات در این آیه عادی است تنها با تغییر آهنگ و لحن کلام می توان این پرسش را با تأکید برای مخاطب مطرح ساخت.

پوراخووا با به کار گیری آرایه سبکی قلب و آوردن کلمه грех (گناه) پیش از *какой* (کدامیں) همزمان بر بیگناهی فرد پرسش شونده و شنبیع بودن عمل زنده به گور کردن دختران تاکید و به خوبی مفهوم آیه 8 و 9 را به مخاطب روس زبان منتقل می نماید. ترجمه وی از این آیه مانند متن اصلی یک استفهام انکاری – rhetorical question (یکی از آرایه های سبکی) است، با این تفاوت که این موضوع در متن عربی تنها با تغییر آهنگ و لحن کلام برای مخاطب مشخص می شود. به همین دلیل می توان گفت که وی در این مورد با ظرافت بیشتری نسبت به زبان عربی مفهوم آیه را به زبان روسی بیان کرده است. در نسخه الاز هر نیز اشاره شده که این پرسش یک استفهام انکاری است و بیگناهی فرد پرسش شونده برای پرسش کننده آشکار است.

پوراخووا و کراچکوفسکی ترجمه این آیه را مانند نسخه الاز هر با ویرگول به پایان برده اند.

آیه 10

پوراخووا، کراچکوفسکی و سابلوفک برای ترجمه فعل مجھول «نشرت» به ترتیب از شکل کوتاه صفت فعلی مجھول فعل *раскрыть* (باز کردن، آشکار کردن)، در زمان آینده و افعال *развернуться* (گشوده شدن) و *развиться* (آشکار شدن) استفاده کرده اند. انتخاب کراچکوفسکی به نسخه الاظهر نزدیک است. در این نسخه از شکل کوتاه صفت فعلی مجھول فعل *развернуть* در زمان آینده به عنوان معادل فعل "نشرت" استفاده شده است. هر سه مترجم واژه

ى (طومارها) را به عنوان معادل "صحف" برگزیده اند. اما پوراخووا در پرانتز توضیح می دهد که این طومار حاوی اعمال خیر و شر ثبت شده است. او در این آیه نیز از آرایه سبکی قلب سود جسته است. هر سه مترجم مانند نسخه الازهر آیه را با ویرگول به پایان برده اند.

آیه 11

پوراخووا، کراچوفسکی و سابلوقف برای فعل "کشطت" (پاک شد، برداشته شد)، به ترتیب از فعل مجهول **обнажиться** (برهنه شدن، بی پوشش شدن)، شکل کوتاه صفت فعلی **сдёрнуть** (بیرون کشیدن) و فعل **сняться** (برداشته شدن)، استفاده کرده اند. سابلوقف در ترجمه‌ی خود آسمان را به **покров** (پوشش)، تشبیه کرده و از این طریق معنای آیه را به خوبی به مخاطب منتقل کرده است. نسخه الازهر مشابه نسخه کراچکوفسکی است با این تفاوت که در آن اشاره شده که آسمان از جای خود بیرون کشیده می شود.

لازم به ذکر است که پوراخووا در این آیه نیز از آرایه سبکی قلب استفاده کرده است.

کراچفسکی این آیه را با نقطه، سابلوقف و پوراخووا با ویرگول به پایان رسانیده اند.

آیه 12

پوراخووا و کراچوفسکی فعل مجهول "سعّرت" را با شکل کوتاه صفت فعلی مجهول فعل **разжечь** (برافروختن) در زمان آینده و سابلوقف با فعل **разгореться** (برافروخته شدن از آتش) ترجمه کرده اند. معادل فارسی "سعّر" این عبارت است: "آتشی را روشن کرد، برافروخت". معادلی که سابلوقف انتخاب کرده کاملاً معادل نسخه الازهر است. با این تفاوت که در نسخه مذکور با به کارگیری قید **СИЛЬНО** بر شدت عمل تأکید می شود. در این آیه از واژه "جحیم" استفاده شده که در عربی به معنای "آتش جهنم" است. با درک این نکته، پوراخووا عبارت **огонь бушующего** (آتش جهنم طوفانی) را ترجیح داده و از این لحاظ به متن اصلی پاییندی بیشتری داشته است. او واژه **Ада** را با حرف بزرگ نوشت و بدین ترتیب تأکید می کند که منظور همان جهنمی است که در متون اسلامی و عده داده شده و نه معنای مجازی آن. وی در این آیه نیز با به کارگیری آرایه سبکی قلب بر شدت این عمل می افزاید. هر سه مترجم آیه را با ویرگول به پایان برده اند.

آیه 13

پوراخووا و کراچکوفسکی برای ترجمه فعل «از لفت»—(به پیش آمد، نزدیک شد) از شکل کوتاه صفت فعلی مجهول فعل **приблизить** (نزدیک شدن/کردن) در زمان آینده، و سابلوقف از فعل **приблизиться** استفاده کرده اند. پوراخووا در این آیه نیز واژه **Рай** را با همان هدف با حرف بزرگ نوشت و آرایه سبکی قلب را به کار برده است. نسخه الازهر عبارت «به سوی مؤمنین» **K верующим** را نیز به آیه اضافه می کند. پوراخووا و کراچکوفسکی آیه را با ویرگول و خط تیره و سابلوقف با دو نقطه به پایان می بردند. وجود خط تیره بدان معناست که در ادامه گزاره اصلی یا بخش دیگر جمله مرکب خواهد آمد، در حالی که به کارگیری دونقطه که نشانه نقل قول مستقیم است چنان صحیح نمی نماید.

آیه 14

کراچکوفسکی و پوراخووا (در پرانتز) آیه را با **тогда** (در آن هنگام) آغاز کرده اند. کراچکوفسکی و سابلوقف از وجه مطلق فعل **знать** (دانستن) یعنی **узнать** و پوراخووا از فعل **познать** (پیشوند **по**) در اینجا به معنای شروع فرآیند دانستن است) برای ترجمه فعل «علمت» استفاده کرده اند. پوراخووا از عبارت **каждая душа** (هر نفس) استفاده کرده که مطابق با نسخه الازهر و متن اصلی است که در آن کلمه "نفس" به صورت نکره آمده است. کراچوفسکی و سابلوقف تنها واژه **душа** (نفس) را به کار برده اند. این دو، فعل «حضرت» **«حضرت»** را که در عربی نیز صیغه معلوم به شمار می آید به صورت معلوم ترجمه کرده اند، در حالی که پوراخووا ترجیح داده از صیغه مجهول استفاده کند. هر سه از فعل **Готовить** (آماده کردن) اما با پیشوند هایی متفاوت استفاده کرده اند. سابلوقف از پیشوند **-при-** استفاده کرده که تنها بیانگر وجه مطلق فعل **Готовить** می

باشد. کراچوفسکی پیشوند -за را به کار برد که به فعل **ГОТОВИТЬ** معنای «از پیش آمده کردن» را می دهد. پوراخووا از شکل کوتاه صفت فعلی مجھول فعل **ГОТОВИТЬ** به همراه پیشوند -у در زمان گذشته استفاده کرده است. این پیشوند در گذشته با فعل **ГОТОВИТЬ** به کار می رفته و امروزه کاربردی ندارد. او برای رساندن منظور آیه از قید **вперёд** (از پیش) سود جسته و عامل یا نائب فاعل را نیز به صورت ضمیر **его** (که به واژه **душа** برمی گردد) در جمله قید کرده است.

کراچوفسکی سعی کرده که با افزودن ضمیر **себе** (برای خود) منظور آیه را بهتر به مخاطب منتقل کند. در نسخه الاز هر خاطر نشان می شود که منظور اعمال خیر و شری هستند که از قبل انجام گرفته اند. به طور کلی می توان گفت که کراچوفسکی و پوراخووا در بیان آیه بهتر عمل کرده اند. هر سه مترجم مانند نسخه الاز هر آیه را با نقطه به پایان رسانده اند.

آیه 15

کراچوفسکی و پوراخووا با وفاداری به متن عربی عبارت "فلا" را به صورت جمله تعجبی "**НО нет!**" و به منظور تاکید ترجمه کرده اند. کراچوفسکی و سابلوقف هردو مانند نسخه الا ظهر از فعل **клясться** (قسم خوردن، سوگند یاد کردن) به عنوان معادل فعل "اقسم" استفاده کرده اند، اما پوراخووا ترجیح داده عبارت **в знак** (نشان به) را که معادل "واو قسم" در زبان عربی است، به کار ببرد. براساس تعریف لغت نامه **المعانی** "خنس" در آن زمان مجازاً به ستارگان و سیاراتی (از قبیل مریخ، مشتری، زحل، عطارد و زهره) گفته می شد که در مسیر شان حرکت می کردند و به جای خود باز می گشتند. سابلوقف این واژه را به صورت **планета** (سیاره) ترجمه کرده است. پوراخووا نیز همین واژه را به کار برده، اما از صفت فعلی معلوم زمان حال **отступающий** (باز گردند) برای توصیف آن استفاده کرده است. کراچکوفسکی در ترجمه خود با تکیه بر ریشه این کلمه (از فعل **Хнс** [= آن را به عقب برگرداند]) از آرایه سبکی حذف (noun ellipsis) استفاده کرده و آن را به صورت (به عقب حرکت گننده) ترجمه کرده است. پوراخووا صفت **отступающий** را با **планета** به کار برده، در حالی که در نسخه الاز هر مشخصاً از واژه **звёзда** (ستاره) استفاده شده است. به طور کلی می توان گفت کراچوفسکی سعی کرده کاملاً به زبان عربی و معنای اصلی کلمات وفادار بماند. سابلوقف معنای کلی آیه را در ترجمه اش منعکس کرده و پوراخووا از روشی بینابینی سود جسته است. لازم به ذکر است که نسخه الاز هر واژه "خنس" را به صورت ستارگانی با درخشش ضعیف در هنگام طلوع، ترجمه کرده، که با سه ترجمه مذکور متفاوت است. این آیه با آیه بعد ارتباط معنایی دارد و به همین دلیل پوراخووا و سابلوقف مانند نسخه الاز هر آن را با ویرگول به پایان برده اند، اما کراچکوفسکی از نقطه در پایان آیه استفاده کرده که صحیح به نظر نمی رسد.

آیه 16

این آیه در واقع ادامه آیه 15 می باشد. سابلوقف واژه **и** "کنّس" را به صورت "ستارگان دنباله داری که پنهان می شوند" ترجمه کرده است. کراچکوفسکی عبارت "الجوار الكنّس" را با استفاده از صفت فعلی معلوم زمان حال به صورت "جاری شونده و ناپدید شونده" [مانند آیه قبل بدون ذکر اسم و با استفاده از آرایه سبکی حذف (noun ellipsis) [= به رویی برگردانده است.

همه صفات و اسامی مذکور در ترجمه این دو تن با توجه به فعل **клясться** (که در آیه قبل آورده شده) در حالت وسیله اي (творительный падеж) صرف شده اند. پوراخووا به توصیف آن سیارات (که در آیه قبل ذکر کرده بود) پرداخته است. او آیه را با اسم موصول **которые** آغاز می کند و دو فعل **восходить** (طلوع کردن) و **исчезать** (ناپدید شدن) را به کار می برد و در داخل پرانتز توضیح می دهد که آن ها هنگام غروب (خورشید) طلوع و هنگام طلوع خورشید، غروب می کنند. نسخه الاز هر این ترجمه را ارائه می دهد: "آن ها (ستارگان) در هنگام غروب خود ناپدید می شوند و مانند غزال ها در پناهگاه خود نهان می گردند."

انتخاب واژه "ستاره دنباله دار" از سوی سابلوقف با توجه به این که معادل دقیق آن در زبان عربی "مُذَنَّب" است، چنان دقیق نمی نماید. چون "جواری" در زبان عربی به معنای ستارگانی است

که در مدار خود حرکت می کنند. به طور کلی می توان گفت که کراچکوفسکی با به کارگیری ترجمه تحت الفظی معادل صحیح تری از آیه ارائه داده است. نسخه الاز هر آیه را با نقطه، سابلوفک با نقطه ویرگول و پوراخوا با ویرگول به پایان برده اند. علاوه نگارشی به کار رفته در دو ترجمه‌ی اول با توجه به کامل شدن معنای آیات 15 و 16 مناسب تر می نماید. کراچکوفسکی نیز آیه را با ویرگول به پایان برده، اما چون مرجع واژه هایی که در آیات بعدی (17 و 18) آمده اند همچنان فعل **клянусь** (در آیه 16) می باشد، انتخاب وی کاملاً صحیح و بجا به نظر می رسد.

آیه 17

سابلوفک در این آیه ترجیح داده به جای «واو قسم» در زبان عربی از فعل **клясться** استفاده کرد. کراچکوفسکی آرایه سبکی حذف (verb phrase ellipsis) را در ترجمه این آیه به کار می برد. او به جز فعل **клянусь** دقیقاً از همان کلماتی استفاده می کند که سابلوفک به کار برده، با این تفاوت که آیه را با حرف ربط **И** (و) آغاز می کند که البته تنها در ظاهر شبیه به «واو قسم» است و از لحاظ معنایی تشابهی با آن ندارد. پوراخوا آیه را با عبارت "в знак" (نشان به) شروع می کند، که می تواند معادل خوبی برای «واو قسم» در زبان عربی باشد. او همچنین با بهره گیری از آرایه های ادبی شبیه و استعاره، شب را همانند یک خانه یا پناهگاه جلوه می دهد که دارای سقف است و به جای فعل از صفت فعلی معلوم زمان حال **темперующий** (در حال تاریک شدن) استفاده کرده است. ترجمه وی و نسخه الاز هر از لحاظ تأکید بر آغاز روند گسترش تاریکی شب به هم شبیه اند. اما کراچکوفسکی و سابلوفک از لحاظ لغوی و دستوری به متن عربی پاییندی بیشتری داشته اند. به جز پوراخوا، سایرین مانند نسخه‌ی الاز هر آیه را با ویرگول به پایان برده اند.
[در نسخه آنلاین ترجمه پوراخوا هیچ علامت نگارشی در پایان آیه نیامده است.]

آیه 18

سابلوفک آیه را با فعل **клясться** به عنوان معادل «واو قسم» شروع کرده و به جای واژه عربی «صبح» از معادل **утро** استفاده کرده است. اما پوراخوا و کراچکوفسکی مانند نسخه الاز هر معادل **заря** را ترجیه داده اند. سابلوفک ترجیح داده فعل «تنفس» را با معادل روسی **вейт** از فعل **вейть** (به آرامی وزیدن) و قید **прохладно** (به سردی) بیان کند. روشن است که وی از آرایه مجاز (metonymy) استفاده کرده و منظورش از «صبح» «باد صحیح‌گاهی» است. ترجمه وی از لحاظ معنایی به نسخه الاز هر نزدیک است. کراچکوفسکی عیناً معادل **дышит** (نفس می کشد) را برگزیده و مانند متن عربی از آرایه ادبی جان بخشی به اشیاء (personification) بهره گرفته و برای تفهیم این موضوع به خواننده از علامت تعجب در پایان آیه استفاده کرده است. او مانند آیه 17 «واو قسم» را به صورت **И** ترجمه کرده و از آرایه سبکی حذف (verb phrase ellipsis)، سود جسته است و می توان گفت از لحاظ لغوی و دستوری کاملاً به متن عربی پاییند بوده است.

پوراخوا با حرف ربط **И** آیه را آغاز کرده و عبارت **в знак** (نشان به) را تکرار کرده است. او برای رساندن معنای فعل "تنفس" از فعل **выдыхать** (نفس را از سینه ببرون دادن) و اسم **свет** (نور) در نقش مفعول استفاده کرده است. برداشت او با قسمت نخست نسخه الاز هر از این آیه مطابقت دارد. پوراخوا ترجمه قید "إذا" (وقتی که) را در اینجا لازم نمی دیده است. به طور کلی می توان گفت کراچکوفسکی بیش از همه به متن عربی وفادار بوده و با ترجمه اش ظرافت معنایی جمله عربی را به زبان روسی به ساده ترین شکل ممکن منتقل کرده است.

سابلوفک در پایان آیه از دو نقطه استفاده کرده تا خواننده در انتظار پیام آیات بعدی بگذارد که قسمت دوم از یک جمله مرکب محسوب می شوند. از این لحاظ انتخاب او بجا و مؤثر تر است. نسخه الاز هر از نقطه در پایان آیه استفاده کرده که با توجه به معنای آیات صحیح به نظر نمی رسد. پوراخوا آیه را با ویرگول به پایان برده که از ویژگی های جملات مرکب می باشد و به درستی به کار برده شده است. انتخاب کراچکوفسکی (علامت تعجب) نیز با توجه معنای به هم پیوسته آیات، چنان مناسب نمی نماید.

نتیجه گیری

نایدا زبان شناس برجسته امریکایی معتقد است که بدون در نظر گرفتن بافت فرهنگی یک متن به ویژه یک متن مذهبی نمی توان آن را ترجمه کرد. با مقایسه سه ترجمه فوق این مساله کم و بیش آشکار می گردد. اگرچه آیات سوره التکویر از لحاظ دستوری و معنایی پیچیدگی خاصی ندارند، اما همچنان برای مترجم چالش هایی را به وجود می آورند. دلیل انتخاب این سوره نیز بررسی چالش های پیش روی مترجم در مواجهه با متنونی از این دست بوده است.

- با مقایسه ترجمه های فوق برخی از این چالش ها آشکار می شود که در اینجا آن ها را بر می شمریم:
- انتخاب معادل درست یک واژه از بین چندین گزینه؛ برای مثال انتخاب معادلی درست در زبان روسی برای واژه های «وحوش» و «مؤدہ».
 - انتخاب معنای مناسب تر از بین معانی یک واژه چندمعنایی در زبان مبدا و به کارگیری آن در زبان مقصد؛ برای مثال انتخاب یکی از معانی فعل "سُجْرَتْ".
 - انتخاب در انتقال معنای اصلی یا مجازی یک واژه به زبان مقصد؛ برای مثال واژه های "خنس" و "کنس".

- حذف قسمتی از متن اصلی یا افزودن مطلبی به آن در ترجمه به زبان مقصد؛ برای مثال حذف عبارت "فلا" در آیه 15 در ترجمه سابلوفکف یا افزودن واژه «برای خود» توسط کراچکوفسکی در آیه 14 و عبارت "اعمال خیر و شر ثبت شده" توسط پوراخووا در آیه 10 جهت روشن تر شدن مفهوم برای مخاطب

- طرز نگاشتن برخی اسمای و صفات شناخته شده در فرهنگ و زبان مبدا در هنگام ترجمه به زبان مقصد؛ برای مثال نوشتن حرف نخست معادل های روسی صفات "الرحمان" و "الرحيم" و اسمای "الجحيم" و "الجنه" با حروف بزرگ یا کوچک.
- انتقال یک واژه آشنا در فرهنگ مبدا با استفاده از یک گروه واژه توصیفی در زبان مقصد؛ برای مثال ترجمه هایی که از واژه "عشار" از سوی سه مترجم فوق ارایه شده است.
- استفاده یا عدم استفاده از معادل برای انتقال مفاهیم ویژه به زبان مقصد؛ برای مثال ترجمه یا عدم ترجمه واژه "الله".

- بازسازی ساختار های نحوی جملات (در این سوره عمدتاً ساختار مجھول) متن اصلی در زبان مقصد؛
- استفاده یا عدم استفاده از آرایه های سبکی و ادبی؛
- چگونگی انتقال لحن موزون کلام به ترجمه؛
- چگونگی استفاده از علایم نگارشی در ترجمه به زبان مقصد؛

چالش آخر از اهمیت بسیاری برخوردار است، به ویژه که متن عربی قرآن فاقد هر نوع علامت نگارشی است و همین امر مواجهه مترجم با آن را دشوار می سازد. در اینجا این سوال برای مترجم مطرح می شود که آیا باید در این خصوص به متن اصلی وفادار باشد یا نه؟ در ایران مترجمینی از قبیل مهدی الهی قمشه ای و محمد کاظم معزی به متن اصلی وفادار بوده اند، اما برخی نیز مانند بهاءالدین خرمشاهی از علایم نگارشی در ترجمه خود بهره جسته اند. در مورد سه مترجم روس مشخص است که هر سه ترجیح داده اند برای درک بهتر جملات و مفاهیم از سوی خواننده از علایم نگارشی استفاده کنند. در استفاده از این علایم هر سه و حتی نسخه الزهر دچار اشتباهاتی شده اند. کراچکوفسکی در یک مورد (آیه 18) دیدگاه شخصی خود را با به کارگیری علامت تعجب بیان کرده، زیرا از نظر وی عمل "تنفس کردن" از جانب "صبح" بی معنا و ناممکن بوده است. این مورد یکی از نقاط ضعف برجسته ترجمه وی از سوره التکویر به شمار می رود.

نکته حائز اهمیت دیگر در خصوص قرآن موسیقی نهفته در آیات آن است. این وجه کتاب آسمانی مسلمانان به ویژه هنگام قرائت آن نمود می یابد و زیبایی و معانی بسیاری از آیات با لحن کلام قاری برای شنونده آشکارتر می گردد. به همین دلیل است که برخی مترجمین می کوشند به گونه ای موزون آن را به زبانی دیگر برگردانند. هر چند ممکن است حاصل کار از کیفیت بالایی برخوردار نباشد، اما

نفس کار قابل تحسین است. تلاش پوراخووا را نیز باید در همین راستا در نظر گرفت. او با به کارگیری آرایه های سبکی و ادبی تا حدود زیادی در انجام این امر موفق ظاهر شده است(برای مثال می توان به آیه 9 سوره التکویر اشاره کرد). اما در مواردی نیز مانند آیه 3 در داخل پرانتر از شبیه استفاده کرده که در متن اصلی موجود نیست. به عبارتی دیگر خود را در برخی موارد در جایگاه مفسر نیز قرار داده است و این مساله برای همه قابل قبول نیست. ترجمه تفسیری-معنایی در نسخه الزهر نمود می یابد که با نظر صاحب نظران دینی انجام شده است. اما حتی این نوع ترجمه را نباید عاری از نقص دانست(برای مثال استفاده نابجا از نقطه در پایان آیه 18).

هر یک از سه مترجم یاد شده در مواجهه با چالش های مذکور معیار های خاص خود را به کار برده اند. در مورد سابلوفک براساس نظریه نایدا می توان گفت که سعی داشته برای مفاهیم ویژه قرآنی و عربی معادل هایی "پویا" (کاملاً آشنا و قابل درک در فرهنگ و زبان مقصد) بیابد. در این مسیر او گاهی به حذف بخشی از متن اصلی یا انتقال برداشت خود از یک واژه یا عبارت به زبان مقصد پرداخته، که گاهی از دقت ترجمه اش می کاهد.

کراچکوفسکی در قرن بیست با احاطه کامل بر زبان و فرهنگ عرب کوشیده با جهان بینی خاص خود و رویکرد علمی به رویارویی با این چالش ها بپردازد. به همین علت ترجمه وی از دقت و ارزش علمی بالایی برخوردار است، اگرچه خالی از نقص نیست.

پوراخووا نیز در قرن بیست ویکم با رویکرد ادبی و نزدیک شدن به جهان بینی اسلامی-عرفانی بیشتر به انتقال جنبه های زیبایی شناختی قرآن روی آورد و کوشید با ترجمه خود حلقه ای دیگر از خوانندگان (خوانندگان ادبی) را در میان خوانندگان روس زبان قرآن ایجاد نماید.

منابع:

1. Savory T. The art of Translation. – London, 1952.
2. Алимов В. В., Теория перевода : перевод в сфере профессиональной коммуникации : учебное пособие. – Книжный дом
3. Комиссаров В. Н., Общая теория перевода: Проблемы переводоведения в освещении зарубежных ученых. – М. : Чоро, 1999; Либроком, 2009.
4. Крачковский И. Ю. Коран. – Феникс, 2000.
5. Порохова В. М., Коран / перевод смыслов и комментарии Иман Валерии Пороховой. – Рипол-Классик, 2011.
6. Саблюков Г. Коран. – Белый город, 2012.

الهي قمـه اي مهـيـ، قـرـآنـ مجـيدـ، اـنـتـشـارـاتـ جـاوـيدـانـ. 7

معـزـيـ مـحمدـ كـاظـمـ، قـرـآنـ كـرـيمـ باـ كـشـفـ الـآـيـاتـ، اـنـتـشـارـاتـ صـابـرـينـ. 8

خرمشاهی بهاء الدین، قرآن کریم (با تفسیر- قطع رحلی)، انتشارات دوستان. 9

II. ЛИНГВОСТРАНОВЕДЕНИЕ И ЛИНГВОКУЛЬТУРОВЕДЕНИЕ

ЛИНГВОСТРАНОВЕДЕНИЕ КАК ОТРАЖЕНИЕ КАРТИНЫ МИРА

З. Н. Афинская, Е. Ю. Воробьева

**Московский государственный
университет, имени М. В. Ломоносова,
г. Москва, Россия**

Summary. The Relevance of this subject depends on sustainable necessity of learning foreign languages, as well as the development of political and social freedoms, the growing interest in intercultural communication in the context of globalization.

Keywords: world language dictionary; comment; functional styles.

Изучение иностранных языков невозможно без изучения обычайов, повседневного быта, географических и политических особенностей страны изучаемого языка, без изучения её истории, культуры, которая не существует вне языка.

Описательная цель этой статьи – изложить некоторые наблюдения относительно места и значения лингвострановедения в процессе изучения французского языка в университете образовании, с тем, чтобы уточнить лингвокультурную концепцию преподавания иностранных языков.

Ценность лингвострановедческих материалов состоит в том, что они отражают «наивную картину мира» [1, с. 57] другого этноса, складывающуюся веками и отражающую его менталитет. «Наивная картина мира», запечатлённая в языке одного народа, может в чём-то совпадать с «наивной картиной мира» другого народа или этноса, но и обязательно отличается в каких-то аспектах [2, с. 389]. Со-впадение концептов культуры не менее интересны, чем контрасты, несовпадение – тот и другой аспект могут быть объектом лингвокультурологии.

Несмотря на свою актуальность, страноведение в сфере высшего образования в последнее время переживает сложный период по нескольким причинам. Во-первых, в современном обществе превалирует сугубо функциональный интерес к иностранному языку: общественный запрос формулируется в требовании – за ограниченное

количество часов необходимо выучить основные модели общения. Во-вторых, в связи с тем, что сокращается количество часов на этот предмет в вузах, множатся попытки научить клишированным образцам речи вне культурно-исторического фона. Эти подходы, получившие определённую степень распространения в последние десятилетия, в настоящее время подвергаются пересмотру и критике с позиций лингвокультурологии, подтверждая на практике тезис о единстве языка и культуры.

«Каждый урок иностранного языка, – пишет С. Г. Тер-Минасова, – это перекрёсток культур, это практика межкультурной коммуникации, потому что каждое иностранное слово отражает иностранный мир и иностранную культуру; за каждым словом стоит обусловленное национальным сознанием... представление о мире» [5, с. 30]. Обучение иностранному языку во всём многообразии форм его выражения в комплексе с изучением культуры, истории и науки страны изучаемого языка относится к сфере лингвострановедения.

Иностранный язык для филологов и лингвистов, иностранный язык для студентов гуманитарных направлений и для студентов естественных наук – разная спецификация сфер использования языка обуславливает создание разного типа учебных пособий. Однако многие из них имеют не только практический (изучение лексики и грамматики), но и общеобразовательный, просветительский характер. Лингвострано-ведческая информация может содержаться в «скрытом» виде (в вопросах к тексту) или в более открытом виде – мир изучаемого языка в разных его аспектах подаётся как одна из основных целей учебного курса.

Структура учебных пособий:

Как правило, в первой части пособий содержится лексический или грамматический материал, представляющий сложность при изучении иностранного языка и вызывающий появление типичных ошибок, которые возникают из-за несовпадения языковых менталитетов, потому что носители изучаемого языка «так не говорят». Вторая часть каждого урока содержит словарь, снабжённый необходимыми сведениями по грамматике (указываются род существительных, формы прилагательных женского рода, переходность глаголов). Третья часть после учебного текста состоит из упражнений на закрепление материала из текстов. Именно оригинальные источники знакомят студентов через язык с особенностями национального менталитета, культуры и образа жизни французов.

Цели лингвострановедческих пособий для студентов, которые обучаются не на филологических факультетах, обусловлены двумя факторами:

- 1) расширить знания о мире изучаемого языка вообще, позволяющие формировать научную и языковую картину мира;
- 2) учитывая возрастающие научные контакты, обмен студентами, научные стажировки, студентам интересно получить больше информации о культуре Франции, о тех регионах, где будут проходить их стажировки.

Способы лексикографического оформления лексики в этих пособиях подчиняется принципу отражения языковой картины мира. Двуязычный словарь содержит лексику, которая или незнакома учащемуся, или представляет некоторые трудности в переводе, но гарантирует максимальное понимание содержания текста. Действительно, в каждом языке существуют уникальные языковые реалии, которые невозможно перевести или «скопировать» из родного языка, поэтому приходится учить мыслить на изучаемом языке – «réfléchir à la française» (думать по-французски) [9].

Комментарий к тексту, содержащий пояснения реалий на иностранном языке, почерпнутые из толковых словарей или из монографий, в большей степени способствуют формированию знаний о картине мира, существующей во французском менталитете. Комментарий представляет собой вариант совмещения толкового и двуязычного словарей, который позволяет вхождение в лингвострановедческую область. Поэтому, на наш взгляд, комментарий (Notes) является важным элементом поурочного представления текстов. В нём необходимо учитывать «**характер когнитивной базы** (выделено шрифтом в тексте) тех, кому словарь адресован» [4, с. 312].

Комментарии, как правило, преследуют несколько целей:

- на основе отраслевых слов арейдать информацию о реалиях социально-экономической жизни, фигурирующих в учебных текстах в виде названий организаций, аббревиатур;
- используя данные энциклопедических словарей, дать дополнительную информацию об общественных деятелях, о географических особенностях, о важных исторических событиях.

Однако такой комментарий нельзя считать механическим перенесением данных из справочников и словарей. Во-первых, автор учебного пособия обращается, как правило, к нескольким энциклопедическим словарям в поисках наиболее подходящей по содержанию, форме и объёме информации. Отбор нужной информации проходит своеобразный «фильтр» – необходимо дать нужную информацию в доступной с точки зрения языкового выражения форме.

Автор комментария совершаet в определённом смысле исследовательскую работу, направленную на отражение двух аспектов:

1) контекстуально-ориентированного (то есть указывающего на ту роль, которую этот внеязыковой фактор играет в данном тексте);

2) собственно лингвострановедческий (то есть раскрывающий национальные особенности восприятия внеязыкового факта) [5, с. 122].

Для студентов-политологов и студентов-культурологов [6, с. 12] страноведческая информация содержится в текстах, приближенных к специальности: *Qu'est-ce que la politique*, *Lessystèmes de partis*, *Partis de droite et partis de gauche*, *L'racisme*, *L'identité française* и др. В комментариях к тексту даётся преимущественно информация о политических и исторических деятелях Европы, оказавших влияние на формирование политических систем Франции. Поскольку политология как наука немыслима без освоения своих истоков, то в комментариях (*Notes*) содержится много сведений об античных философах и ораторах. Для тех, кто интересуется культурологией, в разделе *Notes* можно почерпнуть информацию о Т. Гоббсе, Д. Юме, Б. Спинозе, М. Вебере [13], что значительно расширяет горизонты знаний студентов и позволяет привлекать обширный научный материал для собственных исследований.

«Пособие по страноведению для студентов химического факультета» [11] кроме лексики и грамматики знакомит студентов с региональной культурой Франции. Одним из таких регионов, которые представляют интерес с разных точек зрения, является Прованс. «Прованс и есть одна из граней географического и культурного пейзажа страны» [3, с. 79], представленный, в частности, в таких аспектах, как история (начиная с эпохи античности, в период феодальной раздробленности, в XIX и XX веках), искусство и архитектура.

Для студентов-экономистов страноведческая информация отражает не только экономику и политику Франции и социально-экономические проблемы Европейского союза [10]. Она раскрывает и такие актуальные проблемы, как общественный психологический климат, оценка экономических перспектив Франции, сложившихся в национальном менталитете (*Psychologie de la décadence*, *L'rénovation urbaine*, *La spécificité de la presse française*, *Marché unique – langue unique* и др.) [7; 8; 10].

В учебном пособии «Реклама и паблик рилейшнз» [12] представлена не только актуальная проблематика, отражённая на страницах французской прессы, но и тексты, принадлежащие перу исторических деятелей прошлого (Мальбранш «Les erreurs de l'opinion», Ля-рошфуко «*Dela conversation*»), современным известным дизайнерам (Кристиан Лякруа), французским писателям XX в. (Влэз Сандрап).

Таким образом, работа с текстом в так называемых отраслевых пособиях предполагает изучение лексики и грамматических конструкций, необходимых для пересказа текстов ради выполнения учебной задачи, то есть освоения определённого лексико-грамматического материала. А содержание текстов служит основой, поддерживающей интерес к стране, обогащает картину мира учащихся информацией, которая обычно не попадает в учебники по французскому языку. Знакомство с миром изучаемого языка подразумевает изучение не только реалий, характеризующих общественную жизнь страны, но и особенностей национальной картины мира, концептов, выражающих национальную ментальность и национально окрашенную лексику. Поэтому страноведческая тематика не только интересна в познавательном плане, но и необходима для представления о культурном фоне, в котором развивается общество, разные аспекты развития которого представлены в учебных пособиях по французскому языку.

Библиографический список

1. Агафонова Т. Л., Демидова С. В. Читаем тексты по специальности «Политология». – М. : ЦОП ФИЯР МГУ, 2009.
2. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : РАН, 1995.
3. Афинская З. Н., Анисимова Ж. М. Economie: textes, discussios et méthode. – М. : МАКСПресс, 2009.
4. Афинская З. Н., Воробьева Е. Ю. «Innovation et économie». – М. : ЦОПФИЯРМГУ, 2013.
5. Вежбицкая А. Семантические универсалии и базисные концепты. – М. : Языки славянских культур, 2011.
6. Воробьева Е. Ю. Лексические трудности французского языка. – М. : ЦОП ФИЯР МГУ, 2013.
7. Загрязкина Т. Ю. Франция в культурологическом аспекте. – М. : Стратегия, 2007.
8. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. – 3-е изд. испр. – М. : КДУ, 2011.
9. Кулаженкова Л. Н. История и жизнь Европейского союза. – М. : МГУ, 2012.
10. Кулаженкова Л. Н. Французский язык специальности : пособие по страноведению для студентов химического факультета. – М. : МАКС Пресс, 2012.
11. Розум О. Г. Сборник текстов по рекламе и паблик рилейшнз.
12. Смирнова В. Е. Французский язык для студентов-культурологов. – М. : ЦОП ФИЯР МГУ, 2013.
13. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2004.

INVESTIGATION OF THE POLITICAL CHANGES OF LAHIJANS IN QAJAR PERIOD

H. K. Vajargah, M. Ebrahimi
University of Guilan,
Resht, Iran

Summary. Lahijan is one of the old provinces of Iran which is located in Guilan and once was the center of eastern Guilan (Biehpish). Then when Rasht became center it lost its role because since the period of Shah Abbas Rasht that was just a small village was taken into consideration suddenly and instead of old Lahijan which was a place for commerce and silk trading was chosen as the center and Lahijan was isolated. In this paper, we tried to study political condition of Lahijan in the Qajar period and its role in the happened events and uprisings in this period. Also the king's and authorities view about Lahijan and its rising and falling have been studied.

Key word: Qajar; Guilan; Lahijan; political.

چکیده

لاهیجان از جمله ایالت های قدیمی ایران است که در گیلان واقع شده ، زمانی مرکز گیلان شرقی (بیه پیش) بود. بعدها نقش خود را با مرکز شدن رشت از دست داد؛ زیرا رشت در آن زمان قصبه ای بیش نبود و از دوران شاه عباس و به ناگاه مورد توجه قرار گرفت و به جای لاهیجان شهر قدیمی گیلان زمین، که مکانتجارت بازرگانی ابریشم بود به عنوان مرکز انتخاب و لاهیجان به انزوا کشیده شد. در این مقاله سعی شد تا وضعیت سیاسی لاهیجان در دوره قاجار و نقش آن در حوادث و قیامهای اتفاق افتاده در این دوره و همچنین نقش شاهان و حکام قاجاریه نسبت به شهر لاهیجان و صعود و نزول آن مورد بررسی قرار گیرد.

واژگان کلیدی: قاجار، گیلان، لاهیجان، سیاسی.

مقدمه

لاهیجان یکی از بزرگترین و مهمترین شهرهای شمال ایران و گیلان است که در شرق سفید رود واقع شده است. در دوره صفویه مهمترین شهر گیلان و دارای وجه سیاسی نیز بود و درگذشته به آن دارالاماره یا دارالامان و نیز لاهیجان المبارک می گفتند.

لاهیجان در تقسیمات کشوری دوره قاجاریه به همراه چهار شهر دیگر به نامهای رشت، فومن، گسکرات و رانکوه جزء خاک گیلان محسوب می شد. این شهر در دوره قاجار مورد کم لطفی قرار گرفت و به شدت جایگاهش تنزل یافت؛ زیرا شاهان قاجار نتوانستند با گماردن حاکمان با کفايت از رکود این شهر جلوگیری کرده ، در آبادانی آن بکوشند. هرچند در دوره های کوتاهی مانند زمان امیرکبیر این شهر از حالت رکود بیرون آمد و تا حدودی توانست جایگاهی مناسب به دست آورد.

جنگهای ایران و روس یکی از دلایل افت لاهیجان در دوره قاجار بود. حضور روسها باعث تحول در نظام سیاسی و اقتصادی و مانع انتقال عناصر نوین سرمایه داری به منطقه گیلان شد. این تحول موجب شد تا گیلان برای نخستین بار دارای شهرت مرکزی (رشت) شود که کانون ارتباطات گیلان با دولت مرکزی و کشورهای دیگر باشد. روسیه به علت موقعیت مکانی رشت، این شهر را به مکان تمرکز نیروهای سیاسی و نظامی خود، تبدیل کرد تا برای منطقه کنترل بیشتری داشته باشد. با

توجه به بریدگی ساحلی انزلی دسترسی رشت به امکانات تجارت داخلی و خارجی در منطقه نظیری نداشت و این شهر بهترین نقطه تماس سواحل این دریا با نواحی داخلی ایران به شمار می آمد. سده های دوازده و سیزده دوران ایستادگی در برابر دست- اندازیهای روسیه و عثمانی بوده است که رفته رفته از حالت جنبش‌های محلی خارج و به جریان مشروطه همراه دیگر شهرها بپاخت و در

لاهیجان نیز مانند دیگر شهرهای گیلان در جنبش مشروطه همراه دیگر شهرها بپاخت و در دوره نهضت جنگل،

با توجه به حضور دکتر حشمت در این شهر، برای مدتی کانون توجه سردمداران حکومت قرار گرفت، هرچند که درگیریها در این شهر با نیروهای دولتی ویرانیهای زیادی بر جا گذاشت.

لاهیجان در ابتدای حکومت قاجاریه

تقسیمات سیاسی گیلان در دوره حکومت قاجاریه‌در سالهای سده هجدهم میلادی ظاهرآبه برخی هرج و مرج دیگری پایان داد؛ اما باید توجه داشت که در این دوران ایران به طور جدی صحنه رقابت‌های سیاسی کشورهای قدرتمند جهان بود.

در دوره قاجاریه گیلان از پنج ولایت رشت، فومن، گسکرات، لاہیجان و رانکوه تشکیل شده بود و ولایات کوچک دیلمان، اشکور، کudem، شفت و تولم جزء این ایالت بزرگ بود. در تقسیم بندی جدید لاہیجان از لحاظ تقسیمات کشوری تغییرات زیادی پیدا کرد؛ به گونه‌ای که از شمال به دریای خزر و شهرستان آستانه، از شرق به شهرستانهای لنگرود و روسر، از جنوب و جنوب غربی به شهرستان رودبار و از غرب به شهرستان رشت محدودگردید. «م.م. لاہیجانی درباره بخش‌های درونی شهر لاہیجان می نویسد که دوازده محله در لاہیجان است که عبارت است از: خرمایه کلایه، اردوباز، میدان، شعریاف محله، پرده سر، تکیه‌بر، جور پشته، امیرشید، گابنه، غریب‌آباد، پیرعلی، گیر محله و دارای مدارس چهارگانه و کاروانسرا ای شش گانه و بازارها و خیابانهای متعدد می‌باشد. لاہیجان به واسطه تجارت ابریشم و چای و بادام زمینی و غیره اهمیت پیدا کرده و با اندک توجهی زراعت آن ترقیات بیشتر خواهد کرد. اغلب کوچه‌های آن شهر سنگ فرش و خانه‌های اعیان با آجر و سیمان ساخته شده و در اطراف خانه نوعاً فضایی است که غالباً مشجر می‌باشد. بازارها و خیابانهای زیبا دارد که دو طرف آن اشجار و گل کاشته شده است. تجارت آن عده می‌باشد که راه رشت به روسر و تکابن و مازندران از آن می‌گذرد.» (لاهیجانی، 1389: 166 و 167).

آغامحمدخان قاجار زمانی که عازم نبرد با هدایت الله خان گیلانیشد، شنید که وی در لیله کوه سنگر گرفته است،

بنابراین وی، جعفرقلی‌خان و مصطفی قلی‌خان، دو تن از برادران خویش را همراه با سپاهی به تصرف لاہیجان اعزام داشت و به آنان فرمان داد تا با سرعت تمام و از طریق بیمه‌پیش و جنگل و بیراهه روانه شوند و این شهر را به تصرف در آورند. سپاهیان اعزامی پس از یک شبانه روز به لاہیجان رسیدند و توانستند قوای مدافع هدایت‌الله‌خان را شکست داده و این شهر را به تصرف در آورند(ساروی، 1371: 113؛ هدایت، 1339: 170-169؛ شیرازی، بی‌تا: 9). در 1783 مارس/ 1162 فروردین). بنابراین هدایت الله خان تسلیم آغامحمدخان شده و در ظاهر امر از در اطاعت خان قاجار برآمد و باج و خراج را متنقل شد. آغامحمدخان هم وی را مورد عفو قرار داده و وی را دوباره حاکم گیلان نمود. ولی طولی نکشید که هدایت الله خان دوباره بنای سرکشی را گذاشت؛ ولیاز قوای قاجار شکست خورده، دوباره اظهار ندامت‌پیشمانی کرد. «بنابر این وی میرزا صادق منجمباشی لنگرودی و آقا محمدصالح لاہیجی(نفیسی، 1372: 300) را که مردی فاضل بود با پیشکشی شایسته، روانه درگاه آغامحمدخان نمودو ملتزم خراج گردید، لاجرم شهریار جهان، مرتضی قلی‌خان را باز خواند تا مراجعت کرده به درگاه آمد.» (سپهر، 1377: 42) در حدود سال 1198 هـ/ 1784 م على مرادخان زند که قلمرو زندیه را به فرمان خود در آورده بود، سپاهی را به فرماندهی نظر علی‌خان شاهسون به گیلان فرستاد و نظر علی‌خان نیز تا رشت بساط امر و نهی گسترد؛ ولی حکومت او دیری

نپایید و هدایت‌الملخان پس از تجدید قوا به وی حمله برد و او را در «آج‌بیشه» شکست داد و سپاه وی را به سمت لاھیجان منهزم نمود و باقی مانده آنان را نیز در «لیله کوه» تار و مار کرد (یوسف‌دھی، 1382: 24). در همین سال امیر گونه خان طارمی نیز که با سپاه خود در گیلان مستقر بود، از قوای هدایت‌الله‌خان شکست خورد (نامی اصفهانی، بی‌تا: 247). بعد از خاتمه این جالها، خان زند و هدایت‌الله‌خان با یکدیگر متحد شده و حتی با عروسی علی مرادخان زند با دختر هدایت‌الله‌خان این اتحاد محکمتر شد. بنابراین با وجود این رویدادها توجه آ GAMMHDخان معطوف به شمال گردید. وی به لاھیجان لشکر کشید و این شهر را تصرف کرد و باعث فرار و برچیده شدن حکومت هدایت‌الله‌خان گردید، سپس وی حکمرانان خود را بمنطقه گیلان منصب کرد. از جمله این حاکمان جدید می‌توان به یحیی خان معتمد‌الممالک اشاره کرد که برای بار دوم به حکمرانی گیلان رسید، وی در دوره قبلی نام نیکی از خود در اذهان مردم گیلان بجای گذاشته بود. براساس منابع «هدایت‌الملخان گیلانی چون این خبر را شنید، اموال و کسان خویش را برگرفت و از طریق انزلی با کشتی به جانب شیروان گریخت تا بار دیگر به خوانین آن سامان متول شود» (غفاری گلشنی، 1369: 606؛ ساروی، 1371: 114؛ هدایت، 1339: 9/170؛ اعتماد‌السلطنه، 1367: 3/1388).

پس از اتمام جنگ آ GAMMHDخان با هدایت‌الملخان گیلانی، در سال 1202 هـ.ق. مرتضی قلی خان در انزلی پیاده شد و به آسانی بر رشت دست یافت. چیرگی مرتضی قلی خان بر رشت زمانی انجام گرفت که آ GAMMHDخان برسر بخش‌های میانی ایران سخت درگیر بود. از آنرو مرتضی قلی خان توانست امیر سلیمان‌خان قوانلو، گماشته آ GAMMHDخان را از رشت رانده، وادر به گریز به قزوین نماید. او که به پشتیبانی دربار روسیه دلخوش بود در نظر داشت، تختی بر پا داشته، خود را فرمانروای گیلان بنامد. (پرتو، 1379: 2/502)

فرمانروایی مرتضی قلی خان بر بخش غربی گیلان دیری نپایید. با حاکمیت آرامش در ایران، آ GAMMHDخان لشکری را به فرماندهی امیر محمدحسن‌خان ارجمندی فیروزکوهی و میرزا محمدخان لاھیجانی برای راندن برادر سرکش و توانمند خود راهی گیلان نمود. لشکر قاجار در محرم سال 1203 هـ.ق/ 1789 میلادی در یک فرسنگی رشت با نیروی تحت فرمان مرتضی قلی خان روبه رو گشت و شکست خورد و ناکام بازگشت. مرتضی قلی خان پس از راندن سپاهیان برادر بر آن شد که بر بخش‌های شرقی گیلان نیز دست یابد؛ ولی پیش از تازش به فراسوی سپید رود با تازش گروه دیگری از فرستادگان آ GAMMHDخان به فرماندهی جعفر قلی خان رستم‌آبادی روبه رو شد و این بار ناتوان از ایستادگی در برابر آنها رشت را رها کرده، به شیروان گریخت. با گریز مرتضی قلی‌خان و چیرگی دگرباره سپاهیان آ GAMMHDخان بر گیلان، خان قاجار، سلیمان‌خان پسر محمدخان لاھیجانی را با نام اعتضاد‌الدوله بر کار گیلان گماشت (پرتو، 1379: 2/502). سلیمان‌خان کوشیدتا کانون گیلان را به لاھیجان منتقل کند؛ ولی در این کار ناموفق ماند.

شکست و گریز مرتضی قلی خان، دربار روسیه را که سخت به چیرگی بر گیلان دل بسته بود نگران و به جستجوی راهی تازه برای باز پس گرفتن این سامان واداشت. آنان پس از چندی نیروی بزرگی از تالشها را گردآوردن و به مرتضی قلی خان سپردند و وی را به تازشی دگرباره و چیرگی بر گیلان دلگرم ساختند. خانزاده قاجار دلخوش به پشتیبانی روسها و با سود بردن از سرگرم بودن برادر به جنگ در نواحی دیگر، به گیلان تاخت و شگفت آنکه توانست بار دیگر بر رشت دست یافته، هواداران برادر را از بخش شرقی گیلان براند. وی می‌دانست که برادر دلبستگانی در بخش شرقی گیلان دارد و فرمانروایی او بر گیلان به آرامش نخواهد گذشت. از آن رو نمایندگانی را به دیلمان و لاھیجان فرستاد و از گردانندگان ایندو سامان خواست تا چون تالش‌ها دست یاری در دست او نهند؛ ولی پیش از آن که پاسخی از آنان دریافت کند فریاد سپاهیانی را شنید که از سوی برادر برای راندن او راهی گیلان بودند.

رویارویی سپاهیان دو برادر در رمضان سال 1203 هـ / 1789 م پیروزی مرتضی قلی خان و گرفتار شدن فرماندهان سپاه آ GAMMMDXAN را به همراه داشت. مرتضی قلی خان پس از پیروزی بر سپاه برادر دلگرمتر از پیش نماینده‌ای به نام «رحمان خان تالش» را به دیلمان فرستاده، از محمدخان بیک دیلمانی خواست تا با جنگاوران خود به او بپیوندد و از سوی او بر همه دیلمان فرمان براند و غافل از این بود که محمدخان بیک دلبسته آ GAMMMDXAN است و سر آن دارد که به فرمان آ GAMMMDXAN به رشت تازش زند. تلاش مرتضی قلی خان برای همراه ساختن شرقی گیلان با خود سودی نبخشید و خانزاده تنها مانده به زودی با تازش دیگری به فرماندهی «مصطفی قلی خان» برادر تنی خود رویارو گشت و ناتوان از ایستادگی در برابر او به ناچار سرگریز در پیش گرفته، نخست به باکو و سپس به روییه گریخت (همان: 1379: 2 / 503).

لاهیجان از فتحعلی شاه تا پایان دوره قاجار

دوران فرمانروایی فتحعلیشاه بر دو بخش است که به ترتیب به بررسی آنها می‌پردازیم: بخش نخست از آغاز فرمانروایی او تا بسته شدن پیمان ترکمنچای در سال 1243 هـ / 1827 م به درازا کشید و تلاشی هر چند بیهوده در راه ایستادگی در برابر بیگانگان در آن انجام گرفت. با برخخت نشستن فتحعلی شاه حکومت لاهیجان به حاجی صادق، حکومت لنگرود به میرزا موسی منجم باشی و حکومت دیلمان به محمد رضابیگ دیلمانی سپرده شد. پس از چندی منجم باشی بر همه گیلان فرمانروا شد و در سال 1230 هـ / 1814 م جایش را به خسروخان گرجی داد. در زمان فرمانروایی خسروخان راه نوینی میان رشت و لاهیجان ساخته شد و دادوستد ابریشم بر بزرگی و شکوه لاهیجان افزود اما طاعون سال 1246 هـ / 1830 م. شرایط نا مناسبی را برای لاهیجان ایجاد کرد. در آن سالها حاج علی اکبر پسر حاج صادق بر لاهیجان فرمان می‌راند. وی در راه شکوه بخشیدن به لاهیجان، خیابانها و میدانهای تازه‌ای در لاهیجان ساخت وی همچنین مسجد اکبریه لاهیجان را برپا داشت. به گفته رابینو «با آغاز کار مسجد، ناخرسندان به فتحعلی شاه رساندند که او در پی برپایی کاخی پرشکوه است و شاه فرمان داد که کار ساخت مسجد پیگیری نشود.» از آنروزت که ساختمان آن پایان نیافت و آنچه که امروزه دیده می‌شود بخشی از آنچه که حاج علی اکبر در اندیشه ساختنش بود می‌باشد. (رابینو، 1386: 347).

قبل از حکومت قاجاریه و در زمان حکومت زندیه و حکمرانی کریم خان زند، وی نایبی برای حکومت گیلان فرستاد، که نام وی آقا معصوم صاحب اختیار بود و خواهر او با حکمران کل گیلان یعنی هدایت الله خان ازدواج کرده بود. هدایت الله خان چون در وفاداری آقا معصوم شک داشت مخفیانه وی را به قتل رسانید، با اینکه کریم خان زند نتوانست قاتلان وی را پیدا کند ولی برای تنبیه گیلان دستور داد تا مالیات سنگینی را بپردازند.

از آقا معصوم پسری به نام میرزا صادق باقی مانده بازماندگانش هنوز در لاهیجان زندگی می‌کنند. مردی به نام حاج صادق که برادر یا یکی از اقوام آقا معصوم بود در اواخر سلطنت کریم خان و زمانی که هدایت خان حکومت تمام گیلان را بر عهده داشت، به حکومت لاهیجان منصوب گردید و پس از او علی اکبر خان که پسرش بود به جانشینی او رسید. او در سال 1247 هـ / 1831 م حکومت لاهیجان را در اختیار داشت ولی از تاریخ انتصاب و از تاریخ وفات او اطلاعی در دست نیست. پس از او برادرش به نام میرزا کاظم که پسر حاج ابوالقاسم بود به حکومت رسید و او نیز در سال 1258 هـ / 1842 موفات یافت و پسرش محمد علیخان به لقب امین الیوان مفتخر گردید. او در سال 1276 هـ / 1860 م حکومت لاهیجان را در دست داشت.

جانشینی محمد علی خان به پسرش میرزا حسین خان معظم‌السلطنه رسید؛ زیرا که میرزا احمدخان سالار مؤید را حکومت مشروطه از مقامی که داشت معزول کرده بود. حاجی امیرخان امین الیوان متعلق به یک خانواده از حکام قدیمی لاهیجان است. در زمان او قاجاریه هنوز نتوانسته بود به طور کامل بر تمام ایالت‌های کشور مسلط شود و مدعاو را در گوش و کنار کشور سرکوب کند و همزمان با این امر، ایران با تهاجم گسترده ارتش روسیه روبرو شد. امپراتوری روسیه این بار با قدرت و

برنامه کاملتری به تصرف ایالات شمالی و شمال غربی همت گماشت. گیلان به مخاطر موقعیت دریایی و مرزی خود با جبهه‌های جنگ ایران و روسیه، بویژه در تالش مورد توجه قرار گرفت. روس‌ها سعی داشتند همچون اواخر صفویه و دوره پطر کبیر به این استان دست یابند. (امیرانتخابی، 1387: 77).

بخش دوم سلطنت فتحعلیشاه که سال‌های پس از بسته شدن پیمان گلستان تا مرگ او را در برداشت، ایران در اوج سستی و ناتوانی به سر می‌برد. در بخش نخست از آنجا که ایران درگیر سنتیزهای سخت با روسیه بود، روابط اقتصادی میان گیلان و روسیه از هم گسترش داشت و با از دست رفتن بخش گستردگی از کناره دریای خزر بر پایه پیمان گلستان در سال 1228 هـ/ 1813 م، رفتار آمد بازرسکانان میان بندرهای گیلان و بندرهای از دست رفته‌ای چون باکو و دربند دچار ایستایی شد و شکوفایی رو به رشد اقتصاد گیلان را به نابودی نهاد. (پرتو، 1379: 506 / 2).

همزمان با سال‌های نخستین فرمانروایی فتحعلی‌شاه بر ایران، پل اول بر روسیه فرمان می‌راند. پل چشم طمع به گرجستان، داشت. با این اندیشه سعی کرد تالش‌های تحت فرمان دربار روسیه را برای ناآرام ساختن گیلان و فراهم سازی زمینه دست‌اندازی روس‌ها بر گیلان تحرک کند تا حکومت ایران متوجه تحولات گیلان باشد. این امر اگرچه نارضایتی تالشها را به همراه داشت و باعث دل کنده شدن‌انها از دربار روسیه گردد ولی به هر روی باعث‌شدن آنان به گیلان حمله ور شوند و بر گیلان سلط یابند. مصطفی‌خان تالش در سال 1212 هـ/ 1798 م به رشت تاخته و بیش از یکماه به آن شهر فرمان راند ولی پس از چندی، چون از ناآرامی‌های تالش آگاه شد، رشت را رها کرده، به تالش بازگشت. فتحعلی‌شاه پس از پایان دادن به کار تالش، حسین‌علی‌خان یکی از دو پسر هدایت‌الشخان فومنی را که پس از کشته شدن پدر به دربار قاجار پناه آورده بود به فرمانروایی بخش غربی گیلان برگزید و او را با سپاهی راهی فومن کرد. حسین‌علی‌خان در سال 1215 هـ/ 1800 م به دست یکی از برادران آقا علی کشته شد. با مرگ حسین‌علی‌خان، فتحعلی‌شاه، «خانلرخان» نامی را که از بازماندگان فرمانروایان پیشین فومن بود به فرمانروایی فومن برگزید و بخش غربی گیلان را به سیدحسین‌قوزینی سپرد و گیلان آرامش نمادینی یافت (همان: 507 / 2).

ولايت لاهیجان در دوره فتحعلی‌شاه اگرچه نسبت به گذشته اعتبار و قدرت سیاسی خود را در گیلان از دست داده بود و با توسعه و تمرکز قدرت سیاسی در رشت به ولايتی تابع مرکز ایالت تبدیل شده بود؛ اما به علت پیشینه و سوء‌ظنی که فتحعلی‌شاه نسبت به بلند پروازیهای امرای محلی لاهیجان داشت، ابتدا دیلمان و محدوده کوهستانی عمارلو را از این ولايت جدا کرد، سپس بلوک حاصل‌حیز لشتنش را به خسروخان گرجی، یکی از خواجگان حرم‌سرای شاهی به تیول داد. شهر لنگرود را نیز با تمام بازارها و 110 باب خانه و تجارت خانه و اراضی مزروعی‌اش به منجم‌باشی دربار تهران و خانواده‌اش بخشید (شودزکو، 1385: 24 و 25).

جنگ با روسیه در دوره قاجار به ضرر ایران تمام شد و در پایان منجر به عهدنامه ترکمنچای گردید. با پذیرش این عهدنامه اقتصاد شهرهای شمالی به سوی نابودی و تباہی رفت، چون طبق یکی از بندهای آن حق کشتیرانی در دریای خزر به روسها واگذار شد. با نابودی لایه توانمند اقتصادی و بازرگانی چیره

بر بازار رشت و گیلان، زمینه‌های شکوفایی این شهرها از بین رفت. بخش شرقی گیلان در این زمان شامل دو بخش لاهیجان و رانکوه بود. فاخته جوبنه به نقل از «شودزکو» می‌گوید: از کناره شرقی سپیدرود تا کناره غربی پلورود، لاهیجان شناخته می‌شود. این منطقه با یک صد و بیست و چهار فرسنگ مربع گستردگی در زمان فتحعلی‌شاه، لشتنش، دیلمان، رانکوه و لنگرود از لاهیجان جدا گشتد. وی می‌نویسد: «lahijan پس از پشت سر نهادن طاعون، دو هزارو پانصد خانه داشت.» (فاخته جوبنه، 1378: 236 و 237)

در دوره ناصرالدین شاه در سال 1295 هـ/ 1859 م امین‌الدیوان به بهانه کهولت از حکمرانی لاهیجان برکنار شد و کار لاهیجان به والی ناصرالدین شاه در رشت سپرده شد. عبدال‌المخان والی گیلان

برادر خود فضل‌الله‌خان را به لاهیجان فرستاد. فضل‌الله‌خان به دلیل ستم بر مردم با خیزش آنها روبه رو شد که برآیند آن کشته شدن فضل‌الله‌خان بود. عبدالله‌خان که ناتوان از آرام سازی مردم لاهیجان بود، به تهران فراخوانده شد و گیلان زیر فرمان میرزا احمدخان مشیر‌السلطنه قرار گرفت. پس از چند سال ابونصر میرزا حسام‌السلطنه پسر عمومی ناصرالدین شاه بر گیلان گماشته شد. به فرمان او میرزا محمد‌علی‌خان امین‌الدیوان حکمران لاهیجان شد. با آغاز انقلاب مشروطه‌خواهی در ایران، مردم لاهیجان همدوش آزادیخواهان دیگر شهرهای گیلان بهویژه مشروطه‌خواهان رشت و انزلی، در برپایی جنبش مشروطه و به ثمر رساندن آن سهم بزرگی بر عهده گرفتند. در پایان دوره قاجار، هنگامی که پژواک انقلاب جنگل در گیلان طینی انداز شد، دلاوران لاهیجان استوار جنگلی‌ها در بخش شرقی گیلان به استکبار و استعمار شدند. لاهیجان در دوره نهضت، پایگاه استوار جنگلی‌ها در بخش شرقی گیلان به شمار می‌آمد. دکتر حشمت که از رهبران بزرگ خیزش جنگل و دوست و یاور نزدیک میرزا بود، با گرینش لاهیجان به عنوان پایگاه اصلی خیزش جنگل در بخش شرقی گیلان، کار سازماندهی و رهبری جنبش را در این سامان به عهده گرفت. به این ترتیب از آغاز برپایی جنبش جنگل تا پایان آن، لاهیجان و نواحی اطرافش رویدادهای پرشماری را پشت سر گذاشت که در منابع تاریخی جنگل از آنها سخن به میان آمده است. (همان: 1378: 236 و 237).

در سال 1296ق/1860م حکومت گیلان به مناصب متعدد کامران میرزا نایب‌السلطنه افروده شد و او در طول نه سالی که عنوان حکمرانی گیلان را بدک می‌کشید، حتی یکبار هم به محل مأموریت خود نرفت و تنها نواب خود را بدانجا فرستاد. نخستین نایب‌الحکومه، عبدالله‌خان بود که به مدت شش سال با استبداد در منطقه حکومت کرد و با مطالبه مالیاتهای سنگین موجبات رنج و ناراحتی اهالی را فراهم آورد. او به پاس این خوش خدمتی در سال 1298ق/1862م ملقب به والی شد. چندی بعد کم آبی، کاهش محصول و لغو ترازنیت که موجب اختلال امور تجاری مابین گیلان و فقاز شده بود، نارضایتی مردم را دوچندان کرد. در سال 1301ق/1865م فضل‌الله‌خان برادر عبدالله‌خان والی که حاکم لاهیجان بود، به دست اهالی که از سختگیریهای او به تندگ آمده بودند، به طرز اسفباری کشته شد. (رابینو، 1386: 557) به همین خاطر عده زیادی از مردم هم از بیم والی با اثاثیه و داراییهای خود شهر را ترک کردند (یوسف‌دهی، 1382: 175). در نتیجه این وقایع، در رمضان همان سال میرزا احمدخان مشیر‌السلطنه برای تعديل سهمیه مالیاتی به گیلان آمد؛ لیکن والی از حکومت معزول نشد و یک سال دیگر هم بر مسند حکومت خود ادامه داد (روزنامه ایران، 1301ق. ش: 549). تا اینکه در شعبان 1302ق/1866م به تهران احضار شد. (یوسف‌دهی، 1382: 175) مردم لاهیجان در زمان محمد‌علی‌شاه نیز علیه اقدامات اتابک و محمد‌علی‌شاه همراه شهرهای رشت، انزلی، ولنگرود به پا خاستند و بازارها را بستند زنان با چوب‌بستی به بازارها آمده و مردم را از باز کردن مغازه‌ها ممانعت نمودند. (میرابوالقاسمی، 1369: 129)

لاهیجان در دوره نهضت جنگل

در خرداد 1300 هش/1926م احسان‌الله‌خان یک نیروی 3000 نفری پیاده و سواره نظام مجهز به دو توپ کالیبر سه اینچی در منطقه لاهیجان ایجاد کرده بود و بنیاد این نیرو را واحدهای شوروی تشکیل می‌دادند. حتی در تلگرافی که بین سفرای شوروی شده به این نکته اشاره می‌کنند که حرکت سربازها به سوی تهران از طریق مازندران آغاز شده، احسان‌الله‌خان در منطقه لاهیجان به سوی قزاقها در حال پیشروی است و حتی تأکید می‌کنند هیچ راه ممکنی وجود ندارد که بتواند مانع اقدامات آنها شویم (پرسیتس، 1379: 92 و 93).

با بالا گرفتن جنگ با روسها، دکتر حشمت به لاهیجان رفت تا شرق گیلان خصوصاً لاهیجان را علیه مستبدین

مسلح کرده، از لاهیجان به عنوان پایگاهی مستحکم برای جنگلیها استفاده کند. او در لاهیجان سعی کرد با آزادیخواهان دیدار و آنها را برای بیرون راندن نیروهای تزاری تشویق کند و این نیروها را دسته بندی و به جنگل فراخواند.

امجد السلطان به قفسول روسی در رشت نوشت: « که از دو ماه پیش گروهی در شرق گیلان (لاهیجان) نیز همچون جنگلیها تجهیز شده‌اند تا لاهیجان و عمارلو و منجیل را اشغال نمایند و به نیروهای نظامی روسیه حمله کنند. قفسول روس با مشورت حاکم رشت عده‌ای نظامی روسی و قزاق را برای سرکوبی آنان به لاهیجان، سیاهکل و دیلمان فرستاد از سوی مردم شرق گیلان به این کار روس‌ها اعتراض شد که گزارش امجد السلطان لاهیجان کینه‌توزانه و بی‌پایه است. (ادیب عباسی، 1382: 277)

قفسول روس جانب احتیاط را از دست نداد و با بازگشت قشون راضی نشد؛ ولی دستور داد که به شرق گیلان حمله نکنند تا قضیه روشن شود. بار دیگر فرمان حمله همه جانبه به جنگ صادر شد. سواران خوانین خلخال و طوالش به فومنات حمله کردند، شورای جنگ جنگلیها، برای خاموش کردن آنها فرماندهی این بخش جنگ را به دکتر حشمت واگذاشت. شعله‌های آتش جنگ بالا گرفت و چند روز ادامه یافت. جنگلیها دلیرانه جنگیدند و عاقبت مهاجمین با تلفات سنگین عقب نشستند. با گسترش فزاینده دامنه قیام و بالا گرفتن آتش جنگ، خشم مردم به جان آمده و خانهای گیلان را در سرکوب جنگلیها برانگیختند. لشتنشا که مردمش از روزگار صفوفیان تا قاجار چندبار قتل عام شده بود، این بار از سوی احمدشاه قاجار به حاج محسن خان امین‌الدوله پدر دکتر علی امینی، عامل قرارداد نفت امینی – پیچ هبه داده شد. حاج محسن خان با نظر سپهبد تنکابنی در سرکوب جنگلیها و خفه کردن فریاد آزادیخواهان گیلان کوشش و قسمتی از مال و منال خود را نثار تحکیم موقعیت طبقه به زوال رفته فئodal کرد. امین‌الدوله سرگرم اجرای نقشه و مسلح کردن دهستانان لشتنشا بود که جنگلیها مانند اجل معلق به سروقتش آمدند و او را دستگیر نموده به کسما برندن. از این تاریخ جنگلیها به شرق گیلان نیز دست یافتد (فخرایی، بی‌تا : 72). بعد از تصرف شهر رشت دومین مدرسه نظام ملی (گیلک، 1371: 78) در لاهیجان افتتاح گردید که دانشجویان آن با نظارت دکتر حشمت انتخاب می‌شدند و ریاست آن مدرسه با سلطان علی اکبر خان سیاهپوش بود (میرابو القاسمی، 1378: 68).

ساعده‌الدوله که در دشمنی با وثوق‌الدوله مشهور بود با ترتیب دادن یک فرار نمایشی از زندان انگلیسیها به گیلان اعزام شد. او با ظاهر به مخالفت با امپریالیسم و حکومت دست نشانده‌اش به هم‌دستی سردار محبی در احسان‌الله‌خان و خالوقربان نفوذ کرد و با وعده مسلح کردن تنکابنی‌ها احسان را شیفتۀ فتح تهران کرد. نیروهای احسان‌الله‌خان از میان جنگ و گریزهای ساختگی نیروهای دولتی از تنکابن به پل زغال(راه چالوس- تهران) رسیدند که ناگهان نیروهای دولتی و تقنگداران ساعده‌الدوله از دو سو به همراhan احسان‌الله‌خان یورش برندن که تنها احسان و چند تن دیگر جان به در برندن و در حدود 3000 هزار جنگلی در آن کارزار مرندن. جبهه شرق گیلان با از دست رفتن نیروی احسان‌الله‌خان خالی شد و نیروهای دولتی خود را به لنگرود و لاهیجان رسانیدند و رشت را تهدید کردند. در این کشاورزی حیدرخان عمداً غلی موفق شد کمیساریای مشترکی را از سران جنگل تشکیل دهد که طرح جدیدی برای توسعه قیام آماده نمایند (ادیب عباسی، 138: 279 و 280).

پس از آنکه در 16 شوال 1336 ه.ق/ 1899م نیروهای جنگل به نیروهای دولتی و انگلیسی حمله کردند، توансند رشت را تحت تسلط خود در آورند و نیروهای انگلیسی را تار و مار کنند. البته کمک نیروهای مردمی به جنگلیان قابل توجه است. آنها با وجود آنکه به علت گرانی خود در رنج بودند، آنچه در دست داشتند به نیروهای جنگل تقدیم کردند. نیروی هوایی انگلیس شروع به بمباران رشت کرد و جنگ در کوچه و بازار شهر به شدت ادامه داشت.

به گفته فخرایی «میرزاکوچک خان برای جلوگیری از ویرانی بیشتر، نیروهای خود را به تدریج از شهر بیرون آورد و متوجه جبهه شرق خود یعنی لاهیجان شد و قسمتی از نیروهایش را به لاهیجان فرستاد تا در روز مانع حمله سردار اسعد فرزند، محمدولیخان سپه‌سالار گردد. البته در این سال‌ها زمانی‌که دکتر حشمت در لاهیجان بود ضرغام لشکر، به دستور سردار اسعد، سپاهی با ساز و برگ به تسخیر لاهیجان فرستاد. دکتر حشمت بوسیله نیروهای چریک لاهیجی و از سر لاعلاجی در محل

روسر با ضر غام لشکر درگیر شد و ضر غام لشکر به قتل رسید و تفکی هایش متواتری شدند. بدین طریق نقشه تسخیر لاھیجان خنثی شد» (فخرایی، بی تا : 152 و 153).

نتیجه گیری

با روی کار آمدن سلسله قاجاریه در ایران و مرگ مؤسس آن یعنی آغا محمدخان، گیلان آماج حملات روسیه که قدرتی نوظهور در منطقه بود، فرار گرفت و شهرهای این استان از جمله لاھیجان به ویرانه تبدیل شد. حاکمانی که از مرکز برای شهرهای این استان از جمله لاھیجان فرستاده می شدند، بی کفايت بوده، در آبادانی آن نمی کوشیدند. در زمان صدارت امیر کبیر و برنامه های او برای شمال ایران، تا حدودی وضع لاھیجان بهبود یافت ولی این کافی نبود، زیرا با مرگ او مخالفان وی از ادامه برنامه هایش جلوگیری کرده، لاھیجان دوباره در سرآشیبی افت خویش قرار گرفت.

با شروع نهضت جنگل در اوخر قاجاریه لاھیجان به عنوان پایگاه و مرکز عملیات جنبش در شرق گیلان به فرماندهی دکتر حشمت قرار گرفت و با نیروهای داخلی و خارجی در نبرد بود. هرچند که این جنبش هم همانند دیگر جنبشها مردمی با دخالت عوامل بیگانه و فربیض و نیرنگ سرکوب شد. آنچه مسلم است در دوره قاجاریه لاھیجان هرگز نتوانست به وضعیت سابق خود در دوره صفویه بازگردد. یکی از دلایل افت لاھیجان کم توجهی شاهان ایران به لاھیجان از زمان شاه عباس تا دوره قاجاریه بود که سعی در آبادانی و بزرگ نمودن رشت و مرکز قرار دادن این شهر به جای لاھیجان بودند. دلیل مهمتر دیگر جنگهای ایران و روس بود که در این جنگها همیشه ایران مغلوب و روس پیروز می شد و این امر تأثیر کاملاً بسیار بدی از نظر اقتصادی، سیاسی و اجتماعی بر لاھیجان می گذشت.

كتابنامه

الف: روزنامه

1. روزنامه ایران، 22 رمضان 1301 هـ، شماره 549.

ب: کتاب ها

1. ادب عباسی، منصور (1382)، شهرمن لاھیجان، تهران، شادمان، ج. 1.
2. اعتنادالسلطنه، محمدحسن خان (1364)، تاریخ منظم ناصری، به تصحیح دکتر محمد اسماعیل رضوانی، تهران، دنیای کتاب، ج 3، ج 1.
3. امیر انتخابی، شهرام (1387)، جغرافیای تاریخی گیلان، بی جا، فرهنگ ایلیا، ج 1.
4. پرتو، افشن (1379)، تاریخ گیلان، رشت، حرف نو، ج 2، ج 1.
5. پرسیتس، مویسی (1379)، بلشویکها و نهضت جنگل، ترجمی حمیداحمدی، تهران، شیرازه، ج 1.
6. رابینو، ه.ل. (1386)، ولایات دارالمرز ایران گیلان، ترجمه جعفر خمامی زاده، رشت، طاعتی، ج 5.
7. ساروی، محمدفتح الله بن محمد تقی (1371)، احسن التواریخ، تهران، امیرکبیر.
8. سپهر، میرزا محمد تقی لسان الملک (1377)، ناسخ التواریخ، به اهتمام جمشید کیانفر، تهران، اساطیر، ج 1، ج 1.
9. شودزکو، الکساندر (1385)، سرزمین گیلان، ترجمه دکتر سیروس سهامی، بی جا، فرهنگ ایلیا، ج 1.
10. شیرازی، عبدالوهاب. بی تا، نخبه الاخبار، تهران، بی نا.
11. غفاری گلشنی، ابوالحسن (1369)، گلشن مراد، به اهتمام غلام رضا طباطبایی مجد، تهران، لوح زرین.
12. فاخته جوبنه، قربان (1378)، نگاهی به گیلان زمین، بی جا، لوح زرین، ج 2.
13. فخرایی، ابراهیم. بی تا، سردار جنگل، تهران، جاویدان، ج 2.
14. گیلک، محمدعلی (1371)، تاریخ انقلاب جنگل، بی جا، گیلکان، ج 1.
15. لاھیجانی، م.م. (1389) ق. 1969 م.، جغرافیای گیلان، نجف، مطبعه النعمان.
16. میرابوالقاسمی، سید محمد تقی (1378)، دکتر حشمت و اندیشه اتحاد اسلام در جنبش جنگل، بی جا، رسالت، ج 1.
17. نامی اصفهانی، محمدصادق. بی تا، تاریخ گیتی گشا، با تحریر و تحشیة دکتر عزیز الله بیات، بی جا، بی نا.
18. نفیسی، سعید (1372)، تاریخ اجتماعی و سیاسی ایران، تهران، بنیاد.
19. هدایت، رضاقی میرزا (1339)، روضه الصفای ناصری، تهران، خیام، ج 9.
20. یوسفدهی، هون (1382)، حکمرانان گیلان در عهد زندیه و قاجاریه، بی جا، گیلکان.

TRADITIONAL MARRIAGE CEREMONIES
AND ITS ANCIENT CUSTOMS FOR THE PEOPLE
OF ESHKEVAR IN GUILAN PROVINCE

A. Panahi
University of Guilan, Rasht, Iran

Summary. Marriage and its customs in Eshkevar have roots in the history of social life of living of people in this mountainous area of Guilan. According to the old living experience in Eshkevar, and, also, as this area was, for decades, far from modern urban culture, its traditions have less been subject to change. Persistence and dedication of the people of this region in the full implementation of traditions relating to marriage and doing them represent their dependency on ancient culture. Since the lives and livelihoods of people in Eshkevar are based on livestock and gardening, their culture revolves around stockbreeding so that, in the detection of culture and marriage customs, there are a lot of customs relating to stockbreeding, and, essentially, a youth would have to get married when he could complete the stages of sheepherding. Marriage in Eshkevar is considered an important ceremony and people were trying to welcome it with complete preparations, and its ceremonies usually lasted for some nights. Apart from family duties of bride and groom, bride and groom should also do its entire process with courtesy and respect.

Key words: Guilan eshkevar; rural culture; marriage.

چکیده

ازدواج و آداب و رسوم آن در اشکور ریشه در تاریخ زندگی اجتماعی و زیستی مردم این پنهانه ی کوهستانی گیلان دارد. با توجه به سابقه ی زندگی زیستی کهن در اشکور و همچنین به جهت این که این منطقه تا دهه ها پیش به دور از فرهنگ شهری و مدرن قرار داشت، سنت های آن نیز کمتر دستخوش تغییر و دگرگونی قرار گرفته است. پاشاری و اهتمام مردم این منطقه در اجرای کامل سنت های مربوط به ازدواج و انجام آنها نشان دهنده ی میزان وابستگی آنان به فرهنگ باستانی شان می باشد. از آن جایی که مبنای معیشت مردمان اشکور زندگی دامداری و اندکی نیز بازدزاری بوده است، فرهنگ آنان نیز حول محور زندگی دامی و دامداری شکل گرفته است به طوری که در رد یابی فرهنگ و آداب ازدواج بسیاری از مفاهیم دامداری وجود دارد و اساساً یک جوان زمانی می توانست به مرحله ازدواج برسد که مراحل چوپانی را طی می کرد. ازدواج در اشکور جشنی با اهمیت محسوب شده و مردم سعی داشتند با مقدمات کامل به استقبال آن روند و معمولاً نیز مراسم آن چند شب به طول می انجامید. جدا از وظایف خانواده های عروس و داماد، عروس و داماد نیز باید تمامی مراحل آن را با ادب و احترام طی می کردند.

وازگان کلیدی: گیلان، اشکور، فرهنگ روستایی، ازدواج.

مقدمه

از نظر تاریخی اشکور در بین مناطق کوهستانی و جلگه ای گیلان از قدمتی دیرپا برخوردار است. هر چند مطالعات باستان شناسی زیادی درباره ی این منطقه صورت نگرفته است، اما گزارش

های تاریخی، ادبیات شفاهی و سنت های برجای مانده که نشان دهنده ی زندگی کهن در این مناطق است از قدمت دیر پای آن پرده بر می دارد. مردمان ساکن دهستان های اشکور در گذشته نه چندان دور به واسطه ی پیوستگی طایفگی با یکدیگر و ارتباط اندک با مراکز شهری و مدرن به سنت های خود پاییندی زیادی داشته و در اجرای آن اهتمام می ورزیدند.

مردمان اشکور همچون مردم سایر بخش های گیلان به تناوب زندگی اجتماعی، زیستی و فرهنگی خود دارای جشن های گوناگونی بوده اند. یکی از جشن های مهم آنان که در زندگی اجتماعی و خانوادگی شان نقش بسیار مهمی داشت، ازدواج و آداب و رسوم مربوط به آن بود. ازدواج در زندگی فردی و اجتماعی مردم اشکور به ویژه مردان آن نقش مهمی داشت زیرا به عنوان مرحله ای تکاملی در زندگی شان به حساب می آمد. از سوی دیگر زمانی یک جوان اشکوری می توانست به مرحله ای ازدواج برسد که پیش از آن لیاقت خود را در زمینه چوبانی نشان می داد. در نتیجه با توجه به اهمیتی که ازدواج نزد مردم اشکور برخوردار بود و به نوعی نشان دهنده ی تکامل در زندگی به شمار می رفت این سنت همچنان تداوم یافته و از ارزش سنت های آن کم نشد. روش پژوهش در تحقیق حاضر بیشتر بر اساس مطالعات ژرفانگر صورت پذیرفته است و هدف از انجام آن بررسی میزان اهمیت سنت ازدواج نزد مردم اشکور می باشد.

اشکور

اشکور در بخش کوهستانی سواحل جنوبی دریای کاسپین از مناطق مهم و باستانی شمال ایران به شمار می رود. این اهمیت از جنبه های مهم اقتصادی، انسانی و تاریخی قابل تأمل است. با توجه به گزارش های متعدد تاریخی بسیاری از حکومت های محلی مقنن ایران و شمال ایران از این منطقه برخاستند و گام در جهانگیری گذاشته اند. (رابینو، 1369: 45) بر اساس گزارش های پیرنیا اشکور نام خود را از «اشک ور» اخذ نموده است. (پیرنیا، 1372، ج 2) اشکور تاریخی از مرز شهرستان رودبار زیتون از جهت غرب و جنوب غربی شهرستان های رودبار زیتون، وسیاهکل ولاهیجان واز سمت شمال شهرستان های سیا هکل، لاهیجان، لنگرود، املش، رودسر، رامسر و تکابن، و از سمت مشرق به ارتفاعات رامسر و تکابن و از جنوب به رودبار الموت و قزوین محدود می گشته است. (یگانه چاکلی، 1381: 11)

در حال حاضر اشکورات به منطقه بیلاقی شهرستان های رودسر (بخش رحیم آباد) املش و رامسر (بالا اشکور) اطلاق می گردد.

اشکورات درازمنه قدیم دارای وسعت زیادی بوده و مهدوزایش حوادث تاریخی و اجتماعی و تاثیرگذاری مردمان سخت کوش و دانشمندان برکشور ایران بوده است. (سرتیپ پور، 1372: 67) از نظر نظامی نیز همواره جنگجویان اشکور که تحت عنوان دیالمه خوانده می شدند به عنوان نیروی مهم پیاده نظام ارتضی های ایران خوانده می شدند. بقایای دژ های گونگون نشان دهنده خی جنبه های جنگاوری و علاوه آنان به فنون دفاعی و جنگی است. (ستوده، 1374: 345)

از لحاظ جغرافیایی اشکور بوسیله رودخانه پلرود (پولورود) که از کوهستانهای اشکور سرچشمه می گیرد و درنهایت به دریای کاسپین می ریزد و در طول مسیر باعث رونق، آبادی و بهبود کشاورزی وزرایت ساکنین حاشیه گردیده و به وجود آور نده دو منطقه و نیمه شرقی و غربی شده و نیمه شرقی آن درنهایت به کوههای سماموس و شهرستانهای رامسر و تکابن و نیمه غربی آن در مرز شهرستانهای رودبار زیتون و املش محدود می گردد. (سجادی، 1380: 87)

اشکور در حال حاضر مشتمل بر چهار دهستان به نام های دهستان اشکور سفلی، اشکور شوئیل، اشکور علیا و سیارستاق بیلاقی، و اشکور بالا می باشد. این دهستان در گذشته های نه چندان دور دارای جمعیتی بسیار زیاد بوده به طوری که پنهانی وسیعی از شهرستان های نوشهر تا لاهیجان مردم این سامان در ان نواحی سکنی گزیدند و بیش از یک و پنجاه روستا را در سرزمین خویش ایجاد کرده بود. اما بعد ها به دلایل گوناگون از جمعیت آن کاسته و روستا نیز رو به ویرانی گذاشت. با آن

که از جمعیت روستا های آن کاسته شد، اما مردمان آن هنوز در جای شمال ایران بر آداب و رسوم و سنت های خود وفادار بوده و در جشن های و مناسبت ها خود سعی در اشاعه آن دارند و از این طریق به ماندگاری آن سنت ها کمک می کنند.

از نظر دینی و مذهبی مردم این پنهانه تا سده دوم هـ بپردازی آریایی بوده و احتمالاً از هنگام قیام یحیی بن عبدالله علوی در سال 176 هـ رفته از آیین زرتشت دست کشیده به دین اسلام درآمدند و چون شیعیان زیدی را در مخالفت با دستگاه خلافت با خود هم آواز یافتد به تشیع زیدی گراییدند. از سده چهارم هجری با فعالیت مبلغان اسماعیلی در دیلم، گروهی از مردم این ناحیه به کیش اسماعیلی درآمدند و در سال 483 هـ حسن صباح را در گرفتن دژ الموت یاری دادند. (پناهی، 1392: 87)

آداب و رسوم ازدواج و سنت های متداول آن در اشکور تاریخی

ازدواج هایی که در گذشته در این منطقه و روستاهای مجاور آن انجام می شد، بیشتر از نوع درون همسری بود؛ بطوری که در انتخاب دختر به عنوان عروس خانواده، پدر و مادر و بزرگان فامیل نقش اساسی را بر عهده داشتند. بیشتر این انتخاب ها به دختران فامیل یا حداکثر محله‌شان محدود می شد. ضرب المثلی در بین بومیان این منطقه درباره اصرار بر ازدواج خویشاوندی رواج دارد که دلالت بر این موضوع دارد، عبارت است: **تی گندای سگ بیر بیرون ده بک تیر**.

به این معنی که «با یک فرد بداخل آشنا ازدواج کن، اما با یک فرد معروف ولی غریبه ازدواج نکن» باید اضافه شود که در گذشته مبنای زندگی روستائیان این منطقه دامداری بود و پسران برای امرار معاش می بایست به پرورش گوسفندان و یا گاو می پرداختند. برای چوپانی رده هایی وجود داشت؛ به طوری که اگر شخصی از وره گالش (چوپان بز غاله) به رمه گالش (چوپان گوسفند) ارتقا می یافتد، در اصطلاح گالش ها می توانست زن بگیرد، یعنی به سن ازدواج می رسید و به عبارتی توانایی اداره زندگی را داشت و از آن جا که زندگی اش به گونه ای بود که روزش به دور از خانه سپری می شد، کمتر اتفاق می افتاد که با دختران برخورد کند، بنابراین پدر و مادر پسر بدون اطلاع قبلی او برایش دختری انتخاب می کردند و به همین دلیل دختر و پسر با روحیات و خصوصیات فکری یکدیگر آشنایی نداشتند و معیار خاصی برای تعیین همسر وجود نداشت؛ زیرا معیارها و ارزش های انتخاب همسر از پیش تعیین شده بود و دختر باید توانایی زندگی شلوغ و به عبارتی زندگی با پدر شوهر، مادرشوهر، خواهران و برادران همسرش و ... را پیدا می کرد.

مراسم خواستگاری

مراسم خواستگاری تقریباً پیچیده بود و در سه مرحله صورت می گرفت؛ مرحله اول خواستگاری زنان بود؛ به این ترتیب که معمولاً دو خانم از طرف خانواده پسر (مادر پسر و یکی از خانمهای با تجربه فامیل) انتخاب می شدند که به خانه پدر دختر مورد نظر بروند تا با خانواده اش صحبت کنند و در ابتدا مقصود خود را برای خواستگاری این گونه بیان می نمودند: «سلام روسه‌ی (روستایی) بدون طمع نیست» آنها با این ضرب المثل منظور و هدف خود را بیان می کردند.

در مرحله بعد چند نفر مرد به عنوان «خواستگاری مردانه» از طرف خانواده پسر که شامل پدر، عمو و دایی و ... بود به خانه پدر دختر می رفتند. (در این مرحله رضایت پدر و برادر بزرگ خانواده مهم بود) و با پدر دختر صحبت می کردند. در صورتی که داماد مورد تأیید و قبول پدر دختر واقع می شد، موضوع را به گونه ای تفصیل می دادند و یا این که اشکال و ایرادی بر داماد وارد می کردند تا در مرتبه سوم به خواستگاری جواب مثبت دهند، زیرا معتقد بودند که اگر در خواستگاری اول یا دوم پاسخ مثبت دهند، از ارزش دخترشان کاسته خواهد شد.

اگر دختر در حضور خواستگاران مرد از اتفاق بیرون می رفت و کفشهای آنان را ردیف و مرتب می کرد، نشان رضایت او از ازدواج بود. اگر کفشهای را به این سو و آن سو پرت می کرد، نشانه عدم تمایل وی به این ازدواج بود.

در سومین مرحله که طرفین از مثبت بودن پاسخ خواستگاری اطمینان داشتند، پسر جوانی را با خود به منزل پدر دختر می‌بردند و به محض دریافت جواب مثبت، از خانه عروس بیرون می‌آمدند و با صدی بلند «رسشول»^۱ می‌کشیدند و دیگران را در جریان خواستگاری قرار می‌دادند و از خانواده داماد تحفه و پولی به عنوان مژده‌گانی دریافت می‌کردند. در این مرحله به اصطلاح «راه» یا «حرف» می‌گرفتند و همه این مراسم بدون حضور داماد صورت می‌گرفت. منظور آنها از حرف و یا راه این بود که دختر خانواده مورد نظر نامزد پسر شان بوده و آنها برای مراحل دیگر عروسی می‌باشد آماده می‌شدند.

انگشتگذاری

خانواده و فامیل داماد پس از گذشت سه یا چهار شب بعد از مراسم خواستگاری، برای انجام مراسم انگشتگذاری به خانه پدر عروس می‌رفتند و افزون بر انگشت، روسربی، دستمال، یک قواره پارچه سفید، نخود، کشمکش، توت، سنجد، گردو و یک کله قند در سینی (مجتمع) مسی - که روی مجمع را با با پارچه سفید گلدوزی شده یا پارچه مخلین که دور آن با پول فلزی تزئین شده بود، می‌پوشاندند - همراه می‌برند. هر یک از نزدیکان داماد مجمعي حاوی وسایل فوق - به غیر از انگشت و دستمال و پارچه - را روی سر خود گذاشته، با سرشول کشیدن و سوت زدن و هیا هو و شادی به خانه پدر عروس می‌رفتند و در آنجا به رقص و پایکوبی می‌پرداختند. پس از آن بزرگان طرفین در اتفاقی جمع می‌شند و در مورد خرج^۲ و مهریه^۳ و شیربها^۴ و رونما به توافق می‌رسیدند. این مراسم مهمترین و جنجالی ترین مرحله ازدواج بودو معمولاً به درازا می‌کشید، گاهی عدم توافق طرفین بر سر هزینه های مورد ادعای پدر عروس موجب بر هم خوردن ازدواج می‌شند، با این حال در بیشتر مواقع با پادر میانی ریش سپیدان این بحث به پایان می‌رسید و در مواقعی نیز موجب عدم وصلت دختر و پسر مورد نظر می‌شد. پس از توافق ایجاد شده فامیلهای داماد، بساط چای را آماده می‌کردند و یکی از نزدیکان داماد (خواهر یا عمه داماد) انگشتی را در دست عروس قرار می‌داد^۵ سپس بعد از این مرحله به شادی و پایکوبی می‌پرداختند.

پس از آن یکی از خویشان داماد که در این کار تجربه داشت، مجمعي مسی که در آن کله قند و نخود و کشمکش و ... قرار داشت، به میان مجلس می‌آورد و با کسب اجازه از همه مهمانان، کله قند را بر روی سفره سفیدی که برای انجام این کار آماده می‌کردند، می‌شکست و هر یک از مهمانان که زرنگ و چابک بود، به محض شکستن، تکه بزرگتر آن را بر می‌داشت و تا روز عقد نزد خود حفظ می‌کرد و در روز عقد، مانع ورود داماد به اتاق عقد می‌شد و با گرفتن مبلغی از او، اجازه ورود می‌داد.

بقیه قسمتهاي قند را خرد می‌کردند و به همراه نخود و کشمکش و ... بین مهمان ها تقسیم می‌کردند. لازم به یاد آوری است که این مرحله نیز بدون حضور داماد صورت می‌گرفت.

^۱. سرشول کشان Sar Sul Keshidan: صداحایی حاکی از شادی و خوشحالی

1. خرج معمولاً شامل مبلغی پول و وسایلی که داماد به عروس می‌داد تا عروس جهزیه فراهم نماید و یک من به مقیاس 12 کیلو (Yek man) پشم بهاره برای جوراببافی دومن (24 کیلو) پشم پاییزه برای نمدبافی، یک دازده (دوازده) معادل 3 کیلو پشم بره برای چوغاغ، دو بچه پنه برای دوختن شلوارهایی تحت عنوان چارنالی و چادرشب و کرباس داخل لحاف و پیراهن مردانه که همه از طریق پنبه با دست تهیه می‌شد. یک من نغان (پیله کرم ابریشم) برای دوخت چادرشب. همه این وسایل را داماد می‌باشد کار کند تا برای خانواده عروس بفرستد.

². مهریه مبلغی پول بود که در عقدنامه ذکر می‌شد و ضمانت اجرایی آن هنگام طلاق بود.

³. شیربها مبلغی بود که داماد به مادر عروس می‌داد.

⁴. عروس در اتاق دیگری به دور از مهمانها می‌ماند و اجازه نداشت در مهمانی شرکت کند؛ که در حقیقت نوعی احترام گذاشتن به مهمانی و بزرگترهای حاضر در مجلس بود.

شربت خوری

بعد از مراسم انگشت‌تر گذاری، مراسمی به نام شربت‌خوری در خانه پدر عروس برگزار می‌شد. همه هزینه‌های این مراسم را که شامل برج و خورشته‌گوسفند و ... می‌شد، خانواده داماد بر عهده می‌گرفتند. در این مراسم آشنايان عروس و داماد به پاپکوبی و شادي می‌پرداختند و به خانواده‌های این وصلت با گفتن "مباراک" و "انشالله که قدم بسازه" تبریک می‌گفتند.

بعد از مراسم شربت‌خوری، داماد به همراهی فامیل‌های نزدیک در حالی که که قابل‌مه کره حیوانی و هفت یا ده تا کُماج^۱ همراهشان بود، به خانه پدر عروس می‌رفتند این رسم را "زاما / زوما" سلام می‌گفتند و داماد می‌توانست در آن شب نزد عروس بماند، اما اگر خانه داماد نزدیک بود، با همراهان خود باز می‌گشت. در صورت ماندن داماد در منزل پدر عروس، عروس و داماد حق ملاقات یکدیگر را نداشتند. البته در بیرون از خانه و بدور از چشم بزرگترها با هم دیدار می‌کردند. در واقع صحبت نکردن در مقابل بزرگترها، نوعی احترام و ارزش تلقی می‌شد و در صورتی که این ارزش زیر پا گذاشته می‌شد، موجب ناراحتی و دلخوری آنها فراهم می‌گشت.

پس از انجام همه این مراسم، عقد و عروسی مدت زیادی معمولاً تا سه سال به طول می‌انجامید. زیرا فراهم نمودن جهیزیه بسیار مشکل بود و بیشتر وسائل مورد نیاز با دست تهیه می‌شد.

خیاط سری

یک ماه پیش از مراسم عروسی، مراسم "خیاط سری" شروع می‌شد، این مراسم بدین صورت بود که خانواده داماد با یک خیاط به مدت یک‌ماه قرار داد می‌بست تا به خانه داماد برود و پارچه‌های تهیه شده عروس و داماد را بدوزد.

طبق قرار قبلی برای ورود خیاط در خانه داماد جشن می‌گرفتند. مقدمات این جشن بدین شکل فراهم می‌شد که از سوی خانواده عروس، دو دختر نوجوان لباس‌هایی با رنگ‌های شاد و چادر شبی بر کمر بسته سوار بر اسب می‌شدند و برای روز موعد مهمان‌ها را دعوت می‌کردند.

از طرف داماد نیز دو پسر نوجوان سوار بر اسب می‌شدند و برای روز خیاط سری مهمانها را دعوت می‌کردند. هنگام ورود خیاط مهمانی بزرگی ترتیب می‌دادند، همه مهمان‌ها در خانه داماد پذیرایی شدند، هر یک از مهمان‌ها پس از صرف نهار، میوه و چای، بنا به توانائی خود هدیه ای به داماد می‌داد. پس از جمع‌آوری پول‌ها آن را در اختیار خیاط قرار می‌دادند. سپس کلیه لباس‌ها و پارچه‌هایی را که خانواده عروس برای داماد و خانواده‌اش تهیه دیده بودند، در مجمعی قرار می‌دادند و آن را به خانه داماد می‌آورندند وقتی که لباس‌ها و پارچه‌ها در مجلس تحويل داده می‌شد، خیاط با قیچی بُرشی کوچک به کت و شلوار داماد می‌زد و در ابتدا برای دریافت شیرینی تظاهر به گُند بودن قیچی می‌کرد و بعد از دریافت شیرینی (که به صورت پول بود) مشغول به کار می‌شد. پارچه‌هایی از سوی خانواده عروس آروده می‌شد، بر روی قیطان گلمه‌ای اویزان می‌کردند.

قیطان گلمه‌ای نوعی طناب بود که عروس با نخ‌های رنگی از جنس قیطان می‌بافت و ابتدا و انتهای آن را گل می‌انداخت که به صورت توب کوچکی درمی‌آمد و دنباله آن را پول وصل می‌آویخت. طناب قیطان را در اتاق خیاط می‌بستند و پارچه‌ها و لباس‌هایی آماده شده را روی آن اویزان می‌کردند. لباسها باید تا روز عروسی آمده و یک به یک با ذکر نام به صندوق تحويل داده می‌شد.

روز نشینی

قبل از عروسی و بعد از شربت‌خوری، از سوی خانواده داماد در خانه عروس مهمانی ترتیب می‌یافتد؛ در آن مهمانی، عروس لباس نو بر تن می‌کرد و در بین مهمانان قرار می‌گرفت. هر یک از

^۱ کُماج شیرینی ای بود که با آرد گندم و یا برج و یا هرگاه تخم مرغ، شیر و روغن حیوانی تهیه می‌شد و از شیرینی‌های مورد علاقه مردم محسوب می‌شد.

مهمانان بر اساس توانائی خود برای عروس پول یا کادو هدیه می دادند و پس از آن به شادی می پرداختند.

این مهمانی را مادر داماد تدارک می دید و فقط خانمها شرکت داشتند. که به آن "عروس دیدن" یا "وین¹ / وايان Vayan" می گفتند.

عروس نیز در این روز لباس مرتب می پوشید و در اتفاقی منتظر می ماند تا مادر شوهر یا خواهر شوهر او را به اتفاق جشن بیاورند در این مراسم، عروس تا پایان جشن حق نشستن نداشت و می باشد ایستاده در برابر مهمانان می ماند.

سورگویی

برای دعوت مهمان ها در روز عروسی معمولاً دو دختر از خانواده عروس که لباس سفید بر تن و چادر سفید بر کمر داشتند، به خانه همسایگان و آشنایان می کردند و ضمن تبریک، آنها را برای روز عروسی دعوت می کردند و روز عروسی را به آگاهی شان می رساندند. از سوی خانواده داماد، دو پسر جوان لباسهای مرتب بر تن کرده، با چوبی که بالای آن را به گونه ای می تراشیدند که به گرز "surgui" = "گفته می شد".

سورتان Surtan

سه یا چهار روز پیش از عروسی اهالی محل و همسایگان و آشنایان تلاش می کردند لوازم مورد نیاز عروسی از قبیل پیاز، سیب زمینی، برنج، چای، مرغ (یا گوسفند)، مغز گردو ... را برای صاحب عروسی تهیه کنند. آنها این مواد را داخل مجمع قرار می دادند و روی آن را با پارچه سفیدی می پوشاندند و آن را با شادی و سرشول کشیدن به خانه صاحب عروسی می برندند. همه آشنایان و همسایه ها و ... در این کار مشارکت داشتند، با هم یاری و کمک دیگران برای تهیه لوازم عروسی، هزینه های مراسم برای خانواده عروس کمتر می شد. این مراسم ها هنوز در برخی نقاط روسیه مشاهده می شود.

خرج بار

دو روز پیش از مراسم عروسی از طرف خانواده داماد، وسایل مورد نیاز عروسی را به خانه پدر عروس می برندند که به آن "خرج بار" گفته شد. خرج بار شامل برنج به میزان صد کیلو، دو گوسفند و یک بار هیزم، یک مس روغن گاوی یا گوسفندی، قند، چای، لپه، کشمش و ... بود که آن ها را روی سه اسب قرار داده و به خانه پدر عروس می برند. عروس در این مرحله باید به هر یک از خرج بار آورندگان یک جفت جوراب و یک دستمال هدیه می داد.

بعد از صرف شام، داماد به همراه دوستانش یک من روغن، یک من عسل و یک پیمانه آرد می گرفتند و آنرا داخل تبک (از جنس چوب) می ریختند و حلو آماده می کردند سپس آن را داخل مجمع مسی می ریختند و روی آن را با پول و قند و گردو تزئین می کردند و به خانه عروس می برندند در این کار فقط داماد و دوستانش نقش داشتند.

جهیزیه

جهیزیه شامل صندوقچه، ظرف مسی، چادر شب و پارچه های دست بافت، کتان، جوراب، چارنالی و چوغا (نخستین دست افزار ضروری برای درست کردن چموش بود که به آن "چموش بندوم" می گفته شد) را شامل می شد. عروس باید به همه افرادی که در عروسی شرکت می کردند، هدیه می داد، به همین دلیل تعداد زیادی چموش آماده می کرد.

¹ وین، وايان به معنای کمک کردن است.

لباس عروس و داماد نیز دختر از پیش تدارک دیده شده بود. قبل از عروسی هنگامی به جهیزیه به خانه عروس خرج آورده می شد، فهرستی از جهیزیه عروس را گرفته می شد.
یک نمونه از جهیزیه عروس در یک خانواده مرفه در سال 1330 هـ بش:
دوبیست^۱ پیراهن، دوبیست چادرشب، نه بیست جوراب، قابشانه، آینه قاب، دستمال (دستمال کوچک دستی که با ابریشم می باقفتند)، یک نمد، یک دست تلی، یک بالش، یک لحاف، دوتاس (کاسه)، دوئهن/ بشقلاب = *Tehen*، یک مجمع، یک قاب مسی (که امروزه به آن سینی گویند)، دست توره = *DastTure*

عروسي

در گذشته مراسم عروسی در سه روز برگزار می شد که شامل عقد و عروسی بود و به آن "سواسه روز" می گفتند؛ به این ترتیب که بعد از سپری شدن مدتی طولانی (چندسال) از مراسم قدشکنی و انگشتگذاری – انگشتتر در حقیقت بیانه عروس بود تا روز عقد و عروسی – مراسم عروسی تعیین می گردید.

نخستین روز جشن، به عقد اختصاص داده می شد (عقدکنی یا عقد کنان) در این روز عاقد را سوار بر الاغی می کردند و همراه خرج بار به خانه پدر عروس می آوردند و یک جورابی پشمی برگردان اسب یا گوشتی (معولاً گوسفند نر بود) برای شادی آویزان می کردند.
(گاهی موقع به علت فاصله زیاد روستا از شهر و صعب العبور بودن جاده در فصل های مختلف (پاییز و زمستان) مراسم عقد در محضر صورت می گرفت)

جشن عقد در منزل پدر عروس برگزار می شد و همه مخارج آن بر عهده خانواده داماد بود و پولی که در روز بعد از صرف ناهار جمع آوری می شد، متعلق به خانواده عروس بود که به آن "رونما" = "Runama" می گفتند.

روز و شب بعد از عقد، مراسم حنابندان برگزار می شد. در این شب شخصی مجرب از پیش انتخاب می شد که به او زامابرار (زومابرار) = *Zamaberar* - امروزه ساق دوش² - می گفتند.
در این شب هم در خانه پدر عروس و هم در خانه داماد مهمانی داده می شود، زاما برار یا ساق دوش موظف بود که داماد را به حمام ببرد. در آن زمان چون در خانه ها حمام وجود نداشت، جوانان محل داماد را تا حمام عمومی همراهی و عده ای نیز با داماد حمام می گرفتند و عده ای دیگر تا بیرون آمدن داماد از حمام به انتظار می نشستند تا خروجش را جشن بگیرند.
با بیرون آمدن داماد از حمام، به شادی و پایکوبی می پرداختند و مادر داماد نیز یک کاسه آب به داماد می داد و در آن چند دانه گلپر می انداخت و نیت می کرد که زندگی داماد و عروس همیشگی باشد و خداوند به آنها فرزند پسر بدهد - و داماد پس از استحمام باید آنرا روی خود می ریخت که به آن "بخت آب / بخت او" *baxteou*، می گفتند.

غذای شب حنابندان، فسنجان و کله پاچه بود. پس از صرف شام، داماد به اتفاق زاما برار و فامیل های نزدیک و مهمانان به خانه عروس می رفتد و هنگامی که به نزدیکی خانه عروس می رسیدند، سرشول می کشیدند. در این میان مهمان های عروس با شنیدن سروصدای، برای دیدن داماد به بیرون می آمدند و با آمدن داماد، جشن مفصلی برگزار می شد.

عروس در اتاقی که با چادر شب رنگی مزین می شد، منتظر می ماند و ساق دوش و داماد نزد پدر و مادر عروس می رفتد تا با اجازه آنان عروس را برای انجام مراسم بیرون بیاورند و با آمدن عروس

¹. واحد شمارش بیست بود.
². زاما برار وظیفه دارد در همه جا با داماد باشد و او را راهنمایی نماید و وظایف داماد را بر او بشناساند و نظم عروسی را حفظ نماید و همچنین زامابرار باید صبح بعد از عروسی داماد را استحمام دهد.

مراسم حنابندان آغاز می‌گردید، این رسم با روشن کردن چهل چراغ^۱ شروع می‌شد و تا هنگام سوختن شمع‌ها پایان می‌پذیرفت.

در این میان یک نفر از سوی عروس و یک نفر از سوی داماد داوطلب می‌شدند تا بر کف دست عروس و داماد حنا قرار دهند سپس باقی مانده حنا را به مهمنان می‌دادند. این حنا برای افراد مجرد جنبه بخت‌گشایی داشت. در پایان جشن داماد و اطرافیانش به خانه باز می‌گشتند.

پس از صرف ناهار روز جشن عروسی رسم بر این بود که معركه بگیرند؛ بدین صورت که پدر داماد و گاهی فامیل‌های نزدیک، پارچه‌های رنگی متعدد سه متري آماده می‌گردند و بر چوب بلندپی می‌بستند و سپس پهلوانان وارد معركه می‌شدند و کشته می‌گرفتند، سرانجام پارچه‌ها نصیب کسی می‌شد که سر پهلوان شناخته شود. این رسم را "برم = barem" می‌گفتند.

از سرگرمی‌های دیگر روز عروسی، آوردن ریسمان باز بود که بنا به روایت‌های محلی این مراسم نیز بسیار دیدنی و شورانگیز بود. پس از آن کمک آماده می‌شدند تا به دنبال عروس بروند. برای این‌کار چند دختر و پسر جوان سوار بر اسب می‌شدند و چند بار مسیرخانه عروس و داماد را چارنال/چارنعل = (به سرعت) طی می‌کردند و با این عمل خانواده عروس متوجه می‌شدند که بایستی عروس آماده رفتن باشد. به این عمل "زنبیر² = Zanbeyr" می‌گفتند.

پس از آماده شدن عروس، مادر عروس باید سه نفر را با عروس همراه می‌ساخت که آن سه، عروس خاخور (خواهر عروس)، صندوق‌دار^۳، وردار^۴ (ساق دوش) بودند. پدر عروس [و اگر در قید حیات نبود برادر بزرگتر عروس] پارچه‌ای که روی آن مقداری نان و حلوای قرار داشت به کمر عروس می‌بستند با این نیت که دخترشان در خانه شوهر ماندگار باشد و به اصطلاح کمر او محکم شود. زمانی که عروس به خانه داماد می‌رفت، برادر شوهر این پارچه محتوی حلوارا بازی می‌کرد و با حالت شوخي به عروس خانم می‌گفت که دو تا بچه یا سه تا و... آورد

هنگامی که عروس می‌خواست از درب منزل پدری اش خارج شود، معمولاً برادر عروس قرآن را بالای سر او نگاه می‌داشت و از او می‌خواست که قرآن را ببوسد. سپس عروس و داماد از در خانه خارج می‌شدند که در این هنگام بزرگان فامیل که به دنبال عروس آمده بودند، مبلغی را به برادر او تقدیم می‌کردند که به آن "گنداسری = kandasari" گفته می‌شد

سرانجام عروس بر اسب می‌نشاندند و در پی او چند اسب دیگر که جهیز عروس روی آن قرار داشت، به راه می‌افتداد. لازم به یاد آوری است پیش از آن که عروس را سوار بر اسب کنند، دایی یا عموی داماد، روی عروس را با پارچه سفید یا چادری که روی لباس‌های او قرار می‌گرفت، می‌پوشاند که در حقیقت آن چادر یا پارچه نشانی بود برای پدر داماد و در این "چارودار/چاروادارها^۵ =

^۱. چهل چراغ را با شمع درست می‌کردند - (شمع را با نخ پنه و موم زنبور عسل تهیه می‌کردند) - لازم به ذکر است تتها روشنایی آن دوران چراغ گرسوز با چراغ ۵ با ۷ بوده است. برای تهیه چهل چراغ، به وسیله چوب مخروط تقریباً بزرگی می‌ساختند و حدود چهل عدد شمع به این مخروط وصل می‌کردند، میوه‌هایی مانند پرتقال یا سیب نیز به انتهای چوبها فرو می‌کردند و آن را داخل یک شینی بزرگ می‌گذاشتند.

².

زن بردن و انتقال دختر از خانه پدری.

³. صندوق‌دار وظیفه داشت که تمامی هدایایی را که خیاط دوخته بود محافظت کند و پس از عروسی به عروس تحويل دهد.

⁴. وردار که ضرورت وجودیش حتمی بود و می‌بایست تا او را راهنمایی کند و همچنین مسئول رختخواب گذاشتن عروس و داماد بود و نیز باید برای مادرشوهر و خواهرشوهر و باری و ... باکره بودن دختر را به مژده‌گانی می‌برد و عروس به آنها روپوشی دهد و اگر احیاناً وردار غیر از آن را به مژده می‌برد، موهای عروس را می‌تراشیدند و روی سرش ماست می‌گذاشتند و بدترین رفتار را با عروس داشتند و او را مسخره می‌کردند و زخم‌باز می‌زندند. از جمله وظایف دیگر وردار این است که باید صبح بعد از عروسی حلوای قیماق (کاچی) درست کند و صبحانه آماده نماید به تمامی فامیلان کاسه‌ای قیماق دهد که توسط صندوق‌دار و خواهر عروس پخش می‌شود و هدایایی که در کاسه می‌گذارند اگر پول باشد بین صندوق‌دار و خواهر عروس تقسیم می‌شود و اگر هدیه باشد برای عروس است.

⁵. چارودارها مسئول رفت و آمد بین روستاها و شهر بودند و در حقیقت نقش‌شان در جامعه امروزی مانند کامیون داران می‌باشد.

carvadar در صورت خبر از نشان یا علامت برای دریافت مژدگانی از پدر داماد از یکدیگر سبقت می‌جستند تا هدیه برتراز آن خود کنند که به این رسم "سرفادن = Sarvaden" می‌گفتند. عروس به دلیل پوششی که داشت، کسی را مشاهده کند و رسم هم نبود کسی او را ببیند. در نزدیکی خانه پدر داماد، عمو یا دایی عروس دست عروس را می‌گرفت و به او می‌گفت که خانه داماد این طرف است و با نشان دادن خانه داماد، عروس باید سه بار سر تکان می‌داد و تعظیم می‌کرد و به اصطلاح "سلام می‌داد". این کار در فاصله نزدیکتری به خانه داماد و آن گاه که داماد به استقبال عروس می‌آمد، باید تکرار می‌شد. در این هنگام عمو یا دایی داماد عروس را از روی اسب پایین می‌آوردند و داماد و سایلی مانند حلواء، سیب، نخل، نخود، کشمش، پول و ... را که از پیش توسط مادر داماد تهیه شده بود، با فاصله زیاد بر روی سر عروس "سور = Sur" می‌انداخت و افرادی که پشت عروس قرار داشتند، با شور و شادی آنها را در هوا می‌گرفتند و معتقد بودند که خوردن آن وسائل برای مجردین شگون دارد و خوشبختی به ارمغان می‌آورد و این رسم را "سور زدن = Surzadan" می‌گفتند.

پس از مرحله سور اندازی دوباره عروس سوار بر اسب می‌شد تا به خانه داماد برسد. در آنجا جشن مفصلی ترتیب می‌دادند که در آن مراسم نوازنده حضور داشتند. سازهای موردنظر استفاده معمولاً نقاره، کمانچه و دست زنگ بود و اشکوری‌ها و افشارهای این منطقه در رقصیدن و نوازنده بی‌نظیر بودند. بعد از دو الی سه ساعت جشن و شادی، عروس را از روی اسب پایین آورده و برایش اسفند دود می‌کردند تا از چشم زخم در امان باشد و مادر داماد دوبار هبر سر عروس خانم اسوز میانداخت. پیش از آن که عروس وارد اتاق شود، باید دستش را داخل کاسه عسل می‌گذشت و آن را بر "سرنال خانه / سر در خانه = sarnal" قرار می‌داد تا خوش‌قدم باشد.
(بنا به روایت، عروس مقداری از آن عسل را باید در دهان مادر شوهر می‌گذشت تا برایش شیرین باشد).

سپس او وارد اتاقی که در آن هفت مجمع را بر پشت گذاشته بودند، می‌شد. عروس باید ابتدا با پای راست وارد اتاق شده و کاسه آب روی نخستین مجمع را با پای راست می‌ریخت تا روشنایی و شادی را در آن خانه به ارمغان آورد. سپس عروس آنقدر سرپا می‌ماند تا پدر شوهر به او اجازه نشستن می‌داد و رسم بر این بود که پدر شوهر بنا به توانائی مالی خود هدیه ای را به عنوان پیشکش به وی تقدیم کند و به او اجازه نشستن می‌دهد، در غیر این صورت عروس سرپا می‌ماند. اگر هدیه به صورت دام (گوسفند - گاو بود، عروس باید انعام یا بیعنهایی به پدر شوهر می‌داد تا آن دام برای عروس باقی می‌ماند. به این رسم "سر واشه = sar vase" یا پالنداز = paandaz" می‌گفتند که هنوز هم در نقاط روسیایی این مراسم مشاهده می‌شود.

بعد از آن برادر شوهر باید باچوبی وارد اتاق می‌شد و حلوای کمر عروس را باز می‌کرد و به حالت شوخي آرام به پشت عروس مینواخت و می‌گفت که بچه آورده و حلوارا از کمر عروس باز می‌کرد که به این حلوا "بخت بُن حلوا = baxte bone halva" می‌گفتند و معتقد بودند هر کس از این حلوا بخورد، خوشبخت می‌شود و اگر مجردها آن را می‌کنند، بختشان باز می‌شود.
بعد از آن از فامیلهای داماد به ویژه آنها یکی که نوزاد یا بچه‌ای خردسال - بین دو تا سه‌سال داشتند، بچه‌هایشان را در بغل عروس قرار می‌داند و عروس هم هدیه‌ای که برای این کار تدارک دیده بود، در اختیار کودک قرار می‌داد و به این امر معتقد بودند که با این کار خطر نازایی از عروس دور شده و عروس در آینده بچه‌دار می‌شود.

(بنا به روایت دیگری هنگامی که به قصد آوردن عروس به خانه داماد او را سوار بر اسب می‌کردند، بچه یا نوزادی را در بغلش می‌گذاشتند تا خطرناز‌ای رفع گردد).

دختري که به خانه شوهر فرستاده می‌شد، صبح روز بعد از عروسی مادر عروس مقداری حلوا و یک کوزه قیماق (کاچی) و یک دیگ پلو با مرغ یا گوشت گوسفند با کوکو می‌فرستند که به آن "مارپلو / مارپل = marpolo/mar pela" می‌گویند.

لباس عروس و داماد

“قبا = gaba” یا کت و شلوار داماد در خانواده‌های عادی از جنس “ماهوت = mahut” به رنگ قرمز بود. در خانواده‌های مرفه از جنس “ارجه = arja”^۱ ترکیبی از رنگ قرمز و مشکی بود، که جزو جهیزیه عروس محسوب می‌شد و خانواده عروس باید آن را تهیه می‌کرد.

کفش داماد مطابق رسم آن دوره چموش^۲ بود. عروس در شب حنابندان، لباس سفید می‌پوشید. جورابهایش از جنس پشم گوسفند بود و یک روسری بزرگ از جنس ابریشم روی سر او می‌انداخت و یک سنجاق پرک دار هم به آن می‌بستند تا روسری پایین نیاید و به آن “سرزلفی” می‌گفتند که از جنس نقره بود.

در روز عروسی، عروس یک دست لباس رنگ شاد با شلوار کوتاه می‌پوشید و نحوه آرایش در روز عروسی به این ترتیب بود که موها را کوتاه نمی‌کردند، بلکه آن را از وسط فرق باز می‌کردند و گوشه مو را کوتاه کرده روی گونه می‌آوردند. روی سرش را با پارچه توری که به آن “شیفون” می‌گفتند، ترثیں می‌کردند و بالای شیفون لامپ کوچکی روشن می‌کردند. آرایش کردن در خانه انجام می‌گرفت. به این صورت که عروس را برای ”رشته‌زنی/بنزدز/اصلاح = restezani“ به پشت بام می‌برندند و شخصی را بر دریچه ورودی بام می‌گماشتند تا کسی به بالای بام نرود و عروس را نبیند.

کسانی که کار با رشته (نخ) نمی‌دانستند، موهای صورت عروس را با تیغ کوتاه می‌کردند، زیر ابروها را با موچین گرفته، ابرو و چشم را با زغال آرایش می‌کردند و بعضی از آرایشگرها تخم پرتقال را می‌سوزانند و چشم و ابرو را با آن آرایش می‌کردند.

برای رنگ کردن لبها و گونه عروس ”کلاتی^۳ = kelati“ را پودر می‌کردند و به وسیله آب خمیری درست می‌کردند آن را به پوست لب و گونه عروس می‌مالیدند. البته عده‌ای برای آرایش لب، گل سرخ را پودر می‌کردند و آنرا به لب و گونه می‌مالیدند. در برخی موارد، موهای عروس را با حنا رنگ می‌کردند و همچنین داخل دست، سرانگشتان، و کف دستها و دور پاها را نیز حنا می‌بستند. موهای عروس را به وسیله سنجاق سر یا سوسکه بالای سر قرار می‌دادند یا قسمتی را جلو گردن و پشت سر می‌گذاشتند و گردن بند عروس، تسبیحی رنگی بود از جنس ”موره“ بود که در وسط آن یک سکه اشرفي قرار داشت. در مجموع مراسم عروسی در دهستان اشکور همچون عید نوروز از جشن‌های شادی بخش مردم این دیار بود که از نظر آنها مقدس نیز به شمار می‌رفت و در اجرای آن تمامی تلاش خود را به کار می‌بستند تا بتوانند با بهترین شرایط این مراسم را به انجام برسانند.

نتیجه

ازدواج در مناطق کوهستانی اشکور در زمره‌ی یکی از جشن‌ها و مراسم‌های باستانی مردمان این پنهان است که قدمت آن به بلندای تاریخ و زندگی مردم اشکور در گیلان باز می‌گردد. این مراسم به نوعی علاوه بر این که با زندگی اجتماعی و فرهنگی آنها پیوند خورده است، ریشه در باورها و زندگی اقتصادی آنان نیز دارد، زیرا ازدواج در نزد مردم این سامان به عنوان مرحله‌ای تکاملی در زندگی اقتصادی آنها به ویژه در بین جوانان این اقوام به شما می‌رفت و زمانی یک جوان اشکوری می‌توانست به این مرحله دست یابد که لیاقت خود را در زندگی چوپانی و طی مراحل آن نشان می‌داد. از نظر انجام سنت‌های آن، اجرای مرحله به مرحله آداب و رسوم ازدواج نشان دهنده‌ی پاییندی مردم اشکور به سنت‌های تاریخی شان می‌باشد. یکی از دلایل تداوم فرهنگ سنتی ازدواج در اشکور به جهت عدم پیوند گسترده با فرهنگ و هویت شهری است در نتیجه آنها توانستند به دور از هیاهوی

^۱. ارجه نوعی پارچه که تار آن از جنس ابریشم و پود آن از پنبه بود.

^۲. چموش از جنس پوست گاو بود، بدین صورت که پوست دباغی شده را با پوست انار و برگ درخت کال می‌جوشانند که رنگ زیبایی به خود می‌گرفت و به اندازه‌های آن را می‌بریدند و سر آنرا با نخ می‌دوختند.

^۳. کوزه‌های گلی سرخ رنگ که به آن گله gole نیز گفته می‌شود.

زندگی مدرن، سنت های خود را از به نسل های آینده منتقل کنند. از سوی دیگر به جهت این که این جشن از جمله ی مهمترین جشن های آنان محسوب می شد، سعی داشتند با باشکوه برگزار کردن آن نفسی تازه در زندگی خود بدمند.

منابع

1. پناهی، عباس، بررسی تاریخی دین و مذهب در گیلان، رشت، انتشارات فرهنگ ایلیا، 1392.
2. پیرنیا، حسن، تاریخ ایران باستان، انتشارات دنیای کتاب، تهران، ج 2، 1362.
3. رابینو، ه.ل، فرمانروایان گیلان، ترجمه م، پ چکتاجی و رضا مدنی، گیلان، رشت، 1369.
4. ستوده، منوچهر، از آستانه اسلام اسلامی، آگاه، تهران، 1374.
5. سرتیپ پور، جهانگیر، ریشه‌بایی و وجه تسمیه و اثرگان گیلکی، رشت، گیلان، 1372.
6. سجادی، محمد تقی، تاریخ و جغرافیای تاریخی رامسر، تهران، معین، 1379.
7. یگانه‌چاکلی، حسن، جغرافیایی تاریخی اشکور، انتشارات تابان، تهران، 1381.

مراسم سنتی زایمانو آداب و رسوم آن در اشکور گیلان

دکتر مریم شاد محمدی
استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد چالوس

TRADITIONAL BIRTH RITES AND ITS CUSTOMS IN ESHKEVAR IN GUILAN PROVINCE

M. Sh. Mohammadi

Islamic Azad University of Chalous Branch, Chalous, Iran

Summary. Traditions of every historical area roots in beliefs and social life of people of that area who live there based on production practices, economic and social relations. According to the fact that Eshkevar is located in the mountainous region of Guilan and the livelihoods of people in this region is also based ranching, the traditions of social life and beliefs of the people are highly driven from this kinds of life. The culture of pregnancy and childbirth typically exists in most old areas but the traditions of each region represent a common way of thinking and customs of that area. As this area is mountainous and its people have had fewer communications to the outside world in modern time, their culture is more intact in this area. Regarding childbirth and its customs, Eshkevari women had superstitious beliefs about pregnant women, and sometimes tied it with various prayers and oral traditions. Women, upon learning about their pregnancy up to the birth of child, have been influenced by various beliefs in a way that these beliefs, in a way, tie with their and their babies' identity.

Key words: Eshkevar; Guilan; women; fertility customs; culture of people.

چکیده

سنت های هر منطقه ی تاریخی ریشه در باور ها و زندگی اجتماعی مردمانی دارد که در آن سامان بر اساس شیوه های تولید، مناسبات اجتماعی و اقتصادی در آن پهنه زندگی می کنند. با توجه به این که اشکور در منطقه ی کوهستانی گیلان قرار دارد و اساس معیشت مردمان این دیار نیز مبنی بر زندگی دامداری قرار داشته و دارد، از این رو سنت های زندگی اجتماعی و باور های مردمان آن نیز

تا اندازه‌ی زیادی متأثر از این نوع زندگی است. فرهنگ بارداری وزایمان به طور معمول در اغلب مناطق کهن وجود دارد اما سنت‌های هر منطقه نشان دهنده نوع تفکر و سنت‌های رایج آن سمان می‌باشد. با توجه به این که این مناطق کوهستانی بوده و مردم آن تا عصر مدرن مبادرات کمتری به دنیا ای بیرون داشتند، فرهنگ آنان در این زمینه دست نخورده تر می‌باشد. زنان اشکور درباره زایمان و سنت‌های آن باور‌های گه خرافاتی درباره زنان زائو داشتند. و گاه آن را با ادعیه‌های مختلف و روایت‌های شفاهی پیوند می‌زند. زنان به محض آگاهی یافتن از باردار شدن تا به دنیا آمدن نوزاد تحت تاثیر باور‌های مختلفی بوده که این باور‌ها به نوعی با هویت آنان و نوزاد پیوند می‌خورد.

وازگان کلیدی: اشکور، گیلان، زنان، سنت‌های باروری، فرهنگ مردم.

مقدمه

مردم اشکور در گیلان از جمله یکی از اقوام باستانی گیلان محسوب می‌شوند که توانستند سنت‌های اجتماعی و آداب و رسوم خود را از کهن ترین ادوار تاریخ تا زمان حال تداوم بخشنده. موقعیت جغرافیایی سخت و کوهستانی اشکور از مردم این منطقه مردمانی سخت کوش و قوی ساخته است به طوری که زنان اشکوری با وجود تحمل بارداری در امور اجتماعی و اقتصادی مشارکتی فعال داشتند و این مساله نیز گاه به نفع آنان می‌انجامید و جنین از رشدی طبیعی برخوردار بود. با این حال علاوه بر نکات بهداشتی و پژوهشی که حول محور بارداری بین زنان و مردم این منطقه به وجود آمد، آداب و رسوم و باور‌های مخصوصی نیز زنان اشکور به آن باورمند بودند که تاثیر زیادی در زندگی زنانو نوزاد داشت. این باور‌ها تحت تاثیر زندگی اجتماعی و اقتصادی آنان از یک طرف و همچنین باور‌های دینی شان قرار داشت. هر چند باور‌های دینی در برخی از موارد تاثیر چندانی نداشت و خرافات جای آنان را می‌گرفت اما این مسائل موجب شکل گیری فرهنگ خاصی درباره تولد نوزاد و زنان باردار بوجود آمده و همگی ملزم به رعایت و احترام به آن بودند. در پژوهش حاضر محقق بر اساس مشاهدات میدانی و مصاحبه سعی در جمع آوری و نگارش باور‌ها و سنت‌های مربوط به بارداری و تولد نوزاد در بین مردم اشکور نموده است و هدف از اجرای این پژوهش گردآوری و تجزیه و تحلیل نقش زندگی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در میزان باورمندی مردم به پدیده‌هی بارداری زنان و تولد نوزاد بوده است.

اشکور

اشکور در بخش کوهستانی سواحل جنوبی دریای کاسپین از مناطق مهم و باستانی شمال ایران و گیلان به شمار می‌رود. این اهمیت از جنبه‌های مهم اقتصادی، انسانی و تاریخی قابل تأمل است. با توجه به گزارش‌های متعدد تاریخی بسیاری از حکومت‌های محلی مقتدر ایران و شمال ایران از این منطقه برخاستند و گام در جهانگیری گذاشته اند. (رابینو، 1369: 45) بر اساس گزارش‌های پیرنیا اشکور نام خود را از «اشک ور» اخذ نموده است. (پیرنیا، 1372، ج 2، 768) اشکور تاریخی از مرز شهرستان رودبار زیتون از جهت غرب و جنوب غربی شهرستان‌های رودبار زیتون، و سیاهکل ولاهیجان و از سمت شمال شهرستان‌های سیا هکل، لاهیجان، لنگرود، املش، رودسر، رامسر و تکابن، و از سمت مشرق به ارتفاعات رامسر و تکابن و از جنوب به رودبار الموت و قزوین محدود می‌گشته است. (یگانه چاکلی، 1381: 11)

در حال حاضر اشکورات به منطقه بیلاقی شهرستان‌های رودسر (بخش رحیم آباد) املش و رامسر (بالا اشکور) اطلاق می‌گردد.

اشکورات درازمنه قدیم دارای وسعت زیادی بوده و مهدوزایش حوادث تاریخی و اجتماعی و تاثیرگذاری مردمان سخت کوش و دانشمندان برکشور ایران بوده است. (سرتیپ پور، 1372: 67) از نظر نظامی نیز همواره جنگجویان اشکور که تحت عنوان دیالمه خوانده می‌شدند به عنوان نیروی مهم پیاده نظام ارتش‌های ایران خوانده می‌شدند. بقایای دژ‌های گونگون نشان دهنده‌خی جنبه‌های جنگاوری و علاقه آنان به فنون دفاعی و جنگی است. (ستوده، 1374: 345)

از لحاظ جغرافیایی اشکور بوسیله رودخانه پلرود(پولورود) که از کو هستانهای اشکور سرچشمه می گیرد و درنهایت به دریای کاسپین می ریزد و در طول مسیر باعث رونق ، آبادی و بهبود کشاورزی وزراعت ساکنین حاشیه گردیده و به وجود آور نده دو منطقه و نیمه شرقی و غربی شده و نیمه شرقی آن درنهایت به کوههای سماموس و شهرستانهای رامسر و تکاب و نیمه غربی آن در مرز شهرستانهای روبار زیتون و املش محدود می گردد.(سجادی، 1380: 87)

اشکور در حال حاضر مشتمل بر چهار دهستان به نام های دهستان اشکور سفلی، اشکور شوئل، اشکور علیا و سیارستاق بیلاقی، و اشکور بالا می باشد. این دهستان در گذشته های نه چندان دور دارای جمعیتی بسیار زیاد بوده به طوری که پنهانی وسیعی از شهرستان های نوشهر تا لا هیجان مردم این سامان در ان نواحی سکنی گزیدند و بیش از یک و پنجاه روستا را در سرزمین خویش ایجاد کرده بود. اما بعد ها به دلایل گوناگون از جمعیت آن کاسته و روستا نیز رو به ویرانی گذاشت. با آن که از جمعیت روستا های آن کاسته شد، اما مردمان آن هنوز در جای شمال ایران بر آداب و رسوم و سنت های خود وفادار بوده و در جشن های و مناسبت ها خود سعی در اشاعه آن دارند و از این طریق به ماندگاری آن سنت ها کمک می کنند.

آداب و رسوم بارداری و زایمان در اشکور

اشکور به جهت قدمت طولانی و تاریخی از فرهنگی غنی برخوردار است. یکی از این فرهنگ ها سنتی پیرامون بارداری، زایمان و به دنیا آمدن نوزاد در اشکور شکل گرفته است. این فرهنگ به نوعی حکایت از بینش اجتماعی مردم این سامان در باره چنین رویداد مقدسی است که مهم شمرده می شود. مردم اشکور باور های گوناگونی در باره زنان باردار دارند. از جمله این که درباره زن باردار براین باورند که:

زن باردار از ابتدای بارداری از رفت و آمد در شب و به خصوص به تنهایی باید خودداری کند؛ زیرا در گذشته شکل و شرایط خانه ها به گونه ای بود که تمامی کارها و حتی آشپزی هم در خارج از اتاق انجام می گرفت. زن باردار نمی بایست به تنهایی به ویژه شب ها از خانه خارج می شد و صورتی که ضرورت ایجاب می کرد و از خانه خارج می شد حتی باید با خود یک چاقو یا سنجاق قفلی حمل می کرد تا از آسیب «آل»^۱ یا جن در امان باشد.

تولد

در گذشته بیشتر زایمان ها در خانه صورت می گرفت. به محض شروع درد زایمان، به زائو کباب و غذای مقوی می خوراندند تا توان و تحمل درد زایمان را داشته باشد. نوزاد توسط قابله های محلی گرفته می شد. پس از تولد نوزاد، معمولاً پدر بزرگ خانواده در گوش راست اذان و در گوش چپ فرائت می کرد. زائو با توجه به وضعیت جسمانی و موقعیت اقتصادی خانواده به مدت یک هفته تا بیست روز به استراحت کامل می پرداخت و در این مدت از رژیم غذایی خاصی پیروی می کرد؛ مثلاً از خوردن غذاهای مانند پیاز، کاهو، خیار و ... پرهیز می نمود. در روزهای نخست زایمان برای زائو کاچی که به زبان محلی «قیماق» گفته می شود، درست می پختند تا این غذا های گرم و مقوی باعث تجدید قوای او شود.

اتاق زائو و نوزاد

وقتی نوزادی متولد می شد، قابله مقداری عسل بر لب او می مالید تا نوزاد زودتر از شیر مادر استقاده کند. اگر نوزاد پسر بود، به پیروی از پندرهای پدر سالاری و سنت های دیرپایی گذشته، پدر خانواده احساس قدرت می کرد، چهارگوشة اطاق را با خواندن (آیه الکرسی) خط می کشیدند و با این

^۱. آل: آن دسته از جن هایی هستند که به اعتقاد مردم منشاء آسیب و شر هستند.

کار می‌خواستند حصاری نامه‌ئی به دور از زائو و نوزاد برای اینم کردن آن‌ها در برابر چشم‌زخم اجنه ایجاد کنند پسر در خانواده‌های سنتی آن دوره به عنوان افزایش نیروی مولد اقتصادی و قدرت در خانواده بود. از این رو با تولد فرزند پسر پدر خانواده خوشحالی مضاعفی می‌یافتد.

موجودات اولیه یا جن که یادگار وحشت‌های اولیه انسان از پدیده‌های وهمی و تاریکی است، ریشه‌ای عمیق در پندرهای مردم این سامان دارد؛ بنا بر اعتقاد مردم این سامان چون اجنه خواهان تعویض نوزاد خود با فرزند انسان هستند، مردمان آنچه را که در این مورد لازم است، انجام می‌دادند. برای این کار تا شش شب که احتمال ربودن نوزاد زیاد بود، هر شب اقوام و دوستان خانواده تا دیرگاه در همان خانه و در اتاق نوزاد و زائو جمع می‌شدند و با خوردن خوراک‌های مختلف و تعریف داستان و سرگرمی، شب را به صبح می‌رساندند که این عمل را به اصطلاح «چله‌پایی» می‌گفتند.

در این ایام اگر احیاناً دو زائو هم‌دیگر را ملاقات می‌کردند یا در جایی می‌بینند، بدون اینکه کلمه‌ای به زبان بیاورند، باید سنجاق به هم‌دیگر رد و بدل می‌کردند و با این عمل نوزادانشان به اصطلاح «چله نمی‌افتاد» و همچنین زن زائو در برابر دختری که تازه عقد کرده بود، این عمل را تکرار می‌کرد؛ زیرا بر این باور بودند که خطرنازایی در او از بین می‌رود. زمانی که زن زائو می‌خواست از خط آیه‌الکرسی پا فرانهد یا به عبارت دیگر از اتاق خارج شود، پیازی را که سیخی از وسط آن عبور داده شده بود، به دست می‌گرفت تا تیزی بوی آن موجب فرار جن‌ها شود.

مقالات زائو

آشنایان و بستگانی که به دیدار زائو و نوزادش می‌رفتند، هدایایی نیز با خود به همراه داشتند. این هدایا شامل تخم مرغ، مرغ، شیر، ماست، کره و دیگر محصولات کوهستانی ... بود.

عیادت کنندگان از زائو و نوزاد، به هنگام خروج باید تکمایی از نخ لباس خود را که به آن «جل» می‌گفتند، از لباس خود جدا کرده، روی نشک نوزاد می‌گذاشتند تا در همان روز، قبل از غروب آفتاب همراه اسپند دود داده شود و به این ترتیب نوزاد از چشم‌زخم و ناراحتی در امان می‌م پس از سوختن اسپند مقداری نیز بر روی پیشانی نوزاد می‌مالیدند. نخ یا جل که از سادات گرفته می‌شد، به دلیل احترام و تقاضی که نسبت به آنها قائل بودند سوزانده نمی‌شد.

ناف زنی

در باره چگونگی به دنیا آمدن نوزاد در این سامان اعتقاد بر این بود، دختر به طرف مادر و پسر پشت به مادر به دنیا می‌آید. قابله سپس ناف بچه را می‌برید و می‌بست. جفت را می‌گرفت و به فرد معتمدی می‌سپرد تا در حیاط خانه دفن کند.

اندکی پس از آرام گرفتن زائو به وی زیره دمکرده، گل گاوزبان، حلوای کاچی، گوشت و روغن داغ کرده می‌خوراندند. آب خوردن تا ده روز برای زائو منوع بود، زیرا عقیده بر این بود بچه مبتلا به بیماری گوش درد می‌شود.

قابله برای این که مزد شایسته‌ای دریافت کند از موقعیت استفاده کرده جشن کوچکی به راه می‌انداخت که در اصطلاح محلی به آن «دوران کردن» می‌گفتند؛ یعنی نخست مادر زائو در سینی قابله، پول، صابون، حنا و ... می‌گذشت و آنگاه افراد فامیل و خانواده به اندازه دسترس و توان مالی خود مبلغی به قابله می‌دادند.^۱

قابله بعد از اتمام کارش، انگشت خود را در حلق بچه فرو می‌کرد تا گلویش باز شود. سپس زائو را در رختخواب مخصوص خود می‌خواباندند. آشنایان و خویشان هدایایی به نوزاد می‌دادند و «مبارک باد» می‌گفتند و مدعوین به صرف شام دعوت می‌شدند و تا پاسی از شب می‌نشستند و در آن شب آجیل

^۱. ناف زنی، با وسایل اولیه و بدون استریل، موجب می‌شد که بچه کزار یا بیماریهای دیگر بگیرد، در این مورد چون اطلاعات و دانش مردم پیشرفت نبود، می‌گفتند: بچه جن‌زده شده است.

مخصوص - به ویژه فندق - زیادی می‌شکستند و به بازی‌های رایج مانند کودر مبارزی، شاه وزیر بازی و ... مشغول می‌شدند.

حمام (حمام زایمان)

به دلیل آن که امروزه خانه‌ها دارای سرویس بهداشتی نظیر حمام هستند، این سنت نیز مانند رسوم دیگر مردم تغییرات زیادی یافت و از کیفیت و کمیت مراحل آن کاسته شده است. در گذشته در هنگام تولد نوزاد، چند تن از بستگان نزدیک با شیرینی و شربت، زائو و نوزاد را برای رفتن به حمام همراهی می‌کردند و به اصطلاح حمام محل را «فرق» می‌کردند. آنها نخست برای پرپشت شدن ابروی کودک، اطراف چشم و ابروی او را سرمه می‌کشیدند. و در هنگام مشایعت زائو به حمام، بیازی را که تصویری از چشم و ابرو و دهان بر روی آن کشیده بودند، جلوی در حمام به زمین می‌کوبیدند و با زائو وارد حمام می‌شدند.

به دلیل طولانی شدن زمان انجام حمام زائو غذاها و شربت هائی نیز با خود به حمام می‌بردند. از جمله آنها می‌توان به: شربت، خربزه، هندوانه، پرتقال، آوکونوس^۱، آبالو و اخته خیس کرده اشاره کرد که همراه خود به حمام می‌بردند و می‌خورند. پس از استحمام کامل به حمامی نیز انعام می‌دادند. آنها نخست نوزاد را می‌شستند و رسم «چل تاس»^۲ زدن را برای زائو و نوزاد اعمال می‌کردند، یعنی در پایان شستشوی نوزاد با کاسه چل تاس روی او آب ریخته، زیر لب زمزمه می‌کردند: «پرنده کان و چرنده کان و خزندگان و آدمیان بدانند نوزاد ما ... (چله ره) را می‌شویند» و بلاfacسله کاسه را از زیر پای نوزاد می‌گرفتند تا آبی که از سرو بدن او به زمین می‌ریخت، در کاسه جمع شود و این آب را مجدداً روی سرنوزاد می‌ریختند و این عمل حداقل سه بار تکرار می‌شد.

برای زائو نیز همین مراحل برای انجام غسل تکرار می‌شد، با این تفاوت که دیگر آب زیر پای او را جمع نمی‌کردند، بلکه سه بار کاسه را از آب پر کرده، روی سر وی می‌ریختند و بر این باورند بودند که با این کار «چله‌بری» کرده و زائو و نوزاد در صحبت و سلامت کامل هستند. پس از انجام مراسم «چل تاس» رسم بر این بودکه یک عدد سنجاق قفلی یا دکمه یا کلید و یا ... را با نخ به «چل تاس» بینند.

«چل تاس» زدن در دهم، بیستم، سیام و سیپس چهلمین روز پس از زایمان (جمع‌آغاز) تکرار می‌شد. بنابراین پس از چهلم، چهار سنجاق همراه «چل تاس» باقی می‌ماند. زائو و نوزاد تا قبل از چهل روز و قبل از حمام روز چهلم (چله‌شویی) نباید شب‌ها از خانه خارج می‌شندند و در خانه نیز آن‌ها را تنها نمی‌گذاشتند. تمام این مراحل و سنت‌ها با اعتقاد و باور زیاد انجام و اعمال می‌شد.

گره / گهواره بندان (گهواره بستن نوزاد)

گهواره بندان در روز دهم تولد و بعد از حمام صورت می‌گرفت؛ گهواره که به زبان محلی «گره» یا «گگره»^۳ گفته می‌شود. گهواره از چوب «پلور»، «لونگا»، «ملچ» یا «وَن» ساخته می‌شد. اما به دلیل انعطاف‌پذیری بیشتر «ملچ» و «پلود»، اغلب این دو نوع مورد استفاده قرار می‌گرفت.

وقتی زائو و نوزاد را از حمام به خانه می‌آورند، دوستان، همسایگان و خویشاوندان را دعوت کرده و بساط شیرینی، فندق، گرد و دیگر میوه‌های تر و تازه فصل را می‌گسترانند. هم زمان با این مراسم گهواره را نیز آماده می‌کرند. قابل‌هه، سه بار نوزاد را از زیر دسته به بیرون گهواره می‌برد و از روی دسته گهواره داخل می‌کرد. سپس نوزاد را با گفتن ذکر خدا و صلووات برای نخستین بار در گهواره می‌بیچید و برخی نیز قبل از قرار دادن بچه در گهواره، بچه گربه‌ای را داخل آن قرار می‌دادند

^۱. آوکونوس، آب کونوس، از گیل کال را (یکی دو هفته قبل از رسیدن و پخته شدن) می‌چینند و می‌شویند و در خم یا ظروف دیگر می‌ریزند و با کمی نمک به آن می‌افزایند این از گیل در آب می‌رسد و تا 3 الی 4 ماه تروتازه می‌ماند.

^۲. چل تاس کاسه‌ای است طایی رنگ، که آیات قرآنی روی آن حک شده است.

با این نیت که کودک مانند بچه گربه پرخواب باشد. البته برخی با اعتقاد به این که گربه نجس بوده از انجام آن خوداری می ورزیدند.

یکی از حاضرین (خوش سیما و خنده) با خنده و شوخی حاضرین را می خنداند، زیرا براین باور بودند که صدا خنده باعث می شود تا نوزاد در آینده فردی گشاده رو و خندان شود. از جمله کارهای دیگری که هنگام قرار دادن نوزاد در گهواره انجام می دادند. ایجاد صدای خشن در گهواره بود. به این ترتیب که فردی گردوبی را روی دسته یا بازوی گهواره می شکست تا بچه به صدای سنگین عادت کند و در بزرگسالی شجاع و نترس شود و زیرلب می خواند: «آسمان گرگر زئنه نابدا بترسین» یعنی آسمان صدا می کند مبادا بترسید. بعد از انجام این کار میزبان بساط شیرینی و حلوا و میوه پهن می کرددند و هر یک از مدعوین بنابر کرم و استطاعت مالی خود، مبلغی پول برای در سینی می گذاشتند و از طرف زائو نیز، پول، شیرینی، آجیل، حنا، صابون، قند و ... به قابله هدیه می دادند و قابله هر چند روز یکبار (تاچلگی=40 روز) به زائو سرکشی می کرد.

ندنان کشان / ندان نشان

نوزاد زمانی که نخستین ندان نوزاد آشکار می شد، مراسمی به نام «ندنان کشان یا ندان نشان» برپا می داشتند. مقصود از انجام این سنت آن بود که با اجرای این رسم، درد نیش زدن ندان را در لثه نوزاد آسان کند و در حقیقت بالیدن آن از لثه به سمت بیرون آسان باشد. برای اینکار زنان همسایه و فامیل دور هم جمع می شدند و در دیگ بزرگی، مقداری گندم، لوبیا و باقلاء می پختند. آنگاه آن را به همسایگان، دوستان و خویشاوندان می دادند. افرادی که این خوارکی ها را دریافت می کردند، به عنوان چشمروشنی پول و یا کادوئی در ظرف غذای مورد اشاره قرار می دادند.

ختنه سوران

در صورتی که نوزاد دختر بود، در اعیاد، مخصوصاً عید قربان و غدیر گوش دختر را سوراخ می کردند؛ انجام این کار به طور سنتی به این صورت بود که نخست نرمه گوش دختر را با کمی موم مالش می دادند، سپس سوزنی را بر روی لوله چرا غ فتله ای داغ کرده و چند بار در موم فرو می برند و با آن گوش دختر را سوراخ می کردند و برای جلوگیری از بسته شدن، سوزنک کوتاهی را از جارو می گرفتند و داخل سوراخ گوش قرار می دادند.

در صورتی که نوزاد فرزند پسر بود، در یک یا دو سالگی (گاهی افرادی که فرزندشان را تا سنین 9 یا 10 سالگی ختنه نمی کردند) باید نخستین درد مرد بودن را تحمل می کرد که به این مراسم "ختنه سوری یا ختنه سوران" می گفتند.

برخی از پدر و مادرها با این عقیده که شاید روزگار به آنها فرصت دیدار جوانی فرزند به ویژه عروسی آنها را ندهد، جشن ختنه سوری را هرچه باشکوهتر برپا می داشتند و گاه در بزرگزاری جشن تا آنجا پیش می رفتد که هزینه آن از یک عروسی پرخرج تر می شد.

در این مراسم که با شور و هیجان برگزار می شد، از همه فامیل، دوستان و هم محله ای های خود دعوت به عمل می آورند و غذا و شیرینی و شام می دادند و نواختن آلات موسیقی مانند سرنا زدن و دهلچی بر شور و هیجان جشن می افزود. سپس سلمانی و یا دلاک محل را دعوت می کردند تا بچه را ختنه کند. پس از به پایان رسیدن مراسم مدعوین در سینی هدایایی برای بچه به رسم یادبود کادو می دادند. این مراسم در نزد مردم اشکور مراسمی آینینی بود. زیرا علاوه بر این که مراسم ختنه به عنوان نشانه از مسلمانی شمرده می شمرد به نوعی جشن بزرگ بود که با جشن برای کودکی که از درد چاقو می نالید همراه می شد. از نظر سن و سال کودکان در سنین متفوتوی این مراسم انجام می شد. گاه کودکان در سنین چند هاله و گاه ختنه کودکان تا هفت سالگی و یا بیشتر به طول می انجامید.

نتیجه

از مجموع مطالعات و مصاحبه های انجام شده درباره ی آداب و رسوم زایمان و تولد نوزاد در اشکور می توان به این نتیجه رسید که مردم اشکور به جهت قدمت طولانی در تاریخ عقاید گوناگونی

در باره تولد نوزادان داشته اند. هرچند در برخی از موارد این عقاید و باورها با باور های مذهبی شان توام شده است، اما بخش زیادی از این باورها تحت تاثیر خرافات و شیوه های زندگی اجتماعی و اقتصادی شان قرار داشت. اجرای کامل سنت های مربوط به زنان باردار و شیوه ای نگه داری از نوزادان نشان دهنده ای میزان باور مردم اشکور به سنت های شان می باشد. مراسم های متعددی که برای تولد نوزاد به ویژه با جنسیت پسر در اشکور برگزار می شد، نشانه ای باور مندی آنان و نگاه مردسالارانه مردم به فرزند پسر بود. زیرا فرزند پسر به عنوان بازوی اقتصادی و جنگی خانواده به شمار میرفت لذا جشن های متعددی برای او برگزار می شد.

منابع

1. پیرنیا، حسن، تاریخ ایران باستان، انتشارات دنیای کتاب، تهران، ج 2، 1362.
2. رابینو، ه.بل، فرمانروایان گیلان، ترجمه م، پ جكتاجی و رضا مدنی، گیلکان، رشت، 1369.
3. ستوده، منوچهر، از آستانه اسلامی اسلامی، آگاه، تهران، 1374.
4. سرتیپ پور، جهانگیر، ریشه‌یابی و وجه تسمیه واژگان گیلکی، رشت، گیلکان، 1372.
5. سجادی، محمد تقی، تاریخ و جغرافیای تاریخی رامسر، تهران، معین، 1379.
6. یگانه‌چاکلی، حسن، جغرافیایی تاریخی اشکور، انتشارات تابان، تهران، 1381.

بررسی تشابهات فرهنگی بین جشن های ایران و روسیه بر اساس نوروز و جشن ماسلنیتسا

آرش گل اندام
رشت گیلان، گروه زبان روسی دانشگاه گیلان

THE CULTURAL SIMILARITIES BETWEEN IRAN AND RUSSIA ON NEW YEAR CELEBRATIONS AND FESTIVITIES MASLNYTSA

A. Golandam
University of Guilan, Resht, Iran

Summary. Folk celebrations of cultural similarities between Iran and Russia in this paper is to briefly review. This article has been cited similar cases between Nowruz and Maslnytsay.

Key words: celebration; Nowruz; Maslnytsa.

چکیده

در این مقاله تشابهات فرهنگی جشن های فولکلوریک ایران و روسیه به صورت اجمالی بررسی می گردد. بی تردید هر کدام از وجوده این بررسی ، نیاز به ذکر شواهد و امثال دارد تا سنجشی مستدل، مستند و قابل قبول باشد. در این مقاله به ذکر موارد مشابه موجود بین جشن نوروز بل ایرانی و ماسلنیتسای¹ روسی پرداخته شد و وجه های مشترک آنها مورد بررسی قرار می گیرد.

واژگان کلیدی : جشن، نوروز بل ، ماسلنیتسا

¹ Maslnytsa

مقدمه:

اگر تشابهات فرهنگی بین دو جشن نوروز بل را که اساساً جشنی باستانی و متعلق به مناطق شمال ایران است و جشن ماسلینیتسای روسی را نیز که جشنی ملی است در نظر آوریم ، مبحث اصلی ، تبیین آداب و رسوم خاص آنان است. آداب و رسوم مخصوص جشن که بیش از هر چیز به عنوان مشخصه بارز هر مراسمی به آن تاکید شده و به گونه‌های مختلفی بازگو شده است. گذشته از این تعریف و تاکید، جشنها در ملل گوناگون به لحاظ شرایط اقلیمی و زمانی خود، عرصه‌ی ظهور فرهنگ‌های متنوع انسانی می‌باشند. در واقع، آن عنصر اساسی همدلی و شاد زیستی در پیوند آدمی با طبیعت و با هویت فرهنگی خود، علاوه بر نیاز به اولین و مهمترین ابزار ظهور (یعنی برپایی جشن و ابراز همگانی شادی)، به زمینه‌ها و بسترها دیگری از قبیل کنشهای اجتماعی خاص ، نیازهای جامعه و شرایط تاریخی و جغرافیایی، بینش فرهنگ شناسانه و بسیاری مسائل دیگر نیازمند است. از این رو، لازم است در هرگونه مقایسه‌ای تا حد ممکن به این زمینه‌ها توجه شود. محدوده‌ی زمانی این مقایسه مربوط به حال می‌باشد و تا اندازه‌ای تمامی رسوم مربوط به جشنها مذکور را بدون تحریف در مقام مقایسه قرار میدهد.

فرهنگ‌ها و اعتقادات مردم در پس حوادث متفاوت ، سخت و آسان ؛ تلاش در حفظ هویت خود داشته اند و بنا به گفته ویل دورانت "بسیاری از مناسبات اجتماعی در طول تاریخ تغییر یافته اما سخت است که فرهنگ و سنت اجتماعی تغییر یابد". نوروز بل نیز، یکی از آن صدھاً آداب و سنن قومی بجا مانده از ایرانیان است که از دل تاریخ بعنوان آئینی ، کوچک یا بزرگ ، اما توانسته خود را حفظ نماید. این آئین نیز در ساختار اجتماعی و فرهنگی دوران جدید ، دستخوش تغییرات شده، اما خاکستر آتش این آئین هنوز حرارت لازم خود را دارد. نوروز بل نیز چون همه آئین‌ها و نو- روز‌ها، پیوندی ناگستنی با آب و خاک و آتش، پیوندی با گله و رمه و زمین و کشاورزی و در یک کلمه با "طبیعت" بعنوان مادر زندگی موجودات و هستی داشته است. امیدی است که هر ساله مردم به عشق داشتن سالی بهتر، فرصتی در انبوه کار و زندگی می‌یافند که شاد باشند و با شاد باش " نو- روز " به امیدی سالی بهتر زنده بمانند !

جشن ماسلینیتسا نیز در روسیه یکی از جشنها ملی است که همه ساله در موعد مشخصی و مطابق با آداب مخصوص به خود زنده نگاه داشته شده است. اگر چه در بافت فرهنگی جامعه امروز روسیه همچنان محفوظ مانده و تا حدودی در جامعه شهری تابع تغییراتی بوده است، اما همه ساله این جشن فرصنی برای شادمان دور هم بودن و با گذر از سختی سرمای سوزان به استقبال بهار فصل طراوت و زندگی را با خود به همراه دارد. این است که نه تنها نوروز بل و ماسلینیتسا بلکه همه آداب و رسوم و فرهنگ یک قوم یا یک ملت ، شناسنامه هویت آن مردم و آن منطقه می‌باشد. دیرینه شناسان بر این باورند که جشن‌های مردم مناطق مختلف مجاور هم در زمان‌های قدیم دارای اصالتی همانند ، اما با شکل متفاوت بوده و شباهت‌های نوروزبل و ماسلینیتسا را نیز میتوان در همین چارچوب تبیین و توجیه کرد . با توجه به گفته‌های هوشنگ عباسی مردم شناس گیلانی ، مولف کتاب فرهنگ بازی‌ها و سرگرمی‌های مردم گیلان مناسبات فرهنگی ما گیلانیان برای همسایگان ما مطلوب و خواهایند است که نمونه آن آقای "الکساندر خودزکو در سال‌های ۱۸۳۰ به بعد در عصر محمدشاه قاجار به عنوان کنسول روسیه در رشت خدمت می‌کرد. اقامت چند ساله او در گیلان و آشنایی‌اش با فرهنگ و زبان مردم گیلان وی را برانگیخت تا درباره فرهنگ مردم گیلان به مطالعه و پژوهش بپردازد. کتاب سرزمین گیلان(۱) تکنگاری درباره گیلان است. وی همچنین ترانه‌های فولکلور گیلان را جمع‌آوری و به چاپ رسانده است.

نوروز بل؛ آئین تحويل سال نوی گیلانی مراسم آغاز سال (نوروزبل)

نوروز بل یا نوروز ما ، بل با یا ول در زبان گیلکی به معنی شعله آتش است و نوروز بل یعنی شعله آتش نوروزی(پورجکتاجی.گ). این جشن که از ۱۷ مرداد شمسی هجری آغاز می‌شود و تا ۱۵ شهریور ادامه دارد. این ماه و روز اول آن، آغاز سال دیلمی است و در بزرگ‌گذاشت آن شعله نوروزی (نوروز بل) می‌افروختند و جشن آغاز سال می‌گرفتند. (ت.عمادی)

مراسم آغاز سال جدید (نوروزِبل) به طور متغیر، وابسته به محل برگزاری و نحوه قرار دادن پنج روز کبیسه، بین سیزدهم تا هفدهم مرداد ماه برگزار می‌شد. اما طبق محاسبات علمی آقای نصرالله هومند در کتاب گاهشماری باستانی مردمان گیلان و مازندران روز دقیق آغاز سال گیلکی همان ۱۷ مرداد ماه سال هجری شمسی است. جایگاه این جشن در بین اقوام گیلانی و سنتها و پندرهای آنان ریشه عمیقی دارد، و مردم گیلان در اجرای این مراسم زیباترین لباسهای خود را می‌پوشیدند و پس از برافروختن آتش، سال نو را به یکدیگر تبریک می‌گفتند. قدیم در این فصل کشاورزان توان پرداخت باج و خراج را داشته و می‌توانستند با فروش محصول خود زندگی شان را سامان دهند و از همین رو سال نوی خود را در این زمان برگزار می‌کردند. عصر هنگام نوروز بل به خانه آشنایان و خویشاوندان نو و به احوالپرسی و عیادت از کسانی که در خانه به سر میبرند میروند. در این جشن ۰۱ مرد با کلاه و شولای گالشی به میدان می‌آیند و دورتا دور آتش می‌چرخند و نوازنهای مطی موسیقی را با شدت و شور می‌نوازنند. خورشید که در حال غروب باشد و زمان روشن کردن آتش فرا می‌رسد و هیزمهای آغشته به نفت که شعله ور می‌شوند، مردم به آن نزدیک می‌شوند و همه باهم این شعر را می‌خوانند: "کوروم، کوروم، کوروم بل، نوروز ما و نوروزِبل، هر سال بیی سال سو، نو بیی خانه واشو". پس از شعر خوانی همگی سال نو را به هم تبریک می‌گفتند: "نوروزِبل مبارک بیی" "نو سال بیی سال سو" و همه اهالی یکدیگر را در آغوش گرفته و با یکدیگر روبوسی می‌کردند. (گ.پورجکتاجی) گالشان لباسهای کهنه خود شامل نمد، شولا و دیگر اضافاتی را که نمی‌خواستند برای سال بعد استفاده کنند در آتش می‌سوزانند و به نوعی هم آتش را وسیله خبررسانی و هم جز مقدسات چهارگانه آفرینش می‌دانستند و در کنار آتش به ستایش خداوند می‌پرداختند و از او برای سال جدید طلب خیر، نیکی و برکت می‌کردند. بنا به روایتی دیگر فلسفه آیین نوروزِبل را " آئین خراجی" دانسته اند به این معنا در زمانی که گالشان گندم خود را درو کرده، گل گاوزبان و فندق را به بازار عرضه می‌کردند و از گوسفندان خود شیر و دیگر محصولات لبنی را به دست می‌آورند وقت آن می‌رسید تا اجاره، خراج یا مالیات خود را به ارباب یا فندهال بپردازند و سهم خود را برداشت کنند. برای سپاسگزاری از خداوند در نوروز بل دور یکدیگر جمع می‌شند و به شکرانه نعمت آتش روشن می‌کرند و سال جدید "خراجی" را به یکدیگر تبریک می‌گفتند و نقل و شیرینی میخورند. نوروز بل جشنی است که عصر آخرین شب سال و شب اولین روز سال، یعنی اول نوروز ما به تقویم مردم گیلان برگزار می‌شود و با مراسم خاصی همراه است. (آ.پاینده لنگرودی) لازم به تذکر است مردم کوه نشین سرتاسر رشته کوه های البرزی از غرب گیلان تا شرق مازندران به دو گروه تقسیم می‌شوند. یکی گالش ها که دامدار و کوچنده اند و دیگری کلایی ها که کشاورز و باغدارند. برگزاری مراسم نوروز بل و افروختن آتش بر فراز کوه ها، البته بر عهده گالش ها بوده است که با گله های گاو و گوسفند و بز خود، اغلب به مراتع و ارتفاعات کوچ می‌کنند و سابق بر این به هنگام تحويل سال که به تناب ۱۷ مرداد می‌باشد، در بالای کوه های مرتفع و دور از هم آتش می‌افروختند و به این وسیله تحويل سال را به یکدیگر اطلاع می‌دادند. شعله های آتشی که آنها از فراز کوه ها می‌افروختند، علامتی بود برای مردم تمامی روستاهای اطراف و جنگل نشینان که مطلع شوند، سال نو فرا رسیده است، تا به پیشواز آن بروند. جشنی نه فقط برای گالشان و دامداران، بلکه برای تمامی ساکنان روستاهای همین طور به خاطر علایق زمین و کارشان در مناطق پایین دست جلگه ای، در دشت گیلان، برای همه گیلانیان. (ن. عدادی). نمایش آیینی کوچ امیر، مراسم عروس بران، مراسم عروس گله، کشتی گیله مردی، لافند بازی (طناب بازی) (آ. پاینده لنگرودی) از برنامه هایی است که در کنار مراسم آیینی برگزار می‌شود

ماسلنیتسا

در روسیه معاصر کمتر چیزی از فرهنگ فولکلوریک گذشتگان باقی مانده است، با این وجود که روسها بسیاری از اعیاد ملی و آداب و رسوم سنتی را فراموش کرده اند. می‌توان به یکی از جشن های باقی مانده اشاره کرد که هم اکنون احیا می‌شود. ماصلنیتسا، جشن کهن اسلاموها به شمار می‌آید که

از فرهنگ و دوران قبل از ورود مذاهب تاکنون حفظ شده (آپانفیلووا) و پس از گروییدن اسلام به دین مسیحیت، کلیساي ارتودوکس نیز این آیین را به جشن های مذهبی خود اضافه کرده و آن را هفته ماسلنیتسا، نام گذاشته است. اما از اوآخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم میلادی به این طرف، جشن ماسلنیتسا عالم و نمادهای رسمی مذهبی و ترس از طبیعت را از دست داد و به آیینی صرفاً تفریحی و شادی بخش تبدیل شد. با گرویدن مردم روسیه به دین مسیحیت در سال ۹۹۸ میلادی، زمان برگزاری جشن ماسلنیتسا نیز به پیش از آغاز ایام 'روزه بزرگ' تغییر یافت و زمان برپایی آن تابع زمان شروع ایام روزه داری شد. به تدریج با جذب آیین های جشن ماسلنیتسا در مسیحیت، زمان برگزاری آن به هفته آخر فوریه تا هفته اول مارس دگرگون شد. جشن بزرگی که هر ساله در روسیه و دیگر کشورهای اسلام‌زد شرق اروپا جشن گرفته می‌شود، آیینی است برای بدرقه سرمای زمستان و خوشامدگویی به آغاز بهار و فصل گرما است. این جشن که مدت‌ها پیش از میلاد مسیح نیز در روسیه جشن گرفته می‌شد، نام محاوره ای 'هفته پنیر' را با خود به دوش می‌کشد و معمولاً هرساله بین ۲۸ فوریه تا ۶ مارس، یک هفته پیش از ایام روزه داری در روسیه که ۴۰ روز به طول می‌انجامد، آغاز می‌شود و مردم مونم بعد از این جشن و در دوران روزه داری، از خوردن گوشت و فرآورده های حیوانی خودداری می‌کنند. شیرینی ویژه جشن ماسلنیتسا 'بلینی' نامیده می‌شود که کلمه فرانسوی 'کرب' آن بیشتر در ایران رایج است. همچنین در روزهای جشن، انبوهی از کیک های بسیار شیرین و خوشمزه در طعم های مختلف پخته و عرضه می‌شود که عموماً به دلیل گرد و طلایی بودن نماد خورشید محسوب می‌گردد. اما در اسطوره شناسی اسلام، ماسلنیتسا، جشن برآمدن آفتاب پس از ماه ها تحمل سرما و هوای ابری و مه آلود است که در آن قریب الوقوع بودن پایان زمستان نیز جشن گرفته می‌شود. در این روز مردم تا آنجا که می‌توانستند بلینی و دیگر غذاهای مخصوص این جشن را می‌خوردند. همانا بلینی روسی سمبل این جشن بود و یکی از مشخصات ضروری جشن بهاری است.

بلینی روسی (نوعی شیرینی) سمبل جشن ماسلنیتسا

هر یک از روزهای هفته ماسلنیتسا دارای نام خاص خودش است.
دوشنبه

روز آغازین جشن، ویژه دید و بازدید با خویشاوندان و نزدیکان بوده و کیک خاص جشن نیز در این روز به فقرا و خانواده های داغدار اهدا می‌شود، مثلاً روز دوشنبه را "روز دیدار" می‌نامیدند (آپانفیلووا)

سهشنبه

روز دوم جشن نیز آین ویژه معرفی دوشیزگان به تازه دامادها برگزار میشود و "روز بازی" نامیده میشد.

چهارشنبه

روز سوم، روز شیرینی خوران و یا به زبان عامیانه "روز بخور بخور" بود. دامادها به میهمانی مادر خانم ها می روند و کیک بلینی می خورند. بچه ها در حیاط خانه ها جمع می شدند و می گفتند: "آی آدمها مسلمانیتسا را به خانه خود دعوت کنید! صدا کنید، مهمان کنید!" (آپانفیلووا)

پنجشنبه

روز پنجشنبه را روز "گردش" یا "روز پنجشنبه دست و دلباز" می نامیدند. (آپانفیلووا) این روز در وسط هفته مسلمانیتسا بود. و در واقع روز گردش وسطی به حساب می آمد. همه از صبح تا شب می رقصیدند، آواز می خواندند و می گفتند: «مسلمانیتسای دست و دلباز را دوست داریم، رو تپه ها بازی داریم، ناهار و شام بلینی داریم!

جمعه

روز پنجم اختصاص به دیدار مادر خانم از خانه داماد و دخترش دارد و در آن روز دامادها برای نمایش علاقه مندی شان به مادر خانم کیک ویژه ای می پزند روز جمعه روز مهمانی به "خانه مادر زن" نام داشت. می گفتند که: «هر چند بلینی ها و شیرینی های مادر زن خوشمزه تر است، اما در این روز داماد مادر زن را مهمان می کنند». در قدیم رسم بود که داماد شخصاً با تشریفات خاصی مادر زن را برای این روز دعوت کند و بعد صبح روز هدایایی برای او بفرستد. (Р. Жабоклицкая)

شنبه

روز ششم را "نشست خواهر شوهران" می نامیدند. در این روز عروس جوان، فامیل خود را به مهمانی دعوت می کرد. عروس حتماً می بایست به خواهر شوهرانش هدیه بدهد. (Р. Жабоклицкая) در چنین روزی حتماً از والدین یاد می کردند اگر آنها در قید حیات نبودند بعد از رفتن به قبرستان مجلس یادبودی برایشان ترتیب می دادند که غذای اصلی آن را بلینی تشکیل می داد.

و اما یکشنبه

روز آخر را روز «خداحافظی» می نامیدند. به عنوان آخرین روز، نقطه عطف جشن مسلمانیتسا بوده که همه همدیگر را بخشیده و به یاد رفتگان در کلیسا به دعا و نیایش می پردازاند. جشن مسلمانیتسا روز یکشنبه به اوج خود می رسد و عصر این روز زیور آلات بانو مسلمانیتسا کنده شده و وی در میان شعله های آتش برآفروخته انداخته می شود. در چنین روزی همه از کوچک و بزرگ در سرزمین روس از یکدیگر طلب بخشش می کردند: «ببخش اگر از من بدی دیدی!» «ببخش اگر من تو را ناراحت کردم! ببخش اگر گناهی مرتكب شدم!». طلب بخشش به بوسیدن روی یکدیگر و تعظیم عمیق ختم می شد. این رسم در خانه بعد از شام قبل از خواب صورت می گرفت. بچه ها از والدین خود با خاطر تمام شیطنت هایشان عذرخواهی می کردند. شب مترسک مسلمانیتسا را می سوزانند. و در روز بعد روز دوشنبه روزه بزرگ پرواسلاو آغاز می گردد که هفت هفته به طول می انجامد.

(Р. Жабоклицкая) از منظر اسطوره شناسی، در آتش انداختن آدمک مسلمانیتسا، اقدامی نمادین برای دور ریختن و پشت پا زدن به خاطرات و تجربیات تلخ گذشته و پذیرفتن اندیشه و کردار های خوب و زه است (Р. Жабоклицкая)

آدمک ماسلنیتسا

بررسی تشابهات فرهنگی:

۱- هر دو جشن باستانی اشاره به پایان فصل میکنند.

پایانی که به یمن شادی و خوشی حاصل از آن دور هم بزمی را ترتیب میدهند تا بدین وسیله نعمت خداوندی را با کنارهم بودن جشن بگیرند. جشن نوروزبل در پایان سال خراجی گیلانیان و شروع نوبهار تقویم دیلمی است (گ. بکتاجی) و ماسلنیتسا نیز جشن استقبال از بهار نو و پایان زمستان است. ریشه جشن های ماسلنیتسا و نوروزبل را می توان در قدمت تاریخی آنها دانست؛ به این معنا که هر دو جشن از دوران های قدیم باقیمانده و پس از رواج ادیان آسمانی اسلام و مسیحیت نکات منفی شان زدوده شده و نقاط فوت آنها از منظر فرهنگ شناسی تقویت شده است.

۲- در هر دو جشن آتش نقش اساسی دارد.

در این شب گالش ها بر فراز قله کوه ها که تمیز و پاک و به دور از هر آلودگی و پلیدی است جمع می شوند و آتش نوروزی بر پا می دارند. آنان دور هم، دور آتش حلقه میزند، آواز میخوانند و از خداوند خواسته هایشان را طلب و نفاضای بخشش میکنند. (گ. پورجکتاجی) در جشن ماسلنیتسا نیز آدمک چوبی به همین نام آتش زده می شود تا از این راه، رسیدن گرما به عنوان انرژی حیات بخش به همگان اعلام شود. در حالیکه گردآگرد ماسلنیتسا جمع میشوند. آواز میخوانند و آدمک کاهی را آتش میزند، از یکدیگر طلب بخشش میکنند. البته در برخی از نواحی شب مترسک ماسلنیتسا را می سوزانند. (R.Жабоклицкая)

آتش نوروز بل همراه با اجرای موسیقی محلی

۳- ریشه مذهبی خیرات، نیایش و طلب بخشش در هر دوی این جشنها بارز است.

در گیلان در حین جشن «برای گذشتگان و شادی روح آن ها دعا می کنند ، گاو و گوسفند نذری و قربانی میکنند. (آپاینده لنگرودی) و مشابه همین رسم در جشن ماسلنیتسا مطابق با یکی از رسوم باقیمانده از گذشتگان پیرامون این جشن برای آمرزش رفتگان خود بلینی خیرات میکنند ، روز آخر نقطه عطف جشن ماسلنیتسا بوده که همه همیگر را بخسیده و به یاد رفتگان در کلیسا به دعا و نیایش می پردازند. (Р. Жабоклицкая)

۴- ابراز شادی و خوشنودی از زندگی هدف اصلی برگزاری این جشنهاست.

رسیدن به این هدف که توان با مراسمی خاص است، در هر دوی آنها با دید و بازدید و سرزدن به بزرگان و اقوام و یا حتی درگذشتگان و خانواده های داغدار جایگاه خاصی می یابد . مردم در روز نوروزبیل و در برخی از روزهای ماسلنیتسا به دیدار پدر و مادر خود و خانواده همسرشان نو عروسان و نو دامادها می روند و با خوردن ، نوشیدن ، رقصیدن این فرصت را در کنار هم به شادی میپردازند .

دید و بازدیدهای روزهای ماسلنیتسا

۵- رسم شکرگزاری از نعمات خدا، طلب خیر و برکت و دفع نیروهای ناپاک و منفی در هر دو این جشنها مبین است.

در نوروزبیل به شکرانه نعمت آتش روشن میکنند. خدا را در نعمت ها و برکت ها یش شکر گزاری کرده و طلب نیکی و برکت می کرند. به دور آتش حلقه زده، همیگر را بغل گرفته می بوسند و سال نو را هم تبریک می گویند. در ماسلنیتسا نیز در ایام قدیم ، دعا و نیایش برای حاصلخیزی و پربار شدن محصولات کشاورزی هسته اصلی جشن ماسلنیتسا را تشکیل می داد و شرکت کنندگان همگی برای دفع نیروهای شر از زندگی فردی و گروهی خود نیت می کرند. آتش انداختن آدمک ماسلنیتسا، اقدامی نمادین برای پشت پا زدن به خاطرات تلخ گذشته و پذیرفتن اندیشه و کردارهای خوب و زه است.

۶- برپایی جشنها بر فراز کوه و اجرای آیین های متنوع در کنار آن.

از سویی این جشنهاش شکرگزاری همانند نوروزبیل مقارن با موسم پرداخت خراج و مالیات حاصل میشد، مردم نیز به انواع و اقسام جشن آیینی روی می آورند که نمونه آن به صورت نوروزبیل ، جشن خرمن، علم و اچینی و غیره در جای جای روستاهای منطقه گیلان برگزار می شود که اکثر این جشنها با برنامه های جانبی همانند کشتی گیله مردی، لافند بازی و ... همراه است (ج. بشرا- طاهری) ماسلنیتسا نیز معمولاً بر فراز کوهها برپاست که با توجه به نام آن در برگیرنده آیین های متنوعی از قبیل ماسک زنی، تفریحات برفی، سورتمه سواری و وسایل نقلیه کشیدنی بر روی برف سرسره بازی

روی برف و ساختن شهرها و برج های یخی از برف، که دروازه های بلندی در آنها ایجاد میکند که از بین آن به سورتمه سواری میپردازند است.

7- جشن نوروز بل ، مراسم آئینی گالشان که در زمان قدیم بعد از برداشت محصول در ارتفاعات با افروختن آتش بر پشتہ های کاه برگزار میشود . در روسیه هم آدمک چوبی با پوشش کاهی با نام ماسلنیتسا آتش زده می شود و این شاید تا حدودی با جشن «بابای دهقان» ، آئینی که در سالیان دور پشتہ های خرمن کوبیده شده را در روستاهای تاجیکستان بر هم چنان میچینند که از دور هیکل آدمی تصور میشود و چنان ارزش و ارجی داشت که پا گذاشتن بر آن حرام بود (چ.کراسنو ولسکا) . در برخی از نمونه ها دورا دور پشتہ خرمن را چند خط می کشیدند و چشم هایش را علامت می زند و کلاهی روی بلندترین نقطه اش می گذاشتند، پس از آن دعا خوانها کف زمین خرمن کوبی می نشستند و دم می گرفتند و انواع نذری و قربانی پیشکش می شد. همانجا گوسفندي را قربانی می کردند و خرمن را با زیورآلات می آراستند و بخورهای خوشبو دود می کردند. همه این آیینها، اشاره به اهمیت آین خرمن کوبی دارد و ویژگی مقدس بسیار کهن برداشت محصول را از دوران باستان نشان می دهد.

نتیجه گیری:

آنچه که درباره نوروزبل و ماسلنیتسا بیان شد به عنوان دستاوردهای فرهنگی و تمدن یک قوم است که در اعماق تاریخ ریشه دوانده و ریشه های ماندگاری پیدا کرده است. فرهنگ و تمدن هر کشوری تاکنون مطابق شرایط و مقتضیات زمان تغییر یافته و این آئین ها و رسوم قابلیت سازگاری و انعطاف خود را حفظ کرده و باقی مانده اند. هر دوی اینها جشن باستانی و تاریخی، تجلی گاه همبستگی اند و شادی و آفرینشی نوین را به ارمغان دارند. با وجود تفاوت های دینی بین این دو بوم، عناصر اصلی هر دوی این جشنها را مردمی میسازند که فراغ بال از زندگی روزمره، روزی را در کنار دوستان و خانواده تفریح میکنند، به ستایش و نیایش میپردازند، خیرات میکنند، از یکدیگر طلب بخش میکنند، به عیادت میروند، میخورند می نوشند، می رقصند و در نهایت با فروزش آتشی سرخ، زندگی پربرکت، دفع شر و کینه را از خداوند طلب میکنند. اما باید در نظر داشت که بسیاری از آیین ها و باورداشت ها با اقتصاد و معیشت و تولید ارتباط تنگاتنگ دارند و با از میان رفتن آن شرایط، تولید و کار، آیین های مربوط به آن نیز به فراموشی سپرده خواهند شد و جز خاطرهای تاریخی چیزی دیگر از آنها در ذهن ها باقی نمیماند.

منابع کتابخانه ای:

1. الکساندر خودزکو (۱۸۹۱-۱۸۶۰میلادی) مولف سرزمین گیلان، ترجمه سیروس سهامی تهران، پیام
2. تقی زاده، حسن، گاه شماری در ایران قدیم، کتابخانه تهران، تهران، ۱۳۱۶
3. مظفری، محمدوی، گاہشماری گیلان. گیلان نامه، رشت، طاعتی جلد دوم.
4. هومند، نصرالله، گاہشماری باستانی مردمان مازندران و گیلان و پژوهشی در بنیان گاہشماری های ایرانی همراه با تقویم باستانی تبری-دلیمی، چاپ نخست، آمل، ناشر مولف، ۱۳۷۵
5. عمادی، عبدالرحمن، تقویم دلیمی، گیلها، شماره ۲۲ و ۲۳، تیر و مرداد ۱۳۷۳
6. حسن پور، امین، گاہشماری و سالشماری دلیمی
7. رضی، هاشم، گاہشماری و جشن های ایران باستان. چاپ اول. تهران: انتشارات فروهر، ۱۳۵۸.
8. پور جگتاجی، محمد تقی، ماهنامه گیله و اضمیمه شماره ۵۰ و ۵۱ اویزه ای آیین نوروز بل
9. عmadی، عبدالرحمن، نوروز گیلانی. فصلنامه فرهنگ و مردم، سال اول، شماره ۳ و ۴. پاییز و زمستان ۱۳۸۱.
10. ابوالقاسمی، سید محمد تقی، کتاب سرزمین و مردم گیل و دلیم (جدول گاه شماری دلیمی) (۱۳۵۶)
11. پاینده لنگرودی، محمود، آئینها و باورداشت های گیل و دلیم. تهران. امیرکبیر. (۱۳۷۵)
12. پاینده ی لنگرودی، محمود، آئین ها و باورداشت های گیل و دلیم، چاپ دوم، تهران پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۷
13. بشرا، محمد. طاهری، طاهر. جشن ها و آیین های مردم گیلان فرهنگ ایلیا، جلد دوم. رشت ۱۳۸۵
14. کراسنو ولسکا، آنا، چند چهره کلیدی در اساطیر گاہشماری ایرانی، ترجمه ژاله متحبدین، نشر و رجواند ۱۳۸۲
15. پور هادی، مسعود، گاہشماری گیلانی. داشنامه فرهنگ و تمدن گیلان، ش. ۷. نشر ایلیا. ۱۳۸۵
16. اسماعیل پور، ابوالقاسم، نوروز جلوگاه اسطوره آفرینش، چاوش. ش. ۱۲. ۱۳۷۱

17. فیلم مستند نوروزبل ۱۵۸۱
18. پوراحمد جکتاجی، محمد تقی، گیله وا، ش ۱۲، ۱، رشت ۱۳۷۱
19. سرگرد اورنگ، جشن های ایران باستان ، راستی - تهران ۱۳۳۵
20. گزارشی از نوروزبل ۱۵۸۱. ماهنامه گیلها. ش ۹۰. شهریور و مهر ۱۳۸۵ هجری شمسی.
21. اصلاح عربانی، ابراهیم، دوره سه جلدی کتاب گیلان ، جلد انتشارات تهران گروه پژوهشگران ایران ، چاپ دوم ۱۳۸۰
22. Жабоклицкая И. И. Российские праздники : история и современность // курсы «Русский язык», 2008.

ЗАПАДНЫЕ ИНИЦИАЛЬНЫЕ АББРЕВИАТУРЫ В ПЕРСИДСКОМ ЯЗЫКЕ В КОНТЕКСТЕ БОРЬБЫ ЗА ОЧИЩЕНИЕ ЯЗЫКА

А. Н. Сухоруков

**Таврический национальный
университет им. В. И. Вернадского,
г. Симферополь, Украина**

Summary. The present article deals with the functioning of Western acronyms in the modern Persian language striving to purify language. Abbreviation in the Persian language, ways of adapting foreign-language acronyms to the Persian language traditions and activities of the Academy of Persian Language and Literature to create equivalents to foreign-language acronyms is considered.

Key words: acronym; Persian language; linguistic purism.

Традиционно в персидском языке (ПЯ) проблема излишне длинных устойчивых словосочетаний решается путём сокращения до одного-двух начальных слов с параллельным употреблением их *فرهنگستان اول* و *فرهنگستان ایران*, *فرهنگستان دوم* و *فرهنگستان زبان* (*فرهنگستان ایران*, *فرهنگستان سوم* و *فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی*).

Аббревиация как особый способ словообразования является относительно новой для иранской лингвистической традиции и проникла в ПЯ только во второй половине 20 в. после активизации отношений с западными странами. Первоначально это были прямые заимствования, представленные инициальными аббревиатурами (ИА), появившимися в иранской печати с сохранением их латинского написания. Но уже вскоре по западным моделям для новых государственных организаций были образованы первые полноценные ИА. Так, самой известной коренной персидской аббревиатурой начального периода является наименование шахской службы безопасности *(کشور سازمان اطلاعات و امنیت)*, созданной в 1957 г. и более известной как *سواک*, т. е. в виде звуковой аббревиатуры по первым буквам словосочетания.

На настоящий момент процесс аббревиации в ПЯ наиболее полно рассмотрен в коллективной работе иранских авторов К. Захеди и Л. Шарифи «Сокращения в персидском языке» [3], в которой они на основе анализа почти 400 персидских аббревиатур предлагают их классификацию по 6 признакам и выделяют около 50 подтипов. Значительный интерес представляют также следующие работы: «Сокращения и персидский язык» [5] А. Кафи, посвящённая сравнительному анализу способов образования аббревиатур в персидском и других языках. В ней автор, изучив их специфику, настаивает на необходимости более активного внедрения аббревиатур в современном ПЯ [5, с. 23]; «Обзор инициализмов и сокращений в персидском языке» Х. Мохтари Мэмара [6]. Эта работа интересна тем, что в ней предлагается также 29 новых для ПЯ аббревиатур, в т. ч. одна и для международной организации, а именно для Международного агентства по атомной энергии (МАГАТЭ) – آژانس بین‌المللی انرژی اتمی [6, с. 55].

Роли АПЯЛ в создании аббревиатур на ПЯ посвящено исследование С. М. Самаи «Создание акронимов в персидском языке и акронимы, утверждённые Академией персидского языка и литературы» [4]. В данной работе на основе 7 опубликованных на тот момент «Сборников терминов, утверждённых АПЯЛ» предоставляется анализ основных особенностей терминотворческой деятельности Академии в области ИА. В частности, отмечается, что в «Сборниках» по отношению к 450 английским аббревиатурам предложены эквиваленты на персидском языке, причём 38 из них также в виде аббревиатур различных способов образования [4, с. 131]. К настоящему времени АПЯЛ опубликовала ещё три «Сборника утверждённых терминов», в 2011, 2012 и 2013 году соответственно. Работа С. М. Самаи ценна анализом предложенных к употреблению персидских аббревиатур, однако пути адаптации западных аббревиатур к нормам ПЯ в условиях новой языковой политики не нашли всестороннего освещения.

В данной работе ввиду многочисленности подвидов аббревиатур мы ограничимся анализом только инициальных аббревиатур (акронимов) иноязычного происхождения в ПЯ и попыткой их согласования с нормами ПЯ в соответствии с требованием сохранения и расширения его потенциала.

Последовательная интеграция Ирана в международную жизнь привела к проникновению целого ряда политических, технических и иных ИА западного происхождения в ПЯ. По мере расширения контактов с западным миром росла и потребность в адаптации подобных аббревиатур к нормам языка. В данной связи возникло

несколько проблем. В европейских языках аббревиатуры выделяются на письме заглавными буквами. В персидской графике, основанной на арабских написаниях, подобное выделение невозможно. Ещё большей проблемой является то обстоятельство, что в традиционных текстах краткие гласные на письме не отображаются, поэтому привычный метод транслитерации иноязычных аббревиатур зачастую сталкивался со сложностями. В настоящее время употребление западных аббревиатур в оригинальной латинской графике также является вполне привычным для персоязычной печати, хотя и имеет ряд противников.

Негативное отношение части иранской интеллигенции к западным аббревиатурам, представленным латиницей на страницах центральных периодических изданий, связано с развернувшейся в стране программой очищения ПЯ от нежелательных иноязычных заимствований. Созданная в 1990-м г. Академия персидского языка и литературы (АПЯЛ) в настоящее время выполняет функции главного регулирующего органа в области ПЯ. Одной из основных задач, поставленных перед АПЯЛ, стало «осуществление контроля над созданием новых слов и поиском лексических эквивалентов при переводе с иностранных языков на персидский, определение необходимых критериев для сохранения и укрепления основ персидского языка при столкновении его с новыми понятиями и терминами и др.» [2, с. 3].

Терминологический отдел (گروه واژه‌گزینی) АПЯЛ с самого начала своей работы приступил к определению нежелательных иноязычных заимствований в ПЯ, а затем к подбору соответствующих персидских эквивалентов к лексике подобного типа. В число нежелательных заимствований попал и ряд иноязычных ИА. В этой связи в рамках Терминологического отдела была проведена работа по определению критериев создания новых и подбора эквивалентов к уже проникшим в ПЯ иноязычным аббревиатурам. С рекомендациями по созданию аббревиатур можно ознакомиться в небольшом издании «Принципов, критериев и способов аббревиации» [1], составленном Терминологическим отделом и опубликованном в 1999-м году.

Традиционно выделяют три основных способа передачи иноязычных ИА. Первый – прямое заимствование графикой языка-донора. Второй – транслитерация. Третий – создание соответствующих эквивалентов на основе ресурсов самого языка-реципиента.

Относительно ситуации, сложившейся в современном ПЯ с учётом политики умеренного языкового пуританства, можно констатировать, что прямое заимствование ИА с сохранением графики языка-донора не является предпочтительным. Несовпадение графичес-

ких систем ещё более усиливает позиции пуритан при обсуждении данного вопроса. Тем не менее, случаи употребления иноязычных ИА в первоначальном их написании имеют место даже в печатных СМИ общегосударственного масштаба. Так, в свете последних переговоров по иранскому ядерному досье в иранской печати стал вполне обычным акроним NPT (Non-Proliferation Treaty), нередко можно встретить также CD, MP3, GPS, CNG, VIP, SMS и др.

Транслитерация для современного ПЯ является более распространённым и приемлемым способом передачи иноязычных ИА. При транслитерации компоненты инициализма не расшифровываются, т. е. происходит заимствование только внешней его формы. Имеется масса примеров акронимов западного происхождения, подвергшихся транслитерации и закрепившихся в современном ПЯ, в том числе звуковые акронимы: – ناتو – NATO, – رنا – RNA, – فانو – FAO; буквенные акронимы: – بى سى – PDF, – بى دى اف – BBC, – ار پى جى – RPG, – ام دى اف – MDF, – ام ام تى – CD, – ام اس دى ام – MMT, – ام ام دى اف – MMS и др.

Несоответствие фонетических систем языков, а именно деление гласных в ПЯ на долгие и краткие, при отсутствии фиксации последних на письме, является причиной возникновения нескольких способов транслитерации. А также разнотений при воспроизведении полученных вариантов. Например, AIDS был транслитерирован как ایدز، что заметно отличается от оригинала, اوپک – OPEC, – اونسکو – UNESCO и т. п.

В соответствии с «Принципами, критериями и способами аббревиации», изданными Терминологическим отделом АПЯЛ, поиск пурристических замен для аббревиатур, имеющих международный статус и давно закрепившихся в ПЯ, не является необходимым. Интересно отметить, что ряд ИА подобного типа проник в ПЯ из русского языка. Так, эквивалент для ООН – سازمان ملل متحد имеет в своей основе не английский вариант (UN – United Nations), а представляет кальку с русского языка. Точно так же, как и для передачи акронима IAEA (International Atomic Energy Agency) использовалась русскоязычная аббревиатура МАГАТЭ. В ПЯ официальным наименованием данной организации является آژانس بین‌المللی انرژی اتمی, однако в СМИ Ирана часто можно встретить сохранившийся прежний вариант – транслитерацию с русскоязычной аббревиатуры МАГАТЭ – مأگاهه.

Создание эквивалентов к иноязычным ИА на основе ресурсов самого ПЯ является в настоящее время самым продуктивным способом. Если прямое заимствование и транслитерация происходят, преимущественно, естественным путём, то при создании полноценных соответствующих эквивалентов важную роль играют специальные органы, в задачу которых входит

нормализаторская деятельность в области языка. В Иране данную функцию выполняет АПЯЛ.

По отношению к иноязычным ИА предложены и находятся на разной степени закрепления в ПЯ эквиваленты, образованные следующим способом:

- 1) расшифровкой акронима в полном объёме;
- 2) расшифровкой в сокращённом виде;
- 3) семантический перевод по функциональному признаку;
- 4) созданием акронима-кальки;
- 5) созданием одного из других видов аббревиатур.

В отдельных случаях предлагается к употреблению сразу несколько вариантов. Как уже отмечалось, АПЯЛ опубликовала 10 «Словарей утверждённой терминологии», в которые вошло около 39 тысяч слов и выражений, рекомендованных Академией к употреблению.

Приведём несколько примеров предложенных АПЯЛ эквивалентов для иноязычных акронимов в соответствии с каждым из указанных способов образования:

- 1) расшифровка акронима в полном объёме: DA (discourse analysis) – گشت هوایی رزمی; CAP (combat air patrol) – تحلیل گفتمان; USA (United States of America) – ایالات متحده آمریکا;
- 2) расшифровка акронима в сокращённом виде: HAZ (heat-affected zone) – تفگاه GRAS (generally recognized as safe) – این انگاشته;
- 3) семантический перевод по функциональному признаку: PIN – شناسه; USB (Universal Serial Bus) – همه گذز; MP3 – آوا-3; SIM-card – شناس کارد;
- 4) создание акронима-кальки: WBT (web-based training) – آوب (آموزش وب بنیاد); GMDSS (Global Maritime Distress and Safety System) – سجاواد (سامانه جهانی اضطرار و ایمنی دریایی);
- 5) создание одного из других видов аббревиатур: CBT (computer-based training) – آر اب (آموزش رایانه بنیاد); LCD (Liquid crystal display) – نماب (نمایشکر بلور مایع) и т.д.

Библиографический список

- .1 اصول و ضوابط و روش های اختصار سازی در زبان فارسی ، گروه اختصارات، اسفند 1378
- .2 حدادعادل، غلامعلی ، فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی چه وضیفه ای دارد و چه باید بکند؟ نامه فرهنگستان، شماره 15، پائیز 1377 . – ص. 2 ISSN 1025-0832-7
- .3 زاهدی کیوان، شریفی لیلا ، اختصارسازی در زبان فارسی / زبان و زبان شناسی ، مجله انجمن زبان شناسی ایران، شماره 9، 1388 . - ص. 161-133.
- .4 سمائی، سید مهدی ، سرواژه سازی در زبان فارسی و سرواژه های مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی/ نامه فرهنگستان، شماره 45، بهار 1390 – ص. 128-133 ISSN 1025-0832
- .5 کافی علی، اختصارات و زبان فارسی / دانش، مرداد و شهریور 1370 ، شماره 65 . – ص. 13-23
- .6 مختاری معمار حسین، مروری بر آغازه ها و اختصارات در زبان فارسی/ علوم تربیتی – پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی ، پائیز 1377 شماره 4 .- ص. 50-55

РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ЗООМОРФНОЙ НОМИНАЦИИ СОБАКА В ДИАХРОННОМ ПРОСТРАНСТВЕ РУССКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРЫ

З. Р. Хачмафова, Е. В. Дерюгина

**Адыгейский государственный университет,
г. Майкоп, Республика Адыгея, Россия**

Summary. The article is devoted to the description of the features of the network modeling Zoomorphic nomination *dog* in diachronic space of Russian lingvoculture. Zoomorphic nomination *dog* is considered as a regular sphere-source which can form many sphere-targets while modeling nominative field of concept \«fauna»\ in diachronic aspect.

Key words: nominative field; sphere-source; sphere-target; network modeling; metaphoric and derivational potential.

В языковедческой науке распространено мнение о том, что язык запечатлевает не столько синхронную ему картину мировидения, сколько её прошлое состояние, выступая, наряду с культурой, в качестве своеобразной исторической памяти народа. При этом система языка представляет собой не склад информации, а сложный механизм обработки хронологически более ранних когнитивных процессов. Согласно существующему мнению, «человек воспринимает и осознаёт объективную действительность через призму своего «я», а человечество в целом – через призму своего самосознания, в основе которого лежит изначальный и наивный антропоцентризм» [4, с. 12]. Данная точка зрения даёт основание говорить о языковой картине мира как о запечатлённой в словах, социально наследуемой модели национального образа мира, как о самом главном факторе, предопределяющем и гарантирующем воспроизведение в относительно неизменном виде национального образа мира в сознании носителей в данном случае русской лингвокультуры.

Не вызывает сомнения тот факт, что «главную предметную основу создаёт для картины мира конкретного языка природа: почва, географические условия, в частности климат, мир животных и растений значительно определяют область мышления человека, они поставляют ему предметные области, которые прежде всего расширяются и осмысляются в языке» [2, с. 160]. В данной связи мы акцентируем внимание на представителях мира фауны как фрагментарной предметной основе для языковой картины мира русского этноса. Вербализация представителей животного мира, по-нашему мнению, не просто отражается в языке, а получает особенное оформление в складывающейся веками лингвокультуре, специфика которой состоит в выборе характерных для тех или иных концептов

признаков классификации, что определяется созидательной деятельностью человека.

Анализ метафорического и деривационного потенциала зоономинаций концепта «Фауна» представляется нам целесообразным в первую очередь с позиций синергетики, поскольку человек, пытаясь преобразовать существующую в его сознании картину мира, выстраивает определённые модели окружающей действительности. Сетевая модель номинативного поля концепта «Фауна» обладает неоднородной структурой, которую можно представить в виде ядра и периферии: в центре располагаются *сфера-источники*, образующие на периферии *сфера-мишени*, созданные как вторичные номинации посредством словообразовательного, словообразовательного и комбинированного моделирования. Строение сетевой модели зависит от характера и числа сфер-мишней и их взаимосвязи друг с другом. Так, общее значение каждого сфера-источника не едино, оно распадается минимум на два значения, которые могут быть противоположными, или полярными. Каждое из этих значений образует многочисленные сферы-мишени.

В статье рассмотрим описание особенностей сетевого моделирования зооморфной номинации *собака* в диахронном пространстве национальной лингвокультуры. При этом следует отметить, что данный образ не является типичным для русского этноса. Тем не менее, зооморфная номинация *собака* заслуживает особого внимания в силу её значительного метафорического и словообразовательного потенциала, что позволяет нам рассматривать номинацию *собака* как регулярный сфера-источник, способный к образованию многочисленных сфер-мишней при моделировании номинативного поля концепта «Фауна» в диахронном аспекте.

Общеславянским названием собаки является **ръсъ*, известное с самого начала как родовое обозначение животного: ст.-слав. *пъсь*, укр. *пес*, польск. *pies*, болг. *пъс* и т. д. [7].

На Руси существует легенда, что собака «была создана голою и что шерсть ей дана была дьяволом» [1, с. 376]. Вой собаки до сих пор принимается за предвестие тяжкой болезни или смерти. Как на остаток старинной боязни собаки русским человеком указывает и пословица: «*не пихай собаку – не то судороги потянут*». Следовательно, несмотря на близость собаки к человеку, можно отметить и негативное, отрицательное в некоторых случаях отношение к ней русского этноса.

Наиболее вероятной является этимология, согласно которой **ръсъ* «собака» развились из первоначального названия цвета **ръстръ*, русск. «пёстрый» [6, с. 305]. В таком случае справедливо будет предположить, что обозначение многих животных по масти,

окрасу, в том числе и собаки, – это бесконечно повторяющийся процесс, начиная с древности и сохранившийся в диалектах русского языка.

По мнению А. Н. Афанасьева, собака получила своё название по быстрому бегу этого животного. Образовалось из первоначальной формы **kvan* – быстрый, стремительный [1, с. 370].

Другие этимологи, такие, как Г. А. Ильинский и Г. Остхоф, производят **ryzъ* – «собака» от **ryso-strazъ* – хранитель скота [6, с. 309].

Особого внимания в специальной литературе заслуживает описание собак определённого вида: борзая, охотничья собака; ищейка, гончая [6, с. 309].

Интересно, что в русском языке эпитет борзый обычно связывается с конём, а с перестановкой ударения и сменой рода с легконогой породой охотничьих собак (борзая). На наш взгляд, это служит достойным подтверждением гипотезы А. Н. Афанасьева.

В изучении зооморфной номинации собака нельзя не рассмотреть название гончей, охотничьей собаки. По мнению О. Н. Трубачева, данная номинация тесно связана со словом огарок по той причине, что у данного вида собак имелись характерные «подпалины». Следовательно, русское слово *поджарый* – «худощавый, стройный» можно правильно понять лишь в том случае, если видеть в нём первоначальное обозначение гончего пса с подпалинами. А кроме того – с такой выразительной стройностью, худобой, что собаководческий термин, быстро переосмыслившись, стал вообще обо e-mail: значением стройности.

Вызывает особый интерес русское предание о великанах, представленных в народной традиции с собачьими головами и получивших особое название – песиголовцы. В таком полузверином, полу-человеческом образе фантазия русских людей олицетворила демонов грозовых туч, предвестников бури [1, с. 372].

Данная зооморфная номинация представлена в следующих контекстах: *С лихой собаки* хоть шерсти клок. *Беззубая собака* гав, гав! Он на брань, *собака*. Его теперь с собаками не найдёшь. *Пошёл собак* быть, *собак* гонять, шляться. *Собаке собачья* смерть, о дурном человеке. Вольно *собаке* и на владыку брехать. *Собака* лает, ветер носит. Мужик да *собака* на дворе, баба да кошка в избе. Не муж бы был, не *собакой* бы и слыл. И *собака* старое добро помнит. *Собака* человеку неизменный друг. Без *собаки* зайца не поймаешь. Наелась *собака* травы, да не надолго (вырвало). Видит (слышит) *собака* молоко, да рыло коротко (или: да в кувшине глубоко). *Собака* крох подстольных, а кошка пролитого молока ждёт. У *собаки* думка в хвосте, у лошади в ушах. Маленька *собачка* до старости щенок. На

чужбине и собака тоскует. Кто гостю рад, тот и **собачку** его кормит. Живут, как **собака с кошкой**. Кто вперёд суется, того и **собаки** едят. С **собакой** ляжешь, с блохами встанешь. На смелого собака лает, а трусливого рвёт. **Собака собаку** знает (или: не ест). Любит, как **собака палку** (редьку). Отсеки **собаке** хвост – будет овца. С лихой **собаки** хоть шерсти клок. Обрадовался, что **собака** блину и т. д. [3, т. 4]. В вышеприведённых примерах выявляем возникающее в точках бифуркации новое знание, реализованное в семах «подлость», «склонность к сорам», «преданность», «эгоизм», «невезение», «голод» и вербализованное словообразовательными, словообразовательными и комбинированными моделями.

I. Словообразовательные модели («животное → животное», «животное → растение», «животное → орудия труда»):

- собака – растен. *geum rivale*, репеёк, лесной серпий, лист-трава.
- собака – горн. вид рудокатной тележки, тачки.
- морская собака – черноморск. рыба *acanthias vulgaris*.

II. Словообразовательные модели («суффиксальная модель»):

- собакин – собаке принад.;
- собачий – к ним вообще относящ.;
- собачина – собачья шкура или мясо;
- собачня – псарня, пёсья закута;

III. Комбинированные модели («животное + СЭ → растение», «животное + СЭ → орудия труда»):

- собачка – цепкое семя, и само растение репей, пристающее к одежде;
- собачка – в машинах: часть, служащая для захвата, задержки, прицепа;
- собачка (ружейная) – спуск;
- собачка – раздвоенный крюк, на пильных мельницах, который захватывает и держит храповое колесо;
- собачка ткацкого стана: ею, как рычагом, вращается задний навой; также дощечка с колесцом, приподымающая при наступлении на подножку;
- собачка – у каменщиков отсек кирпича, четвёртка, или притёсанный небольшой отломок;
- собачить – шалить, дурить, пакостить;
- собачиться – повесничать; ломать и портить что-либо, браниться, ругаться, поносить друг друга;
- собачливый – бранчивый, ругливый;
- собачливость – свойство;
- собачливо – жадно.

Как видим, сфера-источник «собака» образует при сетевом моделировании номинативного поля концепта «Фауна» в диахронном пространстве русской лингвокультуры 3 словообразовательные модели, 4 словообразовательные модели, 11 комбинированных моделей. Регулярными сферами-мишениями служат:

- при словообразовательном моделировании – «растение», «орудия труда», «животное»;
- при словообразовательном моделировании – «принадлежность животному», «мясо животного», «помещение для животного»;
- при комбинированном моделировании – «растение», орудия труда», «пороки и недостатки» и т. д.

Итак, разветвлённое сетевое моделирование анализируемой зооморфной номинации явилось следствием нетипичности и в то же время значимости зооморфного образа собаки для национальной лингвокультуры. Это подтверждают исторически сложившиеся, кардинально противоположные представления русского этноса об этом животном. С одной стороны, образ собаки связывался с верностью, преданностью, с другой – это животное символизировало многие пороки и недостатки русского человека. Именно двусмысленность, неопределенность собаки предопределила невозможность её отнесения к типичным русским зооморфным образам, но и в то же время позволила нам рассматривать номинацию собака как регулярный сфера-источник при сетевом моделировании номинативного поля концепта «Фауна» с позиций синергетики.

Библиографический список

1. Афанасьев А. Н. «Поэтические воззрения славян на природу. Опыт сравнительного изучения славянских преданий и верований, в связи с мифическими сказаниями других родственных народов». – Т. I–III. – М., 1995. – 824 с.
2. Вайсгербер Л. Родной язык и формирование духа. – М., 1993. – 496 с.
3. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4-х т. – М. : Русский язык, 1978–1980. – Т. 1. – 699 с.; – Т. 2. – 779 с.; – Т. 4. – 683 с.
4. Норман Б. Ю. Язык: знакомый незнакомец. – Минск, 1987. – 220 с.
5. Русское культурное пространство : лингвокультурологический словарь. – Вып. 1: Зооморфные образы / под ред. И. В. Захаренко и др. – М. : Гнозис, 2004. – 315 с.
6. Трубачев О. Н. Происхождение названий домашних животных в славянских языках: (этимол. исследования). – М., 2008. – 115 с.
7. Фасмер Макс. Этимологический словарь русского языка. – СПб., 1996.
8. Цыганенко Г. П. Этимологический словарь русского языка. – К. : Рад. шк., 1989. – 511 с.

СОСТАВНЫЕ ГЛАГОЛЫ В «ДИВАНУ ЛУГАТ-ИТ-ТУРК» М. КАШКАРСКОГО

А. Г. Халилова

Азербайджанский государственный
педагогический университет,
г. Баку, Азербайджан

Summary. This article deals with derivative verbs in the work «Divani-luqat-it-turk» of Mahmud Kashqari. The suffixes which form derivative verbs are drawn into analysis in the comparative-historical direction. Subjecting these suffixes to insignificant changes during many centuries is substantiated with concrete examples.

Key words: derivative verbs, comparative-historical direction, concrete examples, analysis, subjecting.

Венец тюркской национальной сокровищницы «Дивану лугат-ит-турк» М. Кашкарского является богатейшим источником языковых фактов. Это произведение значимо в аспекте исследования истории и современного состояния азербайджанского языка. В этом памятнике письменности есть факты, свидетельствующие о видах глагола по строению. Здесь встречается употребление глаголов в трех формах – простой, составной и сложной. Следует отметить, что по частотности употребления наиболее активны составные глаголы. В азербайджанском языке аффиксы, образующие составные глаголы, очень древние. Они внешне и по значению весьма отличаются от современных глаголов. Именно поэтому, если не принимать во внимание небольшую разницу, то можно сказать, что эти аффиксы были продуктивны во все периоды языкового развития, сохранили свою жизнеспособность. Профессор Б. Азизов делит образующие аффиксы глаголы на две группы: те, которые образуют глаголы от основ именных частей речи, и те, которые, образуют глаголы от глагольных основ. Назовем их.

Аффиксы, которые образуют глаголы от основ именных частей речи, следующие: *-la/-lə, -lan/-lən -laş/-ləş -an/-ən -a/-ə; -ar/-ər, -ı/-i, -u/-ü; -sa/-sə, -imsə/-ümsə; -al/-əl; i-ləda/-ildə, -iq/-ik, -uq/-ük; aş/-əş* и др. (1, с. 173).

1. С помощью аффикса *-la/-lə* образуются существительные, прилагательные, местоимения, наречия и подражательные слова, например: *ışla* «работай», *bağla* «закрой», *üflə* «подуй», *hazırla* «приготовь», *irəlilə* «продвинься», *yarıla* «раздели», *cütlə* «удвой», *qabaqla* «опереди» и др.

Все периоды развития языка этот аффикс был продуктивным аффиксом. О происхождении аффикса **-la/-lə** в тюркологической

литературе учеными высказывались разные мнения. Профессор Г. Мирзазаде говорил о происхождении этого аффикса от вспомогательного глагола **ol**. Это можно наблюдать на примере глагола **dar oldu – daraldı** «сузился». Как же употреблялся этот аффикс в «Дивану лугат-ит-тюрк» М. Кацкарского? Приведем примеры:

Bağla – bağlanmaq «завяжи – завязываться» [2, с. 95].

Bağladı «**ol otunq bağladı**» = *o odun bağladı* «он связал дрова» [2, с. 264].

Bağla = **başlamaq**; *başçılıq etmek* «возглавить» [2, с. 76].

Başladı: «**ər iş başladı**» = *adam işə başladı* «человек приступил к работе» [2, с. 263].

Примеры, извлеченные из произведения, показывают, что этот аффикс непосредственно присоединяется к корням слов и образует новые слова.

В целом же в произведении частотно употребление слов, у которых аффикс непосредственно присоединяется к корням слов, и лишь в малом количестве глаголов **ol**, **et** употреблены в качестве вспомогательных глаголов.

В современном азербайджанском языке, а также в памятнике письменности «Дивану лугат-ит-тюрк» одним из употребительных является и аффикс **-laş/-laş**. Элемент **ş** является компонентом как указанного суффикса, так и смешанного залога.

Профессор Г. Мирзазаде отмечает, что, поскольку элемент **ş** в составе ряда глаголов является окаменевшим компонентом, оказывается невозможным делить эти глаголы на составные части и считать их показателями залога. Из фактов азербайджанского языка следует, что аффикс **-laş/-laş** не был столь продуктивным по сравнению с другими аффиксами. Употребление этого суффикса в «Дивану лугат-ит-тюрк» не столь часто, как употребление аффикса **-la/-la**. Несмотря на это, в памятнике письменности этот аффикс употребляется так же, как и в современном азербайджанском языке. Аффикс **-laş/-laş** образует составные глаголы от существительных, прилагательных, числительных и наречий. В произведении этот аффикс используется как в форме современного языка, так и в другой форме. Это можно отчетливо проследить на примерах из памятника письменности [3, с. 129]:

Saçlaş = **saçlaşmaq** *bir-birinin saçını yolmaq* «вцепиться друг другу в волосы» [2, с. 427].

Saçlaşdı: **ol ikki bilə saçlaşdı** = *onlar ikisi saçlaşdı* «они вдвоем вцепились друг другу в волосы» [2, с. 222].

Yaqui = **yaxınlaşmaq** «приблизиться» [2, с. 636].

Yağıldı «*bəg kəlməgi yağud i = bəy gəlişi yaxınlaşdı* (*yağır-yağırmaqa*) «приближался выход жениха» [2, с. 81].

Yakış = *yaxınlaşmaq, yaxına gəlmək, toxunmaq, yaxı salmaq-*
da kömək etmək «подойти, приблизиться, коснуться» [2, с. 638].

Yakışdı: *yaxınlaşdı* «*oninq kəlməgi yakışdı = onun gəlməsi* *yaxınlaşdı* «приблизилось время его прибытия» [2, с. 70].

Из примеров следует, что параллелями указанного аффикса выступают **-nat, -ış, -u**.

Вышеперечисленные суффиксы в современном азербайджанском языке являются продуктивными и имеют широкую сферу употребления. Так же, как и в современном языке, в «Дивану лугат-ит-турк» отчетливо прослеживается употребление непродуктивных суффиксов. К числу таких суффиксов относится суффикс **-t/-ət**. Он является синонимом суффикса **-la/-la**. Можно предположить, что это древний суффикс. Остатки этого суффикса **-t/-ət** прослеживаются в современном азербайджанском языке в формах двух глаголов **gözətla** «подожди», **aritla** «выдели». Эти глаголы употребляются в современных диалектах и говорах азербайджанского языка.

Közət = *gözlətmək gözlənmək müntəzir olmaq* «ждать, ожидать, дожидаться» [2, с. 334].

Közətti: «*ol meni közətti*» = *o məni gözlədi* «он ждал меня».

В «Дивану лугат-ит-турк» среди непродуктивных суффиксов есть и суффикс **-ar/-ər**. В памятниках письменности XV века суффикс **-ar** встречается в слове **suvar**, например: «*suvardılar qılıncdan təgər gülüstanı*».

Иногда ошибочно считают, что суффиксом глагола **suvar** является суффикс **-ar** или **-var**. Однако из рассуждений М. Кацкарского становится очевидно, что корнем этого слова не является слово **su** в значении «вода». Слово произносится вместе со слабозвучащим **f** в форме **suf**. Поэтому ошибочно принимать его за суффикс **-var**. Имеющееся в ряде слов современного азербайджанского языка чередование звуков наблюдается и в произношении **suf//suv**, и слово **su** приобрело свой окончательный облик. Первыми словами, которые произносит младенец, являются формы слова **suf//suv//buu**. Слово **sup**, которое присутствовало в древнетатарской кухне, означало там «блюдо, приготовленное на воде, жидкое еда», что подтверждает употребление слова в древней форме **suf//suv**.

Сказанное позволяет заключить, что употребляющиеся в современном азербайджанском языке производные глаголы прошли большой исторический путь развития, в котором значимую роль сыграл памятник древнетюркской письменности – «Дивану лугат-ит-турк».

Библиографический список

1. Xəlilov B. Müasir Azərbaycan dilinin morfolojiyası. – Bakı, 2007.
2. Divani lüğət-it-türk. – Bakı, 2006.
3. Mirzəzadə H. Azərbaycan dilinin tarixi qarammatikası. – Bakı, 1990.

РОМАН «RAGE OF ANGELS» С. ШЕЛДОНА: ЛИНГВОКУЛЬТУРОВЕДЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ

**М. А. Титова, Ж. А. Сорокина, Н. В. Поспелова
Елабужский институт Казанского федерального
университета, г. Елабуга, Республика Татарстан, Россия**

Summary. The object of this article is culturallinguistic approach of the novel «Rage of Angels» by Sidney Sheldon. We study the realities corresponding to the description of toponyms in general, names of streets and hydronyms (names of lakes) in particular, and also names of American newspapers and magazines. The knowledge of the realities is necessary for the correct understanding of the phenomena and facts that refer to the everyday reality of modern America.

Key words: culturallinguistic approach; culturallinguistic interpretation; realities.

Целью данной статьи является лингвокультурологический подход к произведению С. Шелдона «Rage of Angels», изучение реалий, относящихся к описанию названий топонимов в целом, в частности названий улиц и гидронимов (названий озёр), описанию названий газет и журналов.

Выбор произведения обусловлен динамичностью и непредсказуемостью сюжетной линии, что делает роман интересным для прочтения. Ключевой фигурой романа является Дженифер Паркер – умная, образованная девушка, только что окончившая юридический факультет. Она мечтает о блестящей карьере адвоката. Но её путь к успеху долгий и тернист: просто однажды ей не повезло оказаться не в том месте не в то время. Героиня отличается упорством и трудолюбием, и она решила, во что бы то ни стало получить своё место под солнцем. Возможно, эта острота сюжета и принесла писателю популярность. Сам Шелдон никогда не скрывал, что пишет романы не только для широкого круга читателей, но и для экranизации.

Потребность в лингвокультурологической интерпретации объясняется наличием глубоко укоренившихся и часто трудных для понимания традиций и различных названий, свойственных только Америке. Знание реалий обусловлено необходимостью правильного понимания явлений и фактов, относящихся к повседневной действительности современной Америки.

В приведённой ниже цитате нами были найдены такие названия озёр и рек, как Green Lake, the Ohanapecosh River, Cle Elum Lake, the Nisqually River and the Yakima River. *There were skiing and canoeing and, when she was older, ice climbing on glaciers and pack trips to places with wonderful names: Ohanapecosh and Nisqually and Lake Cle Elum and Chenuis Falls and Horse Heaven and the Yakima Valley* [4, с. 25].

Под Yakima River здесь понимается река Якима, которая протекает по центральной и юго-восточной части штата Вашингтон. Долина реки известна как Фруктовая корзина страны [1, с. 1625]. The Yakima River is a tributary of the Columbia River in south central and eastern Washington state, named for the indigenous Yakama people. The length of the river from headwaters to mouth is 214 miles (344 km), with an average drop of 9,85 feet per mile (1,866 m/km) [2].

Green Lake is a freshwater lake in north central Seattle, Washington, within Green Lake Park. The park is surrounded by the Green Lake neighborhood to the north and east, the Wallingford neighborhood to the south, the Phinney Ridge neighborhood to the west, and Woodland Park to the southwest. It is a glacial lake, its basin having been dug 50,000 years ago by the Vashon glacier, which also created Lake Washington, Union, Bitter and Haller Lakes [2].

The Ohanapecosh River [oh-han-ə-pi-kosh] is a 16-mile (26 km) river in the US state of Washington [2].

Cle Elum Lake is a lake and reservoir along the course of the Cle Elum River, in Washington state USA. Cle Elum Lake is the eastern lake of the three large lakes north of Interstate 90 and the Yakima River in the Cascade Range, the other two being Keechelus Lake and Kachess Lake [3, с. 217].

The Nisqually River [ni'skwa:li] is a river in west central Washington in the United States, approximately 81 miles (130 km) long. It drains part of the Cascade Range southwest of Tacoma, including the southern slope of Mount Rainier, and empties into the southern end of Puget Sound [2].

В следующей фразе нам встретилось название еще одной реки. *Sing Sing Prison is situated at the town of Ossining, thirty miles upstate of Manhattan on the east bank of the Hudson River, overlooking the Tappan Zee and Haverstraw Bay* [4, с. 61].

Речь идёт о реке Хадсон (Гудзон) – река в штате Нью-Йорк. Длина 510 км, площадь бассейна более 35 тыс. кв. км. Берет начало в горах Адирондак (под названием Опалесент), течет на юг и впадает в залив Аппер-Нью-Йорк-Бэй [1, с. 572]. The Hudson River is a 315-mile (507 km) water course that flows from north to south through eastern New York State in the United States. The river begins at Henderson Lake in Newcomb, New York [3, с. 308].

Также мы обнаружили названия многих американских газет и журналов. *There was an in-depth story in the New Yorker magazine on Antonio Granelli and the eastern Mafia Families* [4, с. 57].

Здесь имеется в виду еженедельный литературно-политический журнал. The New Yorker – также сатирический журнал, оказывающий большое влияние на литературную жизнь страны. Издаётся в г. Нью-Йорке. Основан в 1925 [1, с. 857]. The New Yorker is an American magazine of reportage, commentary, criticism, essays, fiction, satire, cartoons, and poetry. It is published by Condé Nast. Started as a weekly in 1925, the magazine is now published 47 times annually, with five of these issues covering two-week spans [2].

В произведении также упоминается иллюстрированный журнал Life, посвящённый различным областям общественной жизни, политики, экономики, науки [1, с. 780]. *Life magazine ran a story about Michael Moretti's lifestyle, and at the end of the story it spoke of Moretti's trial* [4, с. 57].

Life считается образцом американской фотожурналистики. Издавался в 1936–72 в Нью-Йорке компанией «Тайм инкорпорейтед», публиковал фотоиллюстративные очерки по проблемам международных отношений, внутренней и внешней политики США, науки, литературы, искусства и др., а также материалы развлекательного характера. Одно из главных назначений журнала состояло в пропаганде так называемого американского образа жизни [1, с. 780]. Life is the title of an American magazine that from 1883 to 1936 was published as a humor and general interest magazine. Time founder Henry Luce bought the magazine in 1936 solely so that he could acquire the rights to its name when it became a weekly news magazine launched by Luce with a strong emphasis on photojournalism [3, с. 453].

Кроме того, в романе упоминаются известные американские журналы Newsweek и Time. *Newsweek and Time both did cover story on Adam, and the Newsweek story ended with* [4, с. 275].

Newsweek – еженедельный журнал новостей, обзоров и аналитических статей о положении в США и за рубежом. Имеет американское и международное издания. Распространялся по стране и миру. Был вторым по величине еженедельником в США, уступая Time по тиражу и прибыли от рекламы. Имел четыре англоязычных издания и двенадцать – в мире на языках стран издания [1, с. 859]. Newsweek is an US-American weekly news magazine that was published in New York City in print form from 1933 to 2012. Its print edition was distributed throughout the United States and internationally. It was the second-largest news weekly magazine in the US, having trailed Time in circulation and advertising revenue for most of its existence. It was published in four English language editions and 12 global editions

written in the language of the circulation region. Newsweek continues as a news reporting and opinion website with its first digital-only issue published on January 4, 2013 and is still being printed in the UK and Europe [3, c. 497].

Time – еженедельный общественно-политический иллюстрированный журнал, лидирующий по числу читателей. Издаётся в Нью-Йорке. Имеет 40 зарубежных изданий. Основан в 1923 Г. Люсом. Time is an American weekly news magazine published in New York City. It was founded in 1923 and for decades dominated by Henry Luce, who built a highly profitable stable of magazines [2].

Библиографический список

1. Американа : Англо-русский лингвострановедческий словарь / под ред. и общ. рук. Г. В. Чернова. – Смоленск : Полиграмма, 1996. – XXI, 1185 с.
2. Википедия. URL : <http://ru.wikipedia.org> (дата обращения: 26.11.2013).
3. Томахин Г. Д., Томахин С. Г. Лингвострановедческий словарь // Dictionary of USA. – Тамбов : Пролетарский светоч, 2009. – 632 с.
4. Sidney Sh. Rage of angels. – New York : Grand Central Publishing, 1988. – 384 p.

**План международных конференций,
проводимых вузами России, Азербайджана, Армении,
Белоруссии, Болгарии, Ирана, Казахстана, Польши,
Узбекистана, Украины и Чехии на базе НИЦ «Социосфера»
в 2014 году**

Все сборники будут изданы в чешском издательстве
Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ» (Прага)

15–16 января 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Информатизация общества: социально-экономические, социокультурные и международные аспекты» (К-01.15.14)

17–18 января 2014 г.

Международная научно-практическая конференция II «Развитие творческого потенциала личности и общества» (К-01.17.14)

20–21 января 2014 г.

III международная научно-практическая конференция «Социальная психология детства: ребенок в семье, институтах образования и группах сверстников» (К-01.20.14)

25–26 января 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Региональные социогуманитарные исследования. История и современность» (К-01.25.14)

27–28 января 2014 г.

Международная научно-практическая конференция «Идентичность личности и группы: психолого-педагогические и социокультурные аспекты» (К-01.27.14)

1–2 февраля 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Формирование добрососедских этноконфессиональных отношений как одна из важнейших задач современной цивилизации» (К-02.01.14)

10–11 февраля 2014 г.

III международная научно-практическая конференция «Профессионализация личности в образовательных институтах и практической деятельности: теоретические и прикладные проблемы социологии и психологии труда и профессионального образования» (К-02.10.14)

15–16 февраля 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Психология XXI века: теория, практика, перспектива» (К-02.15.14)

16–17 февраля 2014 г.

Очная конференция в г. Санкт-Петербурге.

IV международная научно-практическая конференция «Общество, культура, личность. Актуальные проблемы социально-гуманитарного знания» (К-02.05.14)

20–21 февраля 2014 г.

Очная конференция в г. Киеве.

IV международная научно-практическая конференция «Инновации и современные технологии в системе образования» (К-02.20.14)

25–26 февраля 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Экологическое образование и экологическая культура населения» (К-02.25.14)

1–2 марта 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Партнерство социальных институтов воспитания в интересах детства» (К-03.01.14)

5–6 марта 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Символическое и архетипическое в культуре и социальных отношениях» (К-03.05.14)

10–11 марта 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Национальные культуры в социальном пространстве и времени» (К-03.10.14)

13–14 марта 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Актуальные проблемы современных общественно-политических феноменов: теоретико-методологические и прикладные аспекты» (К-03.13.14)

15–16 марта 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Социально-экономическое развитие и качество жизни: история и современность» (К-03.15.14)

20–21 марта 2014 г.

III международная научно-практическая конференция «Гуманизация обучения и воспитания в системе образования: теория и практика» (К-03.20.14)

25–26 марта 2014 г.

Очная конференция в г. Москве.

IV международная научно-практическая конференция «Актуальные вопросы теории и практики филологических исследований» (К-03.25.14)

27–28 марта 2014 г.

Международная научно-практическая конференция «Современные инфокоммуникационные и дистанционные технологии в образовательном пространстве школы и вуза» (К-03.27.14)

29–30 марта 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Личность и социальное развитие» (К-03.28.14)

1–2 апреля 2014 г.

III международная научно-практическая конференция «Игра и игрушки в истории и культуре, развитии и образовании» (К-04.01.14)

5–6 апреля 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Народы Евразии. История, культура и проблемы взаимодействия» (К-04.05.14)

7–8 апреля 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Социогуманитарные и медицинские вопросы современной психологии, нейрофизиологии, нейроморфологии и психолингвистики» (К-04.07.14)

10–11 апреля 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Проблемы и перспективы развития образования в XXI веке: профессиональное становление личности (философские и психолого-педагогические аспекты)» (К-04.10.14)

15–16 апреля 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Информационно-коммуникационное пространство и человек» (К-04.15.14)

18–19 апреля 2014 г.

международная научно-практическая конференция «Преемственность между начальным общим и основным общим образованием: содержание, управление, мониторинг» (К-04.18.14)

20–21 апреля 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Социальные науки и общественное здоровье: теоретические подходы, эмпирические исследования, практические решения» (К-04.20.14)

22–23 апреля 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Деятельность социально-культурных институтов в современной социокультурной ситуации: проблемы теории и практики» (К-04.22.14)

25–26 апреля 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Детство, отчество и юность в контексте научного знания: материалы международной научно-практической конференции» (К-04.25.14)

28–29 апреля 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Самореализация потенциала личности в современном обществе» (К-04.28.14)

2–3 мая 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Современные технологии в системе дополнительного и профессионального образования» (К-05.02.14)

5–6 мая 2014 г.

V международная научно-практическая конференция «Теория и практика гендерных исследований в мировой науке» (К-05.05.14)

10–11 мая 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Риски и безопасность в интенсивно меняющемся мире» (К-05.10.14)

13–14 мая 2014 г.

Международная научно-практическая конференция «Культура толерантности в контексте процессов глобализации: методология исследования, реалии и перспективы» (К-05.13.14)

15–16 мая 2014 г.

V международная научно-практическая конференция «Психолого-педагогические проблемы личности и социального взаимодействия» (К-05.15.14)

20–21 мая 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Текст. Произведение. Читатель» (К-05.20.14)

22–23 мая 2014 г.

Международная научно-практическая конференция «Реклама в современном мире: история, теория и практика» (К-05.22.14)

25–26 мая 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Инновационные процессы в экономической, социальной и духовной сферах жизни общества» (К-05.25.14)

1–2 июня 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Социально-экономические проблемы современного общества» (К-06.01.14)

3–4 июня 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Теоретические и прикладные вопросы специальной педагогики и психологии» (К-06.03.14)

5–6 июня 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Права и свободы человека: проблемы реализации, обеспечения и защиты» (К-06.05.14)

7–8 июня 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Социогуманитарные и медицинские аспекты развития современной семьи» (К-06.07.14)

10–11 сентября 2014 г.

V международная научно-практическая конференция «Проблемы современного образования» (К-09.10.14)

15–16 сентября 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Новые подходы в экономике и управлении» (К-09.15.14)

20–21 сентября 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Традиционная и современная культура: история, актуальное положение, перспективы» (К-09.20.14)

25–26 сентября 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Проблемы становления профессионала» (К-09. 25.14)

28–29 сентября 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Этнокультурная идентичность как стратегический ресурс самосознания общества в условиях глобализации» (К-09.28.14)

1–2 октября 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Иностранный язык в системе среднего и высшего образования» (К-10.01.14)

5–6 октября 2014 г.

V международная научно-практическая конференция «Семья в контексте педагогических, психологических и социологических исследований» (К-10.05.14)

10–11 октября 2014 г.

Международная научно-практическая конференция «Актуальные проблемы связей с общественностью» (К-10.10.14)

12–13 октября 2014 г.

Международная научно-практическая конференция «Информатизация высшего образования: современное состояние и перспективы развития» (К-10.12.14)

13–14 октября 2014 г.

Международная научно-практическая конференция «Цели, задачи и ценности воспитания в современных условиях» (К-10.13.14)

15–16 октября 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Личность, общество, государство, право. Проблемы соотношения и взаимодействия» (К-10.15.14)

20–21 октября 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Трансформация духовно-нравственных процессов в современном обществе» (К-10.20.14)

25–26 октября 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Социально-экономическое, социально-политическое и социокультурное развитие регионов» (К-10.25.14)

28–29 октября 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Социализация и воспитание подростков и молодежи в институтах общего и профессионального образования: теория и практика, содержание и технологии» (К-10.28.14)

1–2 ноября 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Религия – наука – общество: проблемы и перспективы взаимодействия» (К-11.01.14)

3–4 ноября 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Профессионализм учителя в информационном обществе: проблемы формирования и совершенствования» (К-11.03.14)

5–6 ноября 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Актуальные вопросы социальных исследований и социальной работы» (К-11.05.14)

10–11 ноября 2014 г.

III международная научно-практическая конференция «Дошкольное образование в стране и мире: исторический опыт, состояние и перспективы» (К-11.10.14)

15–16 ноября 2014 г.

II международная научно-практическая конференция «Проблемы развития личности» (К-11.15.14)

20–21 ноября 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Подготовка конкурентоспособного специалиста как цель современного образования» (К-11.20.14)

25–26 ноября 2014 г.

III международная научно-практическая конференция «История, языки и культуры славянских народов: от истоков к грядущему» (К-11.25.14)

1–2 декабря 2014 г.

IV международная научно-практическая конференция «Практика коммуникативного поведения в социально-гуманитарных исследованиях» (К-12.01.14)

3–4 декабря 2014 г.

Международная научно-практическая конференция «Проблемы и перспективы развития экономики и управления» (К-12.03.14)

5–6 декабря 2014 г.

III международная научно-практическая конференция «Актуальные вопросы теории и практики лингвострановедческой лексикографии» (К-12.05.14)

7–8 декабря 2014 г. Международная научно-практическая конференция «Безопасность человека и общества» (К-12.07.14)

ИНФОРМАЦИЯ О ЖУРНАЛЕ «СОЦИОСФЕРА»

Научно-методический и теоретический журнал «Социосфера» публикует научные статьи и методические разработки занятий и дополнительных мероприятий по социально-гуманитарным дисциплинам для профессиональной и общеобразовательной школы. Тематика журнала охватывает широкий спектр проблем. Принимаются материалы по философии, социологии, истории, культурологии, искусствоведению, филологии, психологии, педагогике, праву, экономике и другим социально-гуманитарным направлениям. Журнал приглашает к сотрудничеству российских и зарубежных авторов и принимает для опубликования материалы на русском и английском языках. Полнотекстовые версии всех номеров журнала размещаются на сайте НИЦ «Социосфера». Журнал «Социосфера» зарегистрирован Международным Центром ISSN (Париж), ему присвоен номер ISSN 2078-7081; а также на сайтах Электронной научной библиотеки и Directory of open access journals, что обеспечит нашим авторам возможность повысить свой индекс цитирования. **Индекс цитирования** – принятая в научном мире мера «значимости» трудов какого-либо ученого. Величина индекса определяется количеством ссылок на этот труд (или фамилию) в других источниках. В мировой практике индекс цитирования является не только желательным, но и необходимым критерием оценки профессионального уровня профессорско-преподавательского состава.

Содержание журнала включает следующие разделы:

- Наука
- В помощь преподавателю
- В помощь учителю
- В помощь соискателю

Объем журнала – 100–300 страниц.

Периодичность выпуска – 4 раза в год (март, июнь, сентябрь, декабрь).

Главный редактор – Б. А. Дорошин, кандидат исторических наук, доцент.

Редакционная коллегия: Дорошина И. Г., кандидат психологических наук, доцент (ответственный за выпуск), Антипов М. А., кандидат философских наук, Белолипецкий В. В., кандидат исторических наук, Ефимова Д. В., кандидат психологических наук, доцент, Саратовцева Н. В., кандидат педагогических наук, доцент.

Международный редакционный совет: Арабаджийски Н., доктор экономики, профессор (София, Болгария), Больщакова А. Ю., доктор филологических наук, ведущий научный сотрудник Института мировой литературы им. А. М. Горького РАН (Москва, Россия), Берберян А. С., доктор психологических наук, профессор (Ереван, Армения), Волков С. Н., доктор философских наук, профессор (Пенза, Россия), Голандам А. К., преподаватель кафедры русского языка

Гилянского государственного университета (Решт, Иран), Кашпарова Е., доктор философии (Прага, Чехия), Насимов М. О., кандидат политических наук, проректор по воспитательной работе и международным связям университета «Болашак», директор Кызылординского филиала Ассоциации политических исследований (г. Кызылорда, Казахстан), Сапик М., доктор философии, доцент (Колин, Чехия), Хрусталькова Н. А., доктор педагогических наук, профессор (Пенза, Россия).

Требования к оформлению материалов

Материалы представляются в электронном виде на e-mail sociosphera@yandex.ru. Каждая статья должна иметь УДК (см. www.vak-journal.ru/spravochnikudc/; www.jscs.ru/informat/grnti/index.shtml).

Формат страницы А4 (210 x 297 мм). Поля: верхнее, нижнее и правое – 2 см, левое – 3 см; интервал полуторный; отступ – 1,25; размер (кегль) – 14; тип – Times New Roman, стиль – Обычный. Название печатается прописными буквами, шрифт жирный, выравнивание по центру. На второй строчке печатаются инициалы и фамилия автора(ов), выравнивание по центру. На третьей строчке – полное название организации, город, страна, выравнивание по центру. В статьях методического характера следует указать дисциплину и специальность учащихся, для которых эти материалы разработаны. После пропущенной строки печатается название на английском языке. На следующей строке фамилия авторов на английском. Далее название организации, город и страна на английском языке. После пропущенной строки следует аннотация (3–4 предложения) и ключевые слова на английском языке. После пропущенной строки печатается текст статьи. Графики, рисунки, таблицы вставляются, как внедренный объект должны входить в общий объем тезисов. Номера библиографических ссылок в тексте даются в квадратных скобках, а их список – в конце текста со сплошной нумерацией. Ссылки расставляются вручную. Объем представляемого к публикации материала (сообщения, статьи) может составлять 2–25 страниц. Заявка располагается после текста статьи и не учитывается при подсчете объема публикации. Имя файла, отправляемого по e-mail, соответствует фамилии и инициалам первого автора, например: **Петров ИВ** или **German P.** Оплаченная квитанция присыпается в отсканированном виде и должна называться, соответственно **Петров ИВ квитанция** или **German P receipt**.

Материалы должны быть подготовлены в текстовом редакторе Microsoft Word 2003, тщательно выверены и отредактированы. Допускается их архивация стандартным архиватором RAR или ZIP.

Выпуски журнала располагаются на сайте НИЦ «Социосфера» по адресу **<http://sociosphera.com>** в PDF-формате.

**ВОПРОСЫ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО
РАЗВИТИЯ Г. СЕМИРЕЧЕНСКА В XVIII–XIX ВВ.
В ОСВЕЩЕНИИ МЕСТНОЙ ПЕРИОДИЧЕСКОЙ ПЕЧАТИ**

И. И. Иванов

**Семиреченский институт экономики и права,
г. Семиреченск, Н-ский край, Россия**

**QUESTIONS OF SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT
OF SEMIRECHENSK IN XVIII–XIX
IN VIEW OF LOCAL PERIODICAL PRESS**

I. I. Ivanov

**Semirechensk Institute of Economics and Law,
Semirechensk, N-sk region, Russia**

Summary. This article observes the periodicals of Semirechensk as written historical sources for its socio-economical history. Complex of publications in these periodicals are systematized depending on the latitude coverage and depth of analysis is described in these problems.

Key words: local history; socio-economic history; periodicals.

Некоторые аспекты социально-экономического развития г. Семиреченска в XVIII–XIX вв. получили достаточно широкое освещение в местных периодических изданиях. В связи с этим представляется актуальным произвести обобщение и систематизацию всех

сохранившихся в них публикаций по данной проблематике. Некоторую часть из них включил в источниковую базу своего исследования Г. В. Нефедов [2, с. 7–8]. ...

Библиографический список

1. Богданов К. Ф. Из архивной старины. Материалы для истории местного края // Семиреченские ведомости. – 1911. – № 95.
2. Нефедов Г. В. Город-крепость Семиреченск. – М. : Издательство «Наука», 1979.
3. Рубанов А. Л. Очерки по истории Семиреченского края // История г. Семиреченска. URL: <http://semirechensk-history.ru/ocherki> (дата обращения: 20.04.2011).
4. Семенихин Р. С. Семиреченск // Города России. Словарь-справочник. В 3-х т. / Гл. ред. Т. П. Петров – СПб.:Новая энциклопедия, 1991. – Т. 3. – С. 67–68.
5. Johnson P. Local history in the Russian Empire, the post-reform period. – New York.: H-Studies, 2001. – 230 p.

Сведения об авторе

Фамилия

Имя

Отчество

Ученая степень, специальность

Ученое звание

Место работы

Должность

Домашний адрес

Домашний или сотовый телефон

E-mail

Научные интересы

Согласен с публикацией статьи на сайте до выхода журнала из печати? **Да/нет** (оставить нужное)

Оплата публикации

Стоимость публикации составляет **200 рублей за 1 страницу**. Выщенная в свет статья предусматривает выдачу одного авторского экземпляра. Дополнительные экземпляры (в случае соавторства) могут быть выкуплены в необходимом количестве из расчета 200 руб. за один экземпляр.

Оплата производится только после получения подтверждения о принятии статьи к публикации!

Тел. (8412) 21-68-14, e-mail: sociosphera@yandex.ru

Главный редактор – Дорошин Борис Анатольевич.

Генеральный директор НИЦ «Социосфера» –

Дорошина Илона Геннадьевна.

**ИЗДАТЕЛЬСКИЕ УСЛУГИ НИЦ «СОЦИОСФЕРА» –
VĚDECKOVYDAVATELSKÉ CENTRUM «SOCIOSFÉRA-CZ»**

Научно-издательский центр «Социосфера» приглашает к сотрудничеству всех желающих подготовить и издать книги и брошюры любого вида:

- ✓ учебные пособия,
- ✓ авторефераты,
- ✓ диссертации,
- ✓ монографии,
- ✓ книги стихов и прозы и др.

Книги могут быть изданы в Чехии

(в выходных данных издания будет значиться –

Прага: Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ»)
или в России

(в выходных данных издания будет значиться –

Пенза: Научно-издательский центр «Социосфера»)

Мы осуществляем следующие виды работ.

- Редактирование и корректура текста (исправление орфографических, пунктуационных и стилистических ошибок) – 50 рублей за 1 страницу *.
- Изготовление оригинал-макета – 30 рублей за 1 страницу.
- Дизайн обложки – 500 рублей.
- Печать тиража в типографии – по договоренности.

Данные виды работ могут быть осуществлены как отдельно, так и комплексно.

Полный пакет услуг **«Премиум»** включает:

- редактирование и корректуру текста,
- изготовление оригинал-макета,
- дизайн обложки,
- печать мягкой цветной обложки,
- печать тиража в типографии,
- присвоение ISBN,
- обязательная отсылка 5 экземпляров в ведущие библиотеки Чехии или 16 экземпляров в Российскую книжную палату,
- отсылка книг автору по почте.

Тираж	Цена в рублях за количество страниц				
	50 стр.	100 стр.	150 стр.	200 стр.	250 стр.
50 экз.	7900	12000	15800	19800	24000
100 экз.	10800	15700	20300	25200	30000
150 экз.	14000	20300	25800	32300	38200
200 экз.	17200	25000	31600	39500	46400

* **Формат страницы А4 (210x297 мм).** Поля: левое – 3 см; остальные – 2 см; интервал 1,5; отступ 1,25; размер (кегль) – 14; тип – Times New Roman.

Тираж включает экземпляры, подлежащие обязательной отсылке в ведущие библиотеки Чехии (5 штук) или в Российскую книжную палату (16 штук).

Другие варианты будут рассмотрены в индивидуальном порядке.

Научно-издательский центр «Социосфера»
Гилянский государственный университет

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ ЛИНГВОСТРАНОВЕДЧЕСКОЙ ЛЕКСИКОГРАФИИ

**Материалы II международной научно-практической
конференции 5–6 декабря 2013 года**

Редактор В. А. Дорошина
Корректор Ж. В. Кузнецова
Оригинал-макет Г. А. Кулаковой
Дизайн обложки Ю. Н. Банниковой

Подписано в печать 30.12.2013. Формат 60x84/16.
Бумага писчая белая. Учет.-изд. л. 6,52 п. л.
Усл.-печ. л. 6,08 п. л.
Тираж 100 экз.

Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ», s.r.o.:
U dálnice 815/6, 155 00, Praha 5 – Stodůlky.
Tel. +420608343967,
web site: <http://sociosphera.com>,
e-mail: sociosphera@yandex.ru

Типография ИП Попова М. Г.: 440000, г. Пенза,
ул. Московская, д. 74, оф. 211. (8412) 56-25-09